

Nemzeti Művelődési Intézet

KULTURÁLIS SZEMLE

IX. évfolyam, 2022. évi 1. szám

A Nemzeti Művelődési Intézet interdiszciplináris online folyóirata

Tartalomjegyzék

FŐSZERKESZTŐI AJÁNLÁS	3
Juhász Erika: Közművelődés és tudomány.....	4
NEMZETKÖZI KITEKINTÉS	7
Herczegh Judit: Kulturális üzenetek és közösségek a mémeken keresztül	8
HAZAI TUDOMÁNYOS MŰHELY	15
Dóri Éva – Koller Inez – Koltai Zsuzsa: A Baranya megyei nemzetiségek kultúráközvetítő és közösségsszervezői tevékenységét meghatározó rendelkezések, stratégiák és ajánlások.....	16
Fintor Gábor – Szabó József: A helyi média lehetőségei a pandémia idején	37
Gulyás Barnabás: A rendezetlen rendszer: az ifjúsági munka útkeresése	50
Hegyi-Halmos Nóra – Mohos Edina – D. Babos Zsuzsánna: Az élethosszig tartó tanulás szemlélete a Pest megyei közművelődési intézményekben és közösségi színtereken	56
Kuthy-Megyesi Judit – Miklósi Márta: Közművelődésben megvalósuló kulturális tanulás egy életen át.....	73
JUNIOR KUTATÓMŰHELY	80
Fábián Fanni: A komolyzenei attitűdformálás befolyásoló tényezői és lehetséges színterei.	81
Ihász Csilla: Balatonakali közösségei, balatoni közösségek. A közművelődés speciális helyzete a Balaton-parton.....	88
Koncsol Krisztián: A közösségfejlesztés lehetősége Toldon.....	89
Nagy Lilla – Márkus Edina: A Debreceni Egyetem közösségi művelődéshez kötődő szakjain végzetek pályakövetése.....	96
KÖNYVAJÁNLAT, RECENZIO	107
Juhászné Kőműves Anikó – Márkus Edina: Pavluska Valéria: Kultúramarketing - Elméleti alapok, gyakorlati megfontolások című kiadványáról	108
Ponyi László: Gondolatok egy önmagán túlmutató példaértékű könyvről. Recenzió a Helyi értékek nyomában: A települési értéktárak és a kulturális örökség vizsgálata Fót, Göd és Vác viszonylatában című könyvről	111
TUDOMÁNYOS KONFERENCIÁK HÍREI	116
Juhász Erika – Zelei-Pintér Magdolna: Innovációk a művelődés és a felnőttképzés világában	117
FELHÍVÁS PUBLIKÁLÁSRA	120
IMPRESSZUM	122

FŐSZERKESZTŐI AJÁNLÁS

Juhász Erika:

Közművelődés és tudomány

A Kulturális Szemle küldetése, hogy a kultúra széles spektrumán, de elsősorban a közművelődés és a közösségi művelődés témaköreiben, illetve az ezekkel kapcsolatba hozható témákban bemutassa a tudományos relevanciával bíró fontos kutatásokat, tanulmányokat, köteteket és konferenciákat. A Kulturális Szemle témái és szerzői nem csak Magyarország határain belül alkotó szakemberek, mivel a Kulturális Szemle alapítói célul tűzik ki egy Kárpát-medencei magyar Kulturális Szemle működtetését. Ez az interdiszciplináris online tudományos folyóirat így a Kárpát-medence magyar kulturális szakembereinek egy olyan hálózatát kívánja összefogni, akik hisznek a kultúra fontosságában, a kulturális közösségi kezdeményezésekben, és ezt az eszmét szeretnék hosszútávon terjeszteni és fenntartani. Ennek érdekében végeznek elméleti és empirikus kutatásokat, amelyekkel célul tűzik ki a kulturális tevékenységek, intézmények és lehetőségek folyamatos fejlesztését. A Kulturális Szemlébe a tudományos etika betartásával egyaránt publikálhatnak egyetemi oktatók, doktoranduszok, felsőoktatási hallgatók, kutatók, és természetesen a kulturális színtereken dolgozó szakemberek. A kiadás első éveiben elsősorban magyar nyelvű írásokat várunk, a későbbiek folyamán angol nyelvű publikálásra, esetenként angol nyelvű különszámra is lehetőséget kívánunk teremteni, hogy a kultúrával kapcsolatos kutatási eredményeket minél szélesebb körben, nemzetközi viszonylatokban is terjeszteni tudjuk. Ennek a célnak az eléréséért választottuk az online formát is: az elektronikus eszközök segítségével ezek az írások sokkal szélesebb körben el tudnak jutni az érdeklődőkhöz.

A 2020. évi számoktól kezdve a folyóiratban a Nemzeti Művelődési Intézet szakmafejlesztési tevékenységében erősödő kutatási, tudományos vonal egyre inkább érvényesül. 2019. szeptemberétől indult el az első Közművelődési Tudományos Kutatási Program, amely egy éves kutatási támogatást nyújt közművelődési témájú kutatásokhoz. A Program keretében évente 10 fő egyéni hallgatói pályázatot támogatunk: közösségszervezés alapszakos, kulturális mediáció mesterszakos és közösségi művelődés osztatlan tanárszakos hallgatók kutatásait; valamint évente három komplex kutatócsoport pályázatát támogatjuk: a kutatócsoportban egyetemi oktatók, hallgatók és a közművelődésben dolgozó szakemberek végzik közösen a kutatómunkájukat. A 2021-ben támogatott kutatócsoportok közül bemutatkozik jelen lapszámunkban Pécsi Tudományegyetem és az Eötvös Loránd Tudományegyetem kutatócsoportja. Utóbbi kutatócsoport két tanulmányt is publikál. Továbbá négy egyéni kutató is bemutatkozik a lapszámunkban a 2021-es nyertes egyéni kutatók közül. A Kulturális Szemle folyóirat teret ad alap- és mesterszakos közművelődési témájú szakdolgozatok kutatási eredményeinek bemutatására is.

Jelen lapszámunkban a *Nemzetközi kitekintés* rovatban **Herczegh Judit** cikke olvasható, amiben a mémeket vizsgálja, valamint a mögöttük meghúzódó kulturális üzeneteket és közösségeket.

A *Hazai tudományos műhelyben* az ország különböző pontjain működő felsőoktatási intézmények oktatói, kutatói, valamint kulturális szakemberek publikálnak.

Dóri Éva, Koller Inez és Koltai Zsuzsa a Pécsi Tudományegyetem kutatócsoportjaként írnak a Baranya megyei nemzetiségek helyzetéről. Cikkükben feltárják kulturális és közösségi életének kereteit, illetve a nemzetiségi kultúra és identitás megőrzésének és fejlesztésének lehetőségeit meghatározó európai, országos, megyei és helyi szintű rendelkezéseket, stratégiákat és ajánlásokat. **Fintor Gábor és Szabó József** kutatása a helyi média lehetőségeit, működésének változásait vizsgálja a pandémia idején és azt, hogyan tudta a média kiszolgálni az új igényeket, amik megjelentek ebben az időszakban.

Gulyás Barnabás, az Eötvös Loránd Tudományegyetem kutatócsoportjának tagja az ifjúsági munka útkeresését vizsgálja, ezen belül is a szakma helyét, lehetőségeit a közművelődés intézményrendszerén belül. Szintén az Eötvös Loránd Tudományegyetem kutatócsoportjának munkája keretében **Hegyi-Halmos Nóra, Mohos Edina és D. Babos Zsuzsánna** közös cikkükben az élethosszig tartó tanulás szemléletét kutatják a Pest megyei közművelődési intézményekben és közösségi színtereken. Kiemelten foglalkoznak az ifjúsági korosztály LLL szemlélete szempontjából releváns jellemzőivel, valamint az önkéntes tevékenység egyénre gyakorolt fejlesztő hatásaival. **Kuthy-Megyesi Judit**, a Debreceni Egyetem Doktori Iskolájának doktorandusza és **Miklósi Márta**, az egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Intézetének adjunktusa tanulmányukban a közművelődésben megvalósuló kulturális tanulás témakörét járják körül. Kitérnek a jogszabályi sajátosságokra, az LLL szemlélet összefoglalására, majd bemutatják a vizsgált téma kulturális tanuláshoz történő kapcsolódását, a közművelődésben való interpretálódását. Végül a téma neveléstudományi jelentőségére, illetve egy várható jövőbeli vizsgálati eredményre tesznek kitekintést.

A folyóirat *Junior kutatóműhely* rovatában fiatal kutatók munkáját ismerhetik meg az olvasók, mint például **Fábián Fanniét**, aki az Eötvös Loránd Tudományegyetem hallgatója, és publikációjában az ifjúsági korosztály komolyzenei attitűdformálását, annak befolyásoló tényezőit és lehetséges színtereit vizsgálja. **Ihász Csilla**, a Széchenyi István Egyetem hallgatója a közművelődés speciális helyzetét mutatja be a Balaton-parton, konkrétan Balatonakali közösségeinek bemutatásán keresztül. **Koncsol Krisztián**, a Nyíregyházi Egyetem hallgatója a közösségfejlesztés lehetőségét Told településén kutatja. Bemutatja Hajdú-Bihar megye egyik legelmaradottabb települését, az ott jelen lévő problémákat és a lehetséges kitörési lehetőségeket, előre mutató kezdeményezéseket.

Nagy Lilla és Márkus Edina, a Debreceni Egyetem hallgatója és oktatója, közös cikkükben a Debreceni Egyetem közösségi művelődéshez kötődő szakjain végzettség pályakövetéséről írnak. A tanulmány a Debreceni Egyetem közösség-szervezés BA, andragógia BA, andragógia és kulturális mediáció MA szakos hallgatói körében végzett kutatás eredményeit ismerteti. A kutatás fő kérdései, hogy a hallgatók hogyan boldogultak a munkaerőpiacon, mit gondolnak jelenlegi munkaerő-piaci helyzetükről, egyetemi végzettségükről.

Könyvajánlatként **Juhászné Kőműves Anikó és Márkus Edina**, a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársai Pavluska Valéria *Kultúramarketing – Elméleti alapok, gyakorlati megfontolások* című kiadványát mutatják be. **Ponyi László**, szintén az Intézet munkatársa pedig *Gondolatok egy önmagán túlmutató példaértékű könyvről* címmel a *Helyi értékek nyomában: A települési értéktárak és a kulturális örökség vizsgálata Fót, Göd és Vác viszonylatában* című könyvet ismerteti meg az olvasókkal.

A *Tudományos konferenciák hírei* rovat keretében Juhász Erika, a Nemzeti Művelődési Intézet szakmafejlesztési igazgatója és Zelei-Pintér Magdolna, az Igazgatóság munkatársa ír a 2022. június 23-24 között Durkó Mátyás emlékére 8. alkalommal megrendezett, *Innovációk a művelődés és a felnőttképzés világában* címet viselő konferenciáról, ezen belül kiemelten az ott elhangzott kultúra, közművelődés, közösségépítés témakörével kapcsolatos előadásokról.

A kulturális szakma alapítója, Durkó Mátyás professzor úr is gyakorta mondta a fontos eszmék terjesztése kapcsán az örök igazságot: „Aki felteszi a kolompot, az rázza is!” A kulturális szakma megerősítéséhez szükség van olyan tudományos folyóírra, amely küldetéséhez illeszkedően a Kárpát-medence számos kutatóját tudja egyesíteni, és folyamatos kutatásra, és kutatási eredményei publikálására buzdítani. Ezt a célt már a szerkesztőbizottság összeállításánál és későbbi bővítésének lehetősége kapcsán is szem előtt tartottuk. Ezáltal érhetjük el azt, hogy ez a folyóirat ne egy-egy szűkebb kutatócsoport nyilvánossági fóruma legyen, hanem egy minél tágabb tudományos-szakmai kör szellemi támogatását élvezze.

Hívjuk tehát szerzőként mindazokat, akik úgy érzik, hogy szeretnének és tudnának hozzátenni ehhez a vállaláshoz maguk is. És hívjuk olvasóként mindazokat, akik hasonlóan gondolkodnak, és fontosnak tartják a kultúrát, a kultúra továbbadását, mint egyetemes értéket. Gondolkojunk közösen, őrizzük közösen a magyar kultúra értékeit Magyarországon és a Kárpát-medencében egyaránt!

Hasznos olvasmányélményeket kívánunk!

dr. Juhász Erika
főszerkesztő

NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

Herczegh Judit:

Kulturális üzenetek és közösségek a mémeken keresztül

Absztrakt: Az internet és az okos eszközök az egyéni szocializáció részévé váltak. Az IKT elemek képesek elősegíteni a társadalmi kohéziót. Az általuk létrehozott tér alkalmazkodik a hagyományos társadalmi struktúrákhoz, ám újfajta mintázatokat is képes kialakítani. Az információs társadalom keretrendszere a közösségi médiafelületek segítségével létrehozza azokat a kulturális tartalmakat az online térben is, amelyek a fizikai világban társadalmi csoportokat képesek szegmentálni vagy integrálni. Számos nemzetközi és magyar tudományos kutatás vizsgálja a számítógépek és az internet hatásait a társadalmi struktúrákra, a gazdaságra vagy akár az egyénre, az oktatásra és a felsőoktatásra.

Az IKT-eszközök a közösségi média platformjai révén könnyen építhetnek ki társadalmi kapcsolatokat. Dawkins óta foglalkozik a társadalomtudomány a memetika kérdéseivel. A genetikusan örökíthető kulturális elemeink összessége utat mutat a társadalomba illeszkedéshez és a speciális kulturális közegeink azonosításához vagy váltásához. Ugyanakkor Dawkins elméletére és elnevezésére tapadva a mémkultúra kialakulása az információs társadalom mainstream és underground szegmenseiben egyaránt produktív és látványos testet ölt.

Abstract: The internet and smart devices have become part of individual socialisation. ICT elements can foster social cohesion. The space they create adapts to traditional social structures, but can also create new patterns. The information society framework, through social media platforms, also creates cultural content in online space that can segment or integrate social groups in the physical world. There is a large body of international and Hungarian academic research investigating the impact of computers and the Internet on social structures, the economy and even on individuals, education and higher education.

ICT tools can easily build social relationships through social media platforms. Since Dawkins, social science has been concerned with issues of memetics. The totality of our genetically inheritable cultural elements points the way to social integration and to the identification or shifting of our specific cultural milieus. At the same time, the emergence of meme culture, based on Dawkins' theory and naming, is taking on a productive and spectacular form in both the mainstream and underground segments of the information society.

Bevezetés

Megújuló társadalmunk megértésében az elektronikus, információs és kommunikációs eszközök kitüntetett szerepet játszanak. A legjobb módja a társadalmi élet változásainak követésének és megértésének az internet sokrétű használatának feltérképezése.

Az internet és az okos eszközök megkérdőjelezhetetlenül az egyéni szocializáció részévé váltak. Az IKT elemek képesek elősegíteni a társadalmi kohéziót. Az általuk létrehozott tér alkalmazkodik a hagyományos társadalmi struktúrákhoz, ám újfajta mintázatokat is képes kialakítani.

Az információs társadalom keretrendszere a közösségi médiafelületek segítségével megalkotja

azokat a kulturális tartalmakat az online térben is, amelyek a fizikai világban társadalmi csoportokat képesek szegmentálni vagy integrálni.

Az IKT-eszközök a közösségi média platformjai révén könnyen építhetnek ki társadalmi kapcsolatokat. A terjedés és popularitás virális természetű, az eszköznek köszönhetően a virtuális terjesztés a fizikai valósághoz képest többszörös gyorsaságú és sokkal szélesebb közösségi bázisú, mint azt valaha is gondoltuk volna. A hírek, információk, események, kulturális vagy közösségi tartalmak helyszíntől, nyelvtől függetlenül azonnali terjedést érnek el, a közösségi platformok a követők, lájkolók és megosztások segítségével globális és azonnali tartalomszolgáltatók.

A mém keletkezése

Dawkins óta foglalkozik a társadalomtudomány a memetika kérdéseivel. A genetikusan örökíthető kulturális elemeink összessége utat mutat a társadalomba illeszkedéshez és a speciális kulturális közegeink azonosításához vagy váltásához. Ugyanakkor Dawkins (1976) elméletére és elnevezésére tapadva a memék kultúra kialakulása az információs társadalom mainstream és underground szegmenseiben egyaránt produktív és látványos testet ölt. Maga Dawkins is memmé vált, ami az információ legmagasabb fokú társadalmi integrációját mutatja (Dawkins 1976; Fehér 2001).

„Az interneten folklórszerűen terjedő, gyakran önkéntelen forrásból származó, egy közösség számára közös háttérjelentéssel bíró, ikonikus képes-szöveges-hangos tartalom módosításon átesett, de közös tulajdonságokkal bíró variánsai (Csordás-Göbel 2016).”

Témafeldolgozása bármilyen területhez kapcsolható: társadalmi, gazdasági, politikai, közéleti, oktatási. Népszerűségének alapja akár egy kifordított dadaista filozófia: az eredeti, széles közönség által ismert értelmezést új jelentéstartalommal tölti fel és a keletkezett groteszk üzenethez kapcsolódnak különböző társadalmi csoportok. A közösségi média kínálta gyors terjesztési lehetőség és ismertség kialakulása az egyéni felhasználókból is tartalomgyártókat hoz létre. A tartalom és képi forma irányultságában ugyanakkor a felhasználó dönt, hogy tematikus, jól körülírható csoport számára szolgáltató vagy széles társadalmi és kulturális értelmezési keretet ad az elkészült mémnek (Zittrain 2014, Horváth – Mitev 2016).

1. ábra: Mém a mémről
(forrás: <https://diq.hu/mem>)

A mém, mint üzenet egyaránt képviseli a globális kulturális egységtudatot és ugyanakkor csoportokat szegmentál mind az alkotók, mind az értelmezők körében. Az egyén oldaláról a mém énvédő funkciókat lát el, identitás erősítő és a valahova tartozás, kulturális közösség élményét erősíti. A kultúra oldaláról a társadalmi beágyazottság, integráció alapja, kreatív felhasználás és az alkotások több rétegű értelmezésének, népszerűsítésének lehetséges eleme. A mémek létrejötté közösségépítő szempontból sem elhanyagolható, hiszen az egyéni felhasználó a közösségi oldalakon keresztül aktív tartalomgyártóvá válik. Ez a fajta termékeny jelenlét a közösségek és közösségi értékek fennmaradását is szolgálja a mémek által közvetített kulturális tartalmakon keresztül.

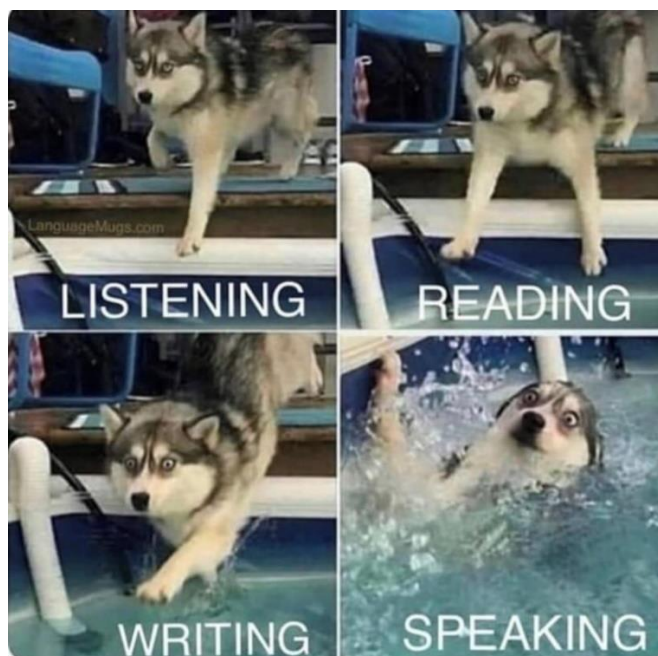
A mémek hierarchikus rendszere

A mémek, mint az online vizuális kultúra egységének bemutatására Wiggins - Bowers (2014) hierarchikus rendszere alkalmazható (Wiggins – Bowers 2014).

Első lépésben a sikeres mémtartalmak kiindulásának pillanatában teljesül a mémmé válás alapfeltétele: maga a tartalom eredeti formájában is figyelemfelkeltő, így terjeszthető (Wiggins – Bowers 2014).

A következő lépcsőfok az előmém, amikor a gyors terjedés mellett a tartalom aktiválja a felhasználókat, így létrejön az imitáció, vagyis a kreatív újraértelmezés jelensége. A kialakulóban levő mém tartalma aktuális. Harmadik és egyben utolsó lépésként a valódi mémstátusz létrejöttét a kritikus tömeg elérése jelenti. A tartalom ebben a szakaszban univerzális, szerves részévé válik egy nagyobb közeg kultúrájának, ugyanakkor többnyire elveszti eredeti kontextusát és jelentését, a mém terjedése öncélúvá válik (Wiggins – Bowers 2014).

2. ábra: A mémek az aktualitás és közösen birtokolt tudás forrásai
(forrás: <https://www.facebook.com/EnglishIF>)

Az internetes mémek eredeti forrástartalmat használnak fel csatornaként a saját üzenet közvetítésére. Az internetes mémek az internetes kultúra friss információit dolgozzák fel, aktuális eseményekre adnak válaszreakciót (Veszelszki 2013).

„Az interakciók tömegessége és a tartalmak népszerűsége hozzájárul ahhoz, hogy az internetes kultúra egy új, spontaneitásra és csontig hatoló őszinteségre épülő normaképzési aktuson essen át. Ezáltal a felhasználók által létrehozott tartalmakhoz való tömeges hozzáférés új tartalomfogyasztási és kommunikációs mintázatokhoz is vezet. Az internetes mémek elterjedésének egyik fő követelménye a közösen birtokolt tudás (a célcsoportok számára jelentéssel bíró jelek, képek), amely lehetővé teszi a közösségi kreativitás beindulását, a képzettársításokat, egy-egy ötlet új kontextusokban való megjelenítését. Az internetes mémek sikerét biztosítja, hogy létrehozásuk, megosztásuk és fogyasztásuk is könnyű (Horváth – Mitev 2016)”.

Minél közismertebb az alapforma és az átalakított tartalom, annál intenzívebb a terjedés. Ugyanakkor vannak olyan fényképek, amelyek mém alapként épültek be a köztudatba (Zittrain 2014).

A mémek fejlődése és terjedése itt is két irányt mutat, vagy globális tartalomgyártási és kulturális értelmezési keretet hoznak létre, vagy pedig szegmentáltan egy adott területre, jelenségre, társadalmi rétegre vagy csoportra fókuszálnak.

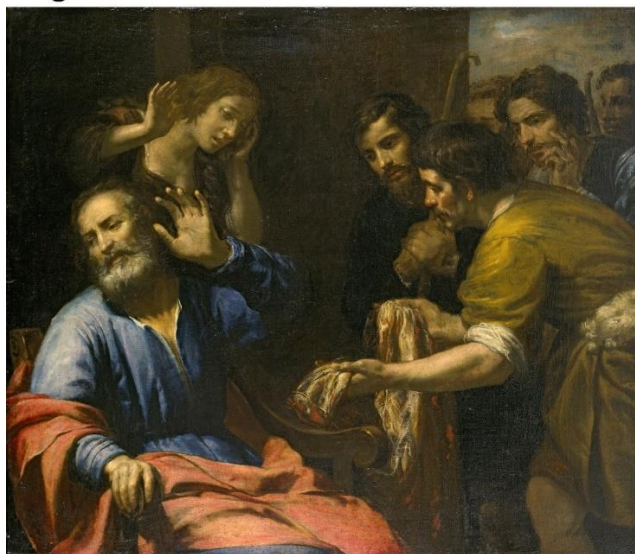
Mémek és oktatás

A felsőoktatáshoz kapcsolódó hallgatói mémoldal létrehozásának kezdeményezése nem egyedülálló, a világ vezető nagy egyetemei köré ugyanúgy csoportosulnak mémoldal kezdeményezések (a teljesség igénye nélkül: Yale Memes for Special Snowflake Teens, Harvard Memes for Elitist 1% Tweens, Oxford Chemistry Memes for Monosubstituted Benzenes, MIT

Memos for Genetically Modified Beans).

3. ábra. példa a Tanár Úr Mémem oldalra
(forrás: <https://www.facebook.com/tanarurmemem/photos/a.778834958992357/1098709183671598/>)

**Amikor a diák azt állítja, hogy a kutya
megette a házi feladatát.**

A hazai oktatási tartalmú mémoldalak, mint a Tanár úr mémem vagy az S.Oszkár Egyetemista egy speciális tartalmi és közösségképző elem felől közelítik meg a mémképzést: a Tanár úr mémem (28.000 követő a facebookon) oktatási és ezen belül is elsősorban irodalmi, valamint közoktatási és pedagógiai tartalmú mémeket gyárt, míg S.Oszkár (123.000 követő facebookon, 39.400 követő az instagramon) a felsőoktatási és a hallgatói létet bemutató tartalmakat szolgáltat.

Ezekhez az oldalakhoz képest is szűkebb követői bázisú Debreceni Egyetemi Memes (13.299 követő facebookon, 11.200 követő az instagramon) oldal kifejezetten a Debreceni Egyetemhez kapcsolódóan gyárt tartalmat.

4. ábra: példa a Debreceni Egyetem Memes oldalra
(forrás: <https://www.facebook.com/DEmemes17/photos/>)

Ahogy a nemzetközi felsőoktatási kultúrából átszivárgott az egyetemi ajándéktárgyak és ruházat popularitása, amellyel intézményi elköteleződést lehet kifejezni az aktuális trendeknek megfelelően, úgy helyet kapott az online térben is a hazai felsőoktatási intézményekhez kapcsolódó hallgatói oldalak létrejötte.

Ismét a teljesség igénye nélküli példák hazai egyetemi mém oldalakra: ELTE TTK memes, Elte BTK memes, Elte ÁJK memes, Trollolaw PTE ÁJK memes, POTE meme reloaded. A felsorolt oldalak érdekessége, hogy nem pusztán egy felsőoktatási intézményhez kapcsolódnak, de kari szinten is lekülönülnek tartalmilag egymástól, ami nem meglepő. hiszen a hallgatói lét is kari szintű megosztottságot mutat a fizikai valóságban is.

Az oktatáshoz, kultúrához kapcsolódó tartalmak intézményfüggően vagy intézményhez kötötten az adott közösségek működését támogatják, hiszen egységtudatot, kulturális értékeket közvetítenek mikro és makro szinten.

Összegzés

A mém, mint üzenet egyaránt képviseli a globális kulturális egységtudatot és ugyanakkor csoportokat szegmentál mind az alkotók, mind az értelmezők körében. Az oktatási tartalmú mémoldalak közösséget teremtenek a képzési szintek szereplői között, azonos jelentéstartalmuk, szimbolikájuk összekapcsolja az oktatás gondolatvilágát, strukturálja azt és képes egy online közösségen keresztül az azonosság és összetartozás erejét hordozni. Nézetünk szerint a mém egyaránt eleme lehet egy globális kulturális üzenettartam megteremtésének, mely közös társadalmi értékeket azonosít és teremt, ugyanakkor képes csoportokra bontani a

társadalom tagjait ezen kulturális elemek értelmezése és adaptálása során egy azonos képi és szövegvilág bemutatásával.

Felhasznált irodalom:

- Csordás Tamás—Göbel Nóra (2016): Márkák a mémekben: A Lego és a Barbie márkák megítélése az internetes mémek tükrében. <https://www.apertura.hu/2016/osz/csordas-gobel-markak-memekben-a-lego-es-a-barbie-markak-megitelese-az-internetes-memek-tukreben/>
- Debreceni Egyetem Memes oldal—szerkesztők engedélyével <https://www.facebook.com/DEmemes17>
- Dawkins, Richard (1976): The selfish gene. Oxford: Oxford University Press
- Fehér Katalin (2001): Virtuális mémek, a virtualitás, mint mém. http://acta.bibl.u-szeged.hu/247/1/szemiotikai_014_099-107.pdf
- Mitev Ariel—Horváth Dóra (2016): Internetes mémek a fogyasztók képtárában. Egy kiállítás mémei. In Jel-Kép 2016/2. http://real.mtak.hu/125350/1/JelKep_2016_2_Mitev_Ariel_Horvath_Dora.pdf
- Veszelszki Ádám (2013): Promiscuity of Images. Memes from an English-Hungarian contrastive perspective. In: Benedek, A. – Nyíri, K. (Eds.): How To Do Things With Pictures: Skill, Practice, Performance. Frankfurt: Peter Lang, p. 115-127.
- Wiggins, B.E. – Bowers, G.B. (2016): A mémek mint műfaj: a strukturációelmélet alkalmazása a mémelemzésben. Apertúra, 12(1). URL: <http://uj.apertura.hu/2016/osz/wiggins-bowers-a-memek-mint-mufaj-a-strukturacioelmelet-alkalmazasa-a-memelemzesben/>
- Zittrain, J. L. (2014). Reflections on Internet Culture. Journal of Visual Culture, 13 (3) 388- 394.

HAZAI TUDOMÁNYOS MŰHELY

Dóri Éva – Koller Inez – Koltai Zsuzsa:

***A Baranya megyei nemzetiségek kultúráközvetítő és
közösségszervezői tevékenységét meghatározó rendelkezések,
stratégiák és ajánlások***

Absztrakt: A publikáció a 2021 szeptembere és 2022 augusztusa között lebonyolított „Kultúráközvetítés és közösségi élet a Baranya megyei nemzetiségek körében” című kutatás előtanulmányaként feltárja a Baranya megyei nemzetiségek kulturális és közösségi életének kereteit, illetve a nemzetiségi kultúra és identitás megőrzésének és fejlesztésének lehetőségeit meghatározó európai, országos, megyei és helyi szintű rendelkezéseket, stratégiákat és ajánlásokat. A kutatás a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program kutatócsoportok számára című pályázatának támogatásával valósul meg.

Abstract: As a preliminary study of the research entitled “Cultural and Community Life of the Nationalities in Baranya County” conducted between September 2021 and August 2022, the publication explores the provisions, strategies and recommendations at the European, national, county and local levels that define the framework of the cultural and community life, as well as the possibilities for preserving and developing the culture and identity of the nationalities in Baranya County. The research is implemented with the financial support of the National Institute for Culture’s Academic Grant Program for Public Culture.

A kutatási folyamatot és a tanulmány elkészítését a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program kutatócsoportok számára alprogramja támogatta.

A kutatás keretei

A Pécsi Tudományegyetem Humán Fejlesztési és Művelődéstudományi Intézetének kutatócsoportja 2021 szeptembere és 2022 augusztusa között „Kultúráközvetítés és közösségi élet a Baranya megyei nemzetiségek körében” címmel kutatást bonyolít le a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program kutatócsoportok számára című pályázatának támogatásával. Jelen publikáció a kutatás előtanulmányaként készült abból a célból, hogy feltárja a Baranya megyei nemzetiségek kultúráközvetítő és közösségszervezői tevékenységének kereteit az európai, országos, megyei és helyi szinten megjelenő ajánlások, jogszabályok és stratégiák vonatkozásában. A kutatócsoport a Baranya megyei nemzetiségek kultúráközvetítő és közösségszervezői tevékenységét nemzetiségi önkormányzati vezetőkkel és nemzetiségi kultúráközvetítéssel foglalkozó civil szervezetek vezetőivel lebonyolított 30-30 db strukturált interjú keretében tárja fel. A strukturált interjúk felvételére 2021 decembere és 2022 márciusa között kerül sor, a kézirat benyújtásának időpontjában az ezekből nyerhető adatok elemzése még folyamatban van. Az interjúk felvételéhez 2021 novemberében a kutatócsoport rétegezett mintavételi eljárás alapján kidolgozta a kutatás mintáját mind a nemzetiségi önkormányzatok, mind a nemzetiségi kultúráközvetítéssel foglalkozó civil szervezetek tekintetében. Mintaválasztásunkban törekedtünk a nemzetiségi, kulturális sajátosságok térbeli leképződésének bemutatására (A mintákat lásd az 1. és 2. sz. mellékletben). Mivel a kutatócsoport fontosnak tartotta, hogy empirikus kutatás keretében

megvizsgálja a Baranya megyében nagyobb számban élő, nem honi nemzetiségek közösségi életét is, így a kutatásba bevont egy-egy olyan települést is, ahol finn (Geresdlak), illetve holland közösségek (Somogyhárság) jöttek létre. A kutatásba így összesen 42 települést vontunk be (A kutatásba bevont települések listáját lásd a 3. sz. mellékletben). Az interjúk felvétele során alkalmazott mintát vesszük alapul jelen tanulmányban a Baranya megyei nemzetiségi önkormányzatok helyi közművelődési rendeletek létrehozásában betöltött szerepének elemzéséhez.

A magyarországi nemzetiségi kultúráközvetítést érintő európai egyezmények, állásfoglalások és stratégiák

A nyelvi és kulturális sokféleség az Európai Unió egyik alapvető elve. Az Európai Unió polgárainak körülbelül 8%-a tartozik valamely nemzeti kisebbségekhez, továbbá kb. 10%-uk (kb. 40-50 millió fő) beszéli a 60 regionális és kisebbségi nyelv egyikét (Európai Parlament, 2018). Bár az Európai Unióban a nemzeti kisebbségek kérdése tagállami, nemzeti hatáskörbe tartozik, az Európai Parlament már az 1980-as évektől kezdődően, majd a későbbiekben több EU-intézmény, valamint az Európa Tanács is – az intézmény jellegétől függően – számos egyezményt, határozatot, javaslatot, stratégiát vagy éppen állásfoglalást fogadott el a kisebbségvédelemmel, illetve a kisebbségi nyelvhasználattal kapcsolatosan.

1992-ben jött létre a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája címet viselő, az Európa Tanács által kiadott nemzetközi egyezmény, melyet az 1999. évi XL. törvénnyel hirdettek ki hazánkban (1999. évi XL. törvény). A dokumentum meghatározása alapján „regionális vagy kisebbségi nyelvek” kifejezés alatt azon nyelvek értendők, *„amelyeket valamely állam adott területén az állam olyan polgárai hagyományosan használnak, akik az állam fennmaradó népességénél számszerűen kisebb csoportot alkotnak, és amelyek különböznek ezen állam hivatalos nyelvétől/nyelveitől”*. (1999. évi XL. törvény, 1. cikk) A definíció meghatározásában hangsúlyozásra került, hogy ebbe nem értendők bele az állam hivatalos nyelvének/nyelveinek dialektusai, sem a bevándorlók nyelvei. A Karta törvényi kihirdetésével Magyarország meghatározott feltételek kikötésével, az adott nyelvek szerint differenciálva, vállalatokat fogalmazott meg a közoktatás egyes intézményeinek és iskolafokainak horvát, német, román, szerb, szlovák, szlovén, romani és beás nyelveken való elérhetővé tételére. Emellett rögzítésre került, hogy Magyarország bátorítja és/ vagy engedélyezi a fent megnevezett nyelveken folyó egyetemi oktatást, vagy egyéb felsőoktatási intézményben történő tanulást, vagy pedig megteremti a feltételeit annak, hogy e nyelvek egyetemi vagy felsőoktatási tárgyként tanulhatóak legyenek. A törvény emellett kimondta, hogy az állam bátorítja e nyelvek használatát a felnőttoktatásban és továbbképzésben (1999. évi XL. törvény, 8. cikk). Mindemellett a törvény rögzíti, hogy Magyarország biztosítja az érintett kisebbségi nyelvekhez kapcsolódó történelem és kultúra oktatását. A Karta rendelkezik a regionális és kisebbségi nyelvet beszélők kulturális életének támogatásáról, külön kiemelve a könyvtárak, videotékák, kulturális központok, múzeumok, archívumok, akadémiák, színházak, filmszínházak, fesztiválok, valamint irodalmi és filmművészeti alkotások kisebbségi kultúra közvetítésében betöltött szerepét és a kulturális önkifejezés fontosságát (1999. évi XL. törvény, 12. cikk). A horvát, német, román, szerb, szlovák és szlovén nyelvek tekintetében a kisebbségi nyelveken történő önkifejezés és kultúráközvetítés támogatását vállalta az állam. A romani és a beás nyelvek esetében a saját nyelven történő önkifejezés és kultúráközvetítés támogatása mellett az állam kötelezettséget vállalt arra is, hogy gondoskodik arról, hogy a romani és beás

nyelvek vagy kultúrák ismeretét és használatát „a különböző fajtájú kulturális tevékenységek szervezéséért vagy támogatásáért felelős szervezetek az általuk kezdeményezett vagy támogatott tevékenységeikbe megfelelő mértékben beiktassák”. Ugyanakkor a Karta 12. cikkének „e” pontja, azaz az adott kisebbségi nyelvet beszélő személyzet kultúrák közvetítő szervezetekben való biztosításával kapcsolatos gondoskodási kötelezettség egyik fent említett nyelv kapcsán sem jelenik meg a magyarországi vállalatok között (1999. évi XL. törvény, 23. cikk). A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját Magyarország mellett 15 másik jelenlegi EU-tagország ratifikálta¹ (Council of Europe, 2022).

Az Európai Unióhoz való csatlakozás feltételeként az Európai Tanács 1993-as koppenhágai ülésén megállapított ún. „Koppenhágai Kritériumok” egyike előírja a csatlakozni kívánó országok számára a kisebbségek tiszteletben tartását és védelmét (EUR-Lex, n.d.).

A nemzeti kisebbségre vonatkozólag ugyanakkor nem létezik egységes definíció az Európai Unión belül, mely számos okra vezethető vissza a témakör átpolitizáltságától kezdve, az Európában élő kisebbségek helyzetének sokféleségén át önmagában a kisebbség fogalmának EU-n belüli különféle értelmezéséig bezárólag (Eplényi, 2013).

Nem határozta meg a kisebbség fogalmát az Európa Tanács által 1995-ben kiadott „Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről” című dokumentum sem, melyet hazánk az 1999. évi XXXIV. törvénnyel hirdetett ki, rendelkezéseit 1998. február 1-jétől kell alkalmazni. A keretegyezmény rögzíti, hogy „a nemzeti kisebbségek és ezen kisebbségekhez tartozó személyek jogainak és szabadságainak védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének szerves részét képezi, és mint ilyen, a nemzetközi együttműködés keretébe tartozik”. (1999. évi XXXIV. törvény, 1. fejezet, 1. cikk) A keretegyezmény hangsúlyozta, hogy az aláírók közös elhatározása, hogy saját területeiken védelmezzék a nemzeti kisebbségek fennmaradását. A keretegyezményhez való csatlakozással Magyarország is vállalta, hogy támogatja a nemzeti kisebbségek kultúrájának megőrzését és fejlesztését, továbbá a nemzetiségi identitás megőrzésének feltételeit, külön kiemelve ebben a vallás, a nyelv, a hagyományok és kulturális örökség szerepét (1999. évi XXXIV. törvény, 1. fejezet, 5. cikk). A keretegyezmény hangsúlyozta a tolerancia és kultúrák közötti párbeszéd fontosságát (1999. évi XXXIV. törvény, 2. fejezet, 6. cikk), továbbá azt, hogy a keretegyezményt elfogadó országok - amennyiben ez szükséges - előmozdítják a nemzeti kisebbségek kultúrájának, történelmének, nyelvének és vallásának megismerését a tanítóképzésben és a tankönyvekhez való hozzájutás kapcsán egyaránt (1999. évi XXXIV. törvény, 2. fejezet, 12. cikk).

Az Európai Bizottság által 2005-ben kiadott „Új keretstratégia a többnyelvűség ösztönzésére” című dokumentum külön kiemeli az EU többnyelvűségének előmozdítására vonatkozó javaslatok között, hogy a regionális és kisebbségi nyelveknek is „megfelelő figyelemben kell részesülniük” (Európai Bizottság, 2005, II.1.3.)

Az Európai Unió Alapjogi Chartája tette uniós jogi terminussá a „nemzeti kisebbségek” fogalmát, a nyelvi sokféleséget pedig állampolgári jogként ismeri el. Míg a dokumentum 21. cikke rendelkezik a nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, vagyoni helyzet, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság mellett a nemzeti kisebbséghez való tartozás alapján történő megkülönböztetés tilalmáról, a 22. cikk rögzíti, hogy az Európai Unió „tiszteletben tartja a kulturális, vallási és nyelvi sokféleséget” (Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 2012). Az Európai Unió Alapjogi Chartáját az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság az

¹ Ausztria, Horvátország, Ciprus, Csehország, Dánia, Finnország, Németország, Luxemburg, Hollandia, Lengyelország, Románia, Szlovákia, Szlovénia, Spanyolország, Svédország

Európai Tanács 2000. december 7-i nizzai ülésén hirdette ki (Marzocchi, 2021). Az Európai Unió Alapjogi Chartájának később kiigazított változata a Lisszaboni Szerződés 2009. decemberi hatálybalépése után jogilag kötelező erejűvé vált az EU-ban (Europeana, n.d.).

Az uniós jog történetében először a Lisszaboni Szerződés vezette be a „kisebbségekhez tartozó személyek” fogalmát, amikor az alábbiakkal egészítette ki az Európai Unióról szóló szerződést a dokumentum 1a cikkével: *„Az Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok - ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait - tiszteletben tartásának értékein alapul”,* továbbá rögzíti, hogy az Európai Unió *„tiszteletben tartja saját kulturális és nyelvi sokféleségét, továbbá biztosítja Európa kulturális örökségének megőrzését és további gyarapítását.”* (Lisszaboni Szerződés, 2007) A Lisszaboni Szerződést hazánkban a 2007. évi CLXVIII. törvény hirdette ki, ugyanezen törvény hirdette ki az Európai Unió Alapjogi Chartáját is (2007. évi CLXVIII. törvény, 4. §).

Az Európai Parlament *„Többnyelvűség: európai töke és közös elkötelezettség”* című, 2009. március 24-i állásfoglalása rögzíti, hogy a *„többnyelvűségnek célul kell kitűznie a sokszínűség tiszteletének és a toleranciának ösztönzését is, a tagállamokon belüli különböző nyelvi közösségek közötti lehetséges – akár tetteles, akár passzív – konfliktusok elkerülése érdekében,”* (Európai Parlament, 2009, F. pont) Az állásfoglalás 24-es cikke ösztönzi az anyanyelvként használt kisebbségi nyelvek választható lehetőségként való bevezetését az iskolákban, valamint bátorítja ezek alkalmazását a helyi közösségek életében. Az állásfoglalás továbbá javasolja *„a szomszédos országok és régiók nyelvei tanulásának támogatását, különösen a határ menti régiókban”* (Európai Parlament, 29. cikk)

Az Európai Tanács 2011-ben fogadta el a nemzeti romaintegrációs stratégiák 2020-ig meghatározott uniós keretrendszerét. 2020-ban az Európai Bizottság egy új, a társadalom minden más tagjával való egyenlőséggel, a társadalmi és gazdasági befogadással, valamint a politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális életben való részvétellel kapcsolatos célkitűzések köré épülő romastratégiát fogalmazott meg (Európai Bizottság, 2020).

Az Európai Parlament által a kihalástól fenyegetett európai nyelvekről és az Európai Unión belüli nyelvi sokféleségről 2013 szeptemberében elfogadott állásfoglalás hangsúlyozza az országokon belüli nyelvi sokféleség előmozdításának és támogatásának szükségességét, kiemelve azt, hogy *„minden egyes nyelvben történelmi, társadalmi és kulturális tudás, valamint kreatív mentalitás és stílus tükröződik, amely részét képezi az Európai Unió gazdagságának és sokszínűségének, és az európai identitás alapját képezi”.* (Az Európai Parlament 2013. szeptember 11-i állásfoglalása, 2016, G. pont).

Bár a Koppenhágai Kritériumok előírják a kisebbségi jogok betartásának szükségességét, ugyanakkor a tagjelölt országok uniós tagállammá válását követően a kisebbségi jogok betartásának nyomonkövetésére nem kerül sor az EU-n belül. Bár születtek kezdeményezések a nemzeti kisebbségek jogainak az uniós jogalkotásba történő beemelésére, e kérdéskör jelenleg is tagállami hatáskörbe tartozik.

Az Európai Parlament *„Az EU-ban élő kisebbségekre vonatkozó minimumszabályokról”* című, 2018-as állásfoglalása problémaként jelölte meg, hogy *„a tagállamok kisebbségekkel kapcsolatos nemzeti jogalkotási rendszerei jelentős hiányosságokat tartalmaznak, és alacsony szintű harmonizáció és szimmetria jellemzi őket”,* valamint, hogy az EU-ban nincsenek uniós szintű szabályok a kisebbségek védelmével kapcsolatosan (Európai Parlament, 2018). A dokumentum továbbá javaslatot fogalmazott meg a nemzeti kisebbség fogalmának tisztázásával kapcsolatosan is. Az állásfoglalás a „nemzeti kisebbség” fogalmát az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének a kisebbségek jogaira vonatkozó, az emberi jogok európai egyezményéhez fűzött kiegészítő jegyzőkönyvről szóló, 1201(1993). számú ajánlásában

található fogalommeghatározás alapján javasolta megfogalmazni, mégpedig az alábbiak alapján:

„A „nemzeti kisebbségek” olyan személyek csoportját jelentik egy államon belül, akik:

- az adott állam területén élnek, és annak állampolgárai;
- régóta fennálló, erős és tartós kapcsolatot tartanak fenn ezzel az állammal;
- jellegzetes etnikai, kulturális, vallási vagy nyelvi jellemzőket mutatnak fel;
- megfelelően reprezentatívak, habár számszerűleg kevesebben vannak, mint a szóban forgó államnak vagy ezen állam valamely régiójának népessége;
- törekednek arra, hogy közösen megőrizték a közös identitásukra jellemző jegyeket, ezen belül kultúrájukat, hagyományaikat, vallásukat vagy nyelvüket.”

Az állásfoglalás javasolta, hogy a Bizottság hozzon létre egy uniós szintű szervet az EU-n belüli kisebbségek elismerésére és védelmére, továbbá, hogy az Európai Unió csatlakozzon a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezményhez (Európai Parlament, 2018). Kutatási témánk szempontjából különösen jelentős az, hogy az állásfoglalás kulturális jogokkal foglalkozó fejezete *„ösztönzi a Bizottságot és a tagállamokat, hogy biztosítsák a nemzeti és etnikai kisebbségek és a kisebbségekhez tartozó személyek bevonását és támogatását olyan tudás és készségek előmozdítása terén, amelyek szükségesek a kulturális örökség megőrzése, fenntartható kezelése és fejlesztése érdekében, és amelyeket tovább kell adni a jövő generációinak; ösztönzi a Bizottságot és a tagállamokat, hogy hozzanak létre és tartsanak fenn önálló kulturális alapokat a kisebbségekhez tartozó személyek számára, horizontális és vertikális szinten egyaránt, hogy biztosítsák a kisebbségi közösségek kulturális életének hatékony, átlátható és méltányos támogatását”* (Európai Parlament, 2018. 42-es pont) Az állásfoglalás a kulturális jogok mellett külön fejezetben foglalkozott az oktatáshoz való joggal, valamint a nyelvi jogokkal is.

Bár a nemzeti és a nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek védelmének javítását célzó „Minority SafePack – Egymillió aláírás a sokszínű Európáért” elnevezésű európai polgári kezdeményezést az Európai Parlament 2020. december 17-én elfogadott állásfoglalásában támogatásáról biztosította (Európai Bizottság, 2021), az Európai Bizottság 2021 januárjában elutasította azt többek között pont arra hivatkozva, hogy a nemzeti kisebbségekről való döntés nem tartozik közösségi kompetenciába (European Commission, 2021).

A nemzetiségi kultúrákövetítést meghatározó jogszabályok Magyarországon

Magyarország Alaptörvényének XXIX. cikke kinyilvánítja, hogy *„A Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők.”* (Magyarország Alaptörvénye, 2011, XXIX. cikk) Az Alaptörvény elismeri a nemzetiséghez tartozó állampolgárok önazonossága szabad vállalásához és megőrzéséhez, az anyanyelvhasználathoz, a saját nyelven való egyéni és közösségi névhasználathoz, saját kultúrájuk ápolásához és az anyanyelvű oktatáshoz való jogát, és biztosítja számukra a helyi és országos önkormányzatok létrehozását.

A nemzetiségek jogairól rendelkező 2011. évi törvény alapján *„nemzetiség minden olyan - Magyarország területén legalább egy évszázada honos - népcsoport, amely az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van, a lakosság többi részétől saját nyelve, kultúrája és hagyományai különböztetik meg, egyben olyan összetartozás-tudatról tesz bizonyosságot, amely mindezek megőrzésére, történelmileg kialakult közösségeik érdekeinek kifejezésére és védelmére irányul”* (2011. évi CLXXIX. törvény 1 § (1)). A törvény az alábbi magyarországi nemzetiségeket

nevesíti: bolgár, görög, horvát, lengyel, német, örmény, roma, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén és ukrán (2011. évi CLXXIX. törvény, 1. sz. melléklet). A nemzetiségi törvény a nemzetiségek alapvető jogait, az egyéni és közösségi jogokat, továbbá az oktatási, a kulturális és médiajogokat is tárgyalja. A nemzetiségek kulturális öngazgatásáról, illetve a nemzetiségi önkormányzatok komplex munkájáról a nemzetiségi törvény rendelkezik, így a kultúra területén jogosultságaik és feladataik is e jogszabályok mentén értelmezhetők (2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól).

2014-ben alakult meg a Magyarországi nemzetiségek bizottsága, mely *„a nemzetiségek érdekeit, jogait érintően az Országgyűlés kezdeményező, javaslattevő, véleményező és a kormányzati munka ellenőrzésében közreműködő szerve. Állást foglal a kormánynak a nemzetiségek helyzetéről készített beszámolójáról, valamint az alapvető jogok biztosának éves beszámolójáról.”* (Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ, 2014)

2018-ban a Magyarországi nemzetiségek bizottsága a bolgár, a görög, a horvát, a lengyel, az örmény, a roma, a román, a ruszin, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán szószozlók mellett a német nemzetiségi listáról bejutott német nemzetiségi képviselő részvételével alakult meg (Magyarországi nemzetiségek bizottsága, n.d.).

A Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését az alapvető jogok biztosának a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese felügyeli (2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól, 8. §).

A 2011. évi CLXXIX. törvényt módosító 2017. évi CCI. törvény rendelkezik a nemzetiségi egyesület és a nemzetiségi alapítvány fogalmáról, feladataikat a nemzetiség érdekvédelmében, érdekképviselésében, a nemzetiségi kulturális autonómiával közvetlenül összefüggő tevékenységek ellátásban jelöli meg (2017. évi CCI. törvény, 1. §).

Az 1997. évi CXL. törvényben az állam a helyi önkormányzatokhoz rendeli a települési közművelődési feladatellátást (1997. évi CXL. törvény, 76.§(1)), továbbá meghatározza a közművelődési alapszolgáltatások körét (1997. évi CXL. törvény, 76. § (3)). A törvény valamennyi települési önkormányzat számára kötelező jelleggel előírja a művelődő közösségek létrejöttének elősegítését, működésük támogatását, fejlődésük segítését, valamint a közművelődési tevékenységek és a művelődő közösségek számára helyszín biztosítását (1997. évi CXL. törvény, 76. § (4)).

A módosított 1997. évi CXL. tv. végrehajtási utasítása részletesen tárgyalja e feladatokat a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi színterek követelményeivel kapcsolatosan. A 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások közül a hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítése feltételeinek biztosításában ad kiemelt hangsúlyt a településeken élő nemzetiségi csoportoknak, hiszen előírja, hogy a feladatellátó a nemzetiségi és más kisebbségi kultúra értékeinek megismertetése érdekében programokat, tevékenységeket, szolgáltatásokat szervezhet a helyi vagy térségi nemzetiségi vagy kisebbségi közösségek bevonásával, támogathatja azok megvalósítását, valamint, hogy a különféle helyi ünnepeket a helyi szokások figyelembevételével és a hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítésével foglalkozó közösségek bevonásával szervezheti és támogathatja (20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet, 8. § (1), e-f. pontok). Mivel a rendelet a közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése alapszolgáltatással kapcsolatosan előírja a különböző kultúrák közötti kapcsolatok kiépítését és fenntartását elősegítő programok, tevékenységek vagy szolgáltatások szervezésének lehetőségét (20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet, 6. § (1)-d), a nemzetiségi kultúrával kapcsolatos kulturális érzékenyítés e területen kiemelt szerepet kaphat. 2017 júliusától kezdve a települési önkormányzatoknak egyeztetniük kell a helyi nemzetiségi önkormányzatokkal a helyi közművelődési rendeletről, „az ellátandó közművelődési alapszolgáltatások körét, valamint feladatellátásának formáját,

módját és mértékét” ez alapján kell rendelet formájában meghatározni (1997. évi CXL. törvény, 83/A. § (1)). A közművelődési rendelet ötévenkénti felülvizsgálatával kapcsolatos egyeztetésbe be kell vonni a települési nemzetiségi önkormányzatokat is (1997. évi CXL. törvény, 83/A. § (1)).

A jogalkotó az éves szolgáltatási terv készítését is előírja a települési közművelődési feladatellátók számára. E dokumentum elkészítésébe pedig be kell vonni a helyi lakosságot és annak önszerveződő közösségeit, így a helyi nemzetiségi csoportokat és egyéneket is (1997. évi CXL. törvény, 3. § (3)).

A nemzetiségi kultúrához rendelhető stratégiai dokumentumok Magyarországon

Magyarországon nem ismert jelenleg érvényben lévő kulturális stratégia, melyben a hazai nemzetiségekre irányuló szakpolitikai felfogás konkretizálható lenne. Bár a 2006-2020 időszakra irányuló „A szabadság kultúrája” című stratégia általában értendő a hazai nemzetiségi kultúráközvetítésére is, az esélyegyenlőség, a társadalmi integráció, a kulturális alapú településfejlesztés, az iskolán kívüli képzési rendszerek fejlesztése, a média, valamint a tárgyi és szellemi örökség területén konkrétan nevesíti a magyarországi nemzetiségek szerepét (Bozóki et al, 2006). A prioritásként kezelt lakóhelyi közösségek bevonásával megvalósuló kulturális alapú településfejlesztés kapcsán a stratégia hangsúlyozta annak fontosságát, hogy a kistérségi és települési stratégiai tervezési folyamatban a népi, nemzetiségi és etnikai kultúrák értékeinek megjelenítésével kapjon hangsúlyt *„a közösségi kulturális élet fellendítése”* (Bozóki et al, 2006:18). A stratégia emellett hangsúlyozta a kultúra fontosságát a kisebbségek, különösen a romák társadalmi integrációjában, továbbá a velük szembeni kirekesztés megszüntetésében. A roma művészeket és alkotóközösségeket a stratégia pozitív diszkriminációval, kiemelt támogatásban kívánta részesíteni, valamint fontos feladatként határozta meg a roma alkotások magyar kulturális életben való folyamatos jelenlétét, továbbá a roma közösségek művészeti önkifejezéséhez szükséges eszközök biztosítását. A stratégia továbbá fontosnak tartotta az egyházak és a határon túli magyar kisebbségek mellett a hazai nemzetiségi tárgyi, szellemi, építészeti és kultúrtáji örökség megőrzésének kiemelt támogatását is (Bozóki et al, 2006).

A középtávú kormányzati stratégiai célok átfogó összegzéseként 2011-ben jelent meg a polgárok aktív közösségi művelődésére irányuló „A magyar közművelődés szakpolitikai koncepciója” című dokumentum, mely a magyar mellett a nemzetiségek nyelvének és kultúrájának ápolását, védelmét és átörökítését manifesztálja (Cserép – Németh, n.d.). A dokumentum, illetve az azzal kapcsolatos szakmai konzultáció képezte alapját a magyar közművelődés 2014-2020-ra vonatkozó fejlesztési tervének.

A 2014-2020-as időszak tekintetében az átfogó kulturális fejlesztési célokat a Nemzeti Fejlesztés 2030 - Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióról című, 2014-as országgyűlési határozat rögzítette (1/2014. (I. 3.) OGY határozat). Bár a fejlesztési célok közül több általánosságban is kapcsolódik a nemzetiségi kultúra megőrzéséhez és közvetítéséhez, a határozat a *„kultúra és turizmus kapcsolódásainak erősítése”* kapcsán konkrétan nevesítette a nemzetiségeket. A dokumentum továbbá rögzítette, hogy a *„határ menti területeken a kulturális sokszínűség fontos érték és kiaknázható erőforrás is egyben, melyre a határon átnyúló együttműködésekben építeni kell”*. (1/2014. (I. 3.) OGY határozat, 3.6.4.). Emellett a határozat hangsúlyozta, hogy a Kárpát-medence hazai nemzetiségek jólétéhez is hozzájáruló fenntartható

fejlődésének biztosítása érdekében szükséges a régiók közötti folyamatos hálózatépítés, együttműködés és a tapasztalatok megosztása. A határozat külön fejezetben foglalkozik a nemzetiségpolitikával. A nemzetiségi kultúraközvetítéshez és közösségfejlesztéshez egyértelműen kapcsolódnak a határozat által a nemzetiségpolitikával kapcsolatosan megfogalmazott fejlesztéspolitikai feladatok, úgy mint:

- „A stabil finanszírozás biztosítása a nemzetiségi önkormányzatok, civil szervezetek, intézmények részére a nemzetiségi kulturális autonómia fenntartásáért, nemzetiségi köznevelési feladatok magas szintű ellátásáért.
- A nemzetiségek képviselői rendszerének továbbfejlesztése, a közösségek érdekérvényesítő képességének növelése, az önkormányzati képviselők szakmai továbbképzése.
- A nemzetiségi oktatási rendszer áttekintése, a nemzetiségi nyelvű oktatás és a nyelvoktatás hatékonyságának és minőségének növelése.
- A nemzetiségi hídszerep előnyeire építve, a szomszédos országokkal összehangolt gazdasági, oktatási és kulturális együttműködés élénkítése, támogatása.
- A felsőoktatási együttműködések, a közös kutatási és fejlesztési programok fejlesztése.
- A kulturális reprodukció elősegítéséért és a kulturális örökség megőrzéséért az identitásépítő, és -megőrző közösségi helyek, kezdeményezések, és a nemzetiségi médiaműhelyek támogatása.” (1/2014. (I. 3.) OGY határozat, 3.6.7.).

A dokumentumban prioritásként jelenik meg a nemzetiségi hagyományőrzés, kulturális tevékenységek és rendezvények támogatása, a többségi társadalom nemzetiségi kultúrával kapcsolatos kulturális érzékenyítése, továbbá a nemzetiségek által lakott településeken a többnyelvűség oda-vissza irányú előmozdítása egymás nyelvének kölcsönös elsajátítása révén. Bár az országban Baranya megyében a legmagasabb a nemzetiségek aránya, a határozatban a Baranya megyére vonatkozó fejlesztési irányok nem tesznek említést a helyi nemzetiségekről, illetve nemzetiségi kultúráról és hagyományőrzésről (1/2014. (I. 3.) OGY határozat, 4.2.).

A 2012-ben megszűnt Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus Kisebbségi Kulturális Programok Osztálya által jegyzett, „Nemzetiségi Közösségi Művelődési Stratégia 2010-2015” című, az egyes nemzetiségek szakértőivel és képviselőivel együttműködésben kidolgozott dokumentum az utolsó ismert, Magyarország nemzetiségeinek művelődésére irányuló szakmai stratégia (Lászlity et al, 2010). A stratégia a magyarországi nemzetiségi közösségeket „fennmaradásukban veszélyeztetett közösségek”-ként határozta meg, hangsúlyozva, hogy a nemzetiségi értékek megőrzése „különös erőfeszítéseket igényel nemcsak maguktól a közösségektől, hanem az államtól és intézményeitől, valamint az egész társadalomtól is”. (Lászlity et al, 2010: 7.). A stratégia megállapítása szerint az interkulturalizmus és az integratív multikulturalizmus nemzetiségi kultúrák fokozott védelmével, illetve önállóságuk tiszteletben tartásával való párosítása révén a nemzetiségi értékek elvesztését „okozó folyamatok lelassíthatók, illetve megakadályozhatók”. (Lászlity et al, 2010:9). A stratégia hangsúlyozta annak szükségességét, hogy a magyarországi nemzetiségi kultúrák az addig megvalósultnál nagyobb szerepet kapjanak Magyarország kulturális diplomáciájában. A stratégia amellet, hogy áttekintette a nemzetiségi közösségi művelődési tevékenységek körét, feltárta a stratégia elkészítésének időpontjában a nemzetiségi kulturális autonómia kiépülését gátló jogszabályi hibákat és hiányosságokat. Az időközben megszületett jogszabályok, illetve törvénymódosítások a stratégiában feltárt hiányosságok számos elemét orvosolták.

A Magyar Művelődési Intézet 2005-ben alapította meg az ún. Pro Cultura Minoritatum Hungariae díjat. A díjat a Magyarországon élő nemzetiségek anyanyelvi kulturális örökségének megtartása, fejlesztése, valamint a nemzetiségi közművelődés és kultúra területén végzett

kimagasló tevékenység elismeréseként ítélik oda. A díj 2020-ban a miniszterelnök általános helyettesének szakmai elismerései közé került (Magyarország Kormánya, 2021).

A roma nemzetiség a stratégiaalkotási folyamatokban kiemelt prioritást nyert. Az új, 2020-2030 közötti időszakot átfogó stratégiai keret az egyenlőség és a társadalmi befogadás irányelveit hangsúlyozza. Az EU legnagyobb etnikai kisebbségét alkotó roma közösség integrációjának támogatása minden tagállam számára előírás (Európai Bizottság, n.d.). A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 (a továbbiakban MNFS 2030) integrációs alapelvei között megjelenik a *„minőségi nemzetiségi neveléshez való hozzáférést és a nemzetiségi kultúrák minél korábbi életkorban való megismerését a szemléletformálás és a társadalmi befogadás erősítése érdekében”* végzett munka. A dokumentum az értékteremtő kulturális tevékenységek támogatását a nemzetiségi önkormányzatok tevékenységeihez rendeli (MNFS 2030, 2021: 35), továbbá preferálja a kulturális önazonosság elősegítését (MNFS 2030, 2021:125). A Belügyminisztérium 2019-ben hozta létre a budapesti központtal és 5 regionális igazgatósággal rendelkező Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóságot, mely a Társadalmi Felzárkózási Stratégia alapján képzési, szervezési, módszertani, valamint mentori feladatokat lát el a társadalmi felzárkózás, a mélyszegénység megszüntetése és az esélyteremtés területén (Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság, n.d-a).

A Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (továbbiakban OFTK) 3.1.3.7 *Nemzetiségek által lakott térségeink fejlesztése* című fejezete hangsúlyozza, hogy a nemzetiségek *„a kulturális és gazdasági fejlődés lényeges tényezői”*. (Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió, 2014: 130). A nemzetiségek által lakott térségekben a kulturális, nyelvi identitás megőrzése mellett a stratégia kiemeli az anyaországokkal való kapcsolattartásban e közösségek „híd” szerepét is. A konkrétan nevesített fejlesztéspolitikai feladatok között a dokumentum a kulturális identitás, valamint a kulturális és épített örökség megőrzését, a regionális-lokális önfejlesztő mechanizmusok és az anyaországgal való gazdasági kapcsolatok erősítését, továbbá a helyi közösségek fejlesztését határozza meg (Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió, 2014).

A Magyarországon élő kisebbségek kulturális és közösségi tevékenységének támogatása

A nemzetiségi támogatások több csatornán keresztül biztosítottak. A Belügyminisztérium központi költségvetési fejezete tartalmazza a nemzetiség önazonosságának – így a kulturális feladatok – és nemzetiségi közfadatainak előirányzatait. 2017. január 1-től e támogatások évi mértékét a költségvetési törvényben rögzítik. A nemzetiségek támogatása egyrészt az önkormányzati feladatok ellátására, másrészt a kulturális tevékenység támogatására irányul. Míg a roma nemzetiségi önkormányzati támogatásokat az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő intézi (Emberi Erőforrás Támogatáskezelő, n.d.), a 12 további hazai nemzetiség tekintetében 2018. szeptember 1-től a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. vette át e feladatokat. A Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. feladata a helyi nemzetiségi önkormányzatok feladatalapú és működési támogatása mellett az egyedi támogatások, továbbá a nemzetiségi civil szervezetek költségvetési támogatása, a nemzetiségi kulturális kezdeményezések költségvetési támogatása, valamint a nemzetiségi táborok költségvetési támogatása kategóriákban meghirdetett pályázatok kezelése is (Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt, n.d.). 2021-ben Baranya megyében a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt -től 148 települési nemzetiségi önkormányzat (1-1 bolgár,

lengyel, görög, ruszin, román, örmény, ukrán, 6 szerb, 35 horvát, 100 német) kapott támogatást. A roma nemzetiségi, illetve kulturális pályázatokat a Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság kezeli (Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság, n.d.-b).

A Baranya megyei nemzetiségek

A Kárpát-medencébe bevonuló magyar törzsek a kilencedik században már itt élő avar és szláv népekkel találkoztak és keveredtek. Történeti források beszámolóit etnikailag heterogén térségként jellemzik Pécs és környékét. A Jagellók korában magyarok, németek éltek egymás mellett a belvárosban. Jelentősebb csoportot alkottak még a délszlávok. Különálló népcsoportként való azonosításukat nehezíti, hogy a korabeli bosnyák, tót, rác elnevezések inkább származási helyre utaltak, hogy jelentős részük Szlavóniából érkezett, nyelvük alapján kevésbé, sokkal inkább vallásuk alapján lehetett különbséget tenni közöttük (Varga, 2011:2). Őket egészítették ki a cigányok, akik letelepedési és iparűzési engedélyt kaptak Ulászló királytól (Varga, 2011:2). A Baranya déli részén élő szlávok azonban beolvadtak és az évszázadok során magyarrá váltak. A török megszállás idején a térség lakossága átrendeződött, a magyarok, németek helyére délszlávok, iszlámra áttért cigányok, kiptik, kevés számú izraelita érkezett (Varga, 2011:3). A megszállás után is jelentősnek mondható a Pécsen és térségében élő muszlim lakosság aránya. A Német-Római Császárság területéről érkeztek német iparosok, kereskedők több hullámban a 17-18. században (Pirisi – Szabó – Trócsányi, 2007). Pécsen három nagyobb nemzetiség lakta, külön városrészekben: a Belvárosban éltek a németek, a Szigeti külvárosban a magyarok, míg a Budai külváros a délszlávoké lett (Rozs, 1997). A 18. században németek (svábok) telepedtek le a térségben. A 19. századi iparosodás újabb népcsoportokat vonzott Pécsre, a bányászat cseheket, morvákat, németeket, szlovéneket, a mezőgazdaság bolgárokat, a kereskedelem izraelitákat. Ugyanakkor megindult a fokozatos asszimiláció. A tizenkilencedik század nagy nemzetépítő sodrásában még a nem-magyar nemzetiségűek tették ki a Magyar Királyság lakosságának többségét. Ennek ellenére, vagy talán pont ezért a magyar politikai elit nemzeti alapú függetlenségi mozgalmat indított a Habsburg uralkodóval szemben, mely szabadságharcra nőtte ki magát. Ebben a küzdelemben a térségben élő többi nemzetiség, horvátok, szerbek, románok, szlovákok nem támogatták a magyarokat (Pirisi – Szabó – Trócsányi, 2007). A szabadságharc leverése után néhány évtizeddel az osztrák és a magyar fél kiegyezett egymással, azonban annak ellenére, hogy a világon elsőként a magyar parlament fogadott el nemzetiségi törvényt (1868. évi XLIV. törvénycikk a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában), mely garantálta az országban élő nemzetiségek kulturális és politikai jogait, a magyarok asszimilációs politikába kezdtek. Az 1910-es népszámlálás adatai szerint Baranya déli részének 34 településéből kevés volt magyar többségű, pedig több magyarlakta falvat hoztak itt létre a magyarosító törekvések folyamatában, mint például Újbezdánt (Gyémánt – Drozdik, 2004: 367). Az első világháború utáni határrendezések a szomszédos országoknak kedveztek, akik saját nemzetállami törekvéseiket hajtották végre ebben az időszakban. A Trianoni békeszerződés értelmében a történelmi Baranya vármegye északi része maradt Magyarországon, déli része Jugoszláviához került, először a Vajdasághoz, majd az Újvidékhez, végül 1945-től a horvát tagköztársasághoz. A terület lakosságában a magyarok aránya ekkor 34% volt (Gyémánt – Drozdik, 2004: 367). Ezzel párhuzamosan a jelentősen lecsökkentett magyar területeken megfogyatkozott az etnikai kisebbségek aránya, ugyanakkor a magyarok 33%-a szomszédos országok állampolgára lett. 1941-ben rövid időre a Drávaköz Bácskával, Muraközzel és Muravidékkel együtt visszakerült Magyarországhoz. A második világháború

után Baranya déli részén jelentősen csökkent a magyar és német lakosok aránya, de megnőtt a horvátoké és a szerbeké. A szocialista rendszer idején az etnicitást két megközelítésben kezelték Magyarországon (Dobos, 2006): egyrészt az etnikai különbségről azt mondták, hogy megosztja a társadalmat, ez pedig nem összeegyeztethető a társadalmi egyenlőséget hirdető szocialista ideológiával, másrészt az etnikai kisebbségek helyzetének nyilvános megvitatásával nemzetközi feszültséget vállalt volna magára a magyar állam, hiszen milliónyi magyar vált a szomszédos országok polgárává, akikkel együtt a szocialista blokkhoz tartozott. A magyar állami vezetés ezt a kockázatot nem vállalta fel. 1948-ig többszázezer németet telepítettek ki Magyarországról a kollektív bűnösség jegyében, jelentős részüket Baranyából. Helyükre számos esetben felvidéki magyarok érkeztek. A 20. század második felében Pécs és környékén újabb népcsoportok jelentek meg, görögök, lengyelek, szlovákok.

Az 1990-es rendszerváltozás után az etnikai identitás általánosságban felerősödött. A magukat valamely hazai nemzetiséghez tartozónak vallók száma az elmúlt 20 évben tovább emelkedett hazánkban (European Commission, 2021).

A 2011. évi népszámlálás során Magyarországon a népesség 6,5%-a, 555 507 fő vallotta magát valamely nemzetiséghez tartozónak (European Commission, 2021). Az ország három legmagasabb nemzetiségi aránnyal rendelkező kistérsége (Sellyei, Mohácsi, Pécsváradi) Baranya megyében található (Portfolio, 2015). A 2011-es népszámlálás adatai alapján míg Baranya megye lakosainak 15,0%-a, Pécs lakosságának 7,7%-a, vallotta magát nemzetiséginek (ECO-CORTEX KFT – MSB ZRT, 2014:65).

1. ábra: A nemzetiségekhez tartozók száma Magyarországon és Baranya megyében a 2011. évi népszámlálás alapján
(Forrás: KSH, 2011-a; KSH, 2011-b)

Nemzetiségek 2011	Magyarország (fő)	Baranya megye (fő)
Magyar	8 314 029	315 713
Hazai nemzetiségek		
Bolgár	3556	114
Cigány (Romani, Beás)	308 957	16 995
Görög	3915	124
Horvát	23 561	6343
Lengyel	5730	179
Német	131 951	22 150
Örmény	3293	89
Román	26 345	419
Ruszin	3323	64
Szerb	7210	606
Szlovák	29 647	133
Szlovén	2 385	23
Ukrán	5633	80
Hazai nemzetiségek együtt	555 506	47 319

Az 1993-as törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól Magyarországon honos népcsoportnak minősített 13 nemzetiséget (1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól 61. § (1)). 1994-től megindult a nemzetiségi önkormányzatok

megalakulása. 2020. január 1-jén 270 nemzetiségi önkormányzatot tartottak számon Baranya megyében, ami az országban a legmagasabb érték. Az 2020. évi adatszolgáltatás szerint 124 roma, 99 német, 34 horvát, 6 szerb, 1-1-ruszin, román, görög, lengyel, örmény, bolgár, ukrán nemzetiségi önkormányzat működik Baranya megyében. A szlovák és szlovén nemzetiségek nem regisztráltak nemzetiségi önkormányzatot a megyében (KSH, 2021).

A Baranya megyei nemzetiségek közül a roma, a horvát és a német nemzetiségek alkotnak megyei önkormányzatot. Pécssett 2019 óta 11 nemzetiségi önkormányzat működik. A városban 2010 óta segíti a nemzetiségek és a városvezetés közötti koordinációs feladatok ellátását, a nemzetiségi érdekképviselő a város ügyeit érintő döntésekben, valamint a városi fenntartású intézményekben a nemzetiségi önkormányzatok elnökeiből álló Nemzetiségi Tanács (Nemzetiségi Tanács, n.d.).

A nemzetiségi megoszlásnak megfelelően nagyobb számban német, roma és horvát nemzetiségi hagyományőrzéssel, identitás erősítésével foglalkozó civil szervezeteket találunk a megyében. Pécssett egyedülálló módon Horvát Színház is működik, mely a horvát nyelv ápolásán túl kulturális centrummá kíván válni (Pécsi Horvát Színház, n.d.).

A nemzetiségi nyelv és kultúra oktatása a német, horvát és roma közösségek esetében intézményesült. Német nemzetiségi iskolaként működik a Bólyi Általános Iskola, Pécssett pedig több iskolában folyik német nemzetiségi oktatás (is) (pl: Leőwey Klára Gimnázium, Koch Valéria Iskolaközpont, Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola 1. sz. Általános Iskolája, Pécsi Testvérvárosok Terei Általános Iskola, Pécsi Belvárosi Általános Iskola). A Koch Valéria Iskolaközpontban 1997-ben kezdte meg tanulmányait az első német tannyelvű osztály, az intézmény 1998 óta teljes mértékben kétnyelvű, fenntartója 2004 óta a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata (Koch Valéria Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda, Kollégium és Pedagógiai Intézet, n.d.). Pécssett működik a horvát tannyelvű Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Diákotthon, valamint a Gandhi Gimnázium és Kollégium, mely egész Európa első roma nemzetiségi, érettségire adó iskolája.

Baranya megyében főként a német nemzetiségi óvodák száma emelkedik ki (pl: Pécs, Pécsvárad, Bóly, Ófalu, Nagynyárad stb.), ugyanakkor a megyében 7 horvát nemzetiségi óvoda is működik (Horvát Országos Önkormányzat, n.d.). A Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karán német nemzetiségi germanisztika alapszak, valamint magyar és angol nyelven egyaránt elérhető romológia alapszak, továbbá német nemzetiségi nyelv és irodalom, valamint romológia mesterszak is működik. A PTE KPVK-n pedig német nemzetiségi óvodapedagógus és német nemzetiségi tanító alapszakon is tanulhatnak az érdeklődők.

Baranya megyei fejlesztési programok és stratégiák nemzetiségi kontextusa

A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) keretében a térségi gazdaságfejlesztést és foglalkoztatás növelését előmozdító „Baranya Megye Integrált Területi Programja” 2020 januárjában készült el, a stratégia a roma felzárkóztatásra irányulóan fogalmaz meg bevett integrációs (oktatási és foglalkoztatási) tartalmakat (Baranya Megyei Önkormányzat, 2020). A „Baranya Megyei Területfejlesztési Stratégiai és Operatív Program” gazdasági dimenziói a leszakadó térségek problémái között a szociális célú településrehabilitáció, a szociális szolgáltatások, oktatási infrastruktúra fejlesztések vonatkozásában hangsúlyozza a roma integráció fontosságát (MSB Fejlesztési Tanácsadó Zrt.,

2021). Mivel a nemzetiségek jelenléte a megye szinte minden településén meghatározó, a területfejlesztési program integrációs törekvéseiben e kulturális közösségek szerepe mind gazdasági, mind társadalmi dimenziókban mérvadó lehet.

A „Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió 2030” nagy hangsúlyt fektet az „értéktudatos és szolidáris helyi közösségekre”, horizontális elvei a társadalmi csoportok esélyegyenlőségére és a sajátos helyi adottságokra épülnek (Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió 2030, 2020:31). A dokumentum az erősségek között említi a „*soknemzetiségű, viszonylag jó idegen nyelvtudással rendelkező népesség*”-et. Az OTFK-val részint összhangban a Baranya megyei területfejlesztési koncepció stratégiai céljai többek között a gazdasági versenyképesség, a vidék életképesség, a lakónépesség megtartó ereje fejlesztésére, valamint „*a köznevelés és felsőoktatás társadalmi és gazdasági kohéziót erősítő szerepének hangsúlyozására*” irányulnak. A nemzetiségek, a kultúra vagy lokális közösségi erőforrások nem kerültek hangsúlyozásra, így rész(cél)területekben sem érvényesülnek.

Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata 261/2014. számú döntésével fogadta el Pécs MJV 2014-2030 közötti időszakra szóló Városfejlesztési Konceptióját (Pécsi Városfejlesztési Nonprofit Zrt., 2014). A város stratégiai gondolkodás-keretében a nemzetiségek periférikusan jelennek meg, a „közösségek” általános érvényű kontextusában mint társadalmi, kulturális erőforrás az ismert intézmények és a lakosságszám arányában is alulpozícionálnak tekinthetők (ECO-CORTEX KFT. ÉS MSB ZRT., 2014).

A Dél-Dunántúli Társadalmi Esélyteremtési Igazgatóság, összhangban MNFS 2030-al, a felzárkózás képzési, szervezési és módszertani feladatait látja el, valamint mentori támogatást biztosít.

A Baranya Megyei Önkormányzat által koordinált Baranya Megyei Értéktárban jelenleg nyilvántartott 40 nemzeti érték közül 6 képviseli a nemzetiségi kultúrát. Ezek: az Emmauszjárás Bóly, a Geresdlaki Gőzgombóc Fesztivál, a Mároki Lakodalmas, a Sokac Babfőző Fesztivál, a Mohácsi Busójárás, valamint a Sváb szakácskönyv (Kincses Baranya, n.d.). A 2016 óta megrendezett Kincses Baranya Fesztivál célja a megyei értéktár népszerűsítése, illetve Baranya megye kulturális hagyományainak megismertetése (Baranya Megyei Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft, n.d.). A „Kultúraközvetítés és közösségi élet a Baranya megyei nemzetiségek körében” című kutatásunk keretében vizsgált 42 településből 10 szerepel a hungarikum.hu települési értéktárak adatbázisában (Hungarikum Bizottság, n.d.).

A nemzetiségi önkormányzatok szerepe helyi közművelődési rendeletek létrehozásában Baranya megyében

A 2020. évi Közművelődési statisztika alapján (OSAP 1438) Baranya megye 516 feladatellátójából 12 nemzetiségi önkormányzat és 31 nemzetiségi civil szervezet szolgáltatott adatokat². A közművelődési tevékenységek helyi ellátását az önkormányzatok közművelődési

² Nemzetiségi Önkormányzatok: Német Nemzetiségi Önkormányzat (Almamellék) Bakonyai Roma Nemzetiségi Önkormányzat, Bicsérdi Roma Nemzetiségi Önkormányzat, Német Nemzetiségi Önkormányzat (Boldogasszonyfa), Bólyi Német Önkormányzat, Drávafoki Roma Önkormányzat, Erdősmecskei Német Önkormányzat, Kővágószőlősi Roma Nemzetiségi Önkormányzat, Mohácsi Német Önkormányzat, Pécsi Lengyel Önkormányzat, Német Nemzetiségi Önkormányzat Szentlászló, Pécsi Lengyel Önkormányzat; Nemzetiségi civil szervezetek: Romákkal a Jobb Jövőért Egyesület (Alsószentmárton), Bólyi Kulturális Egyesület, Vokányi Német Nemzetiségi Kulturális Egyesület, Versendi Sokac-Horvátok Kulturális és Vallási Egyesülete, Marica Kulturális Egyesület (Szalánta), Fekedi Szülőföldünk Baráti Kör, Josip Gujaš Džuretin Horvát Kulturális és Sport Központ (Felsőszentmárton), Limba Nostru Egyesület (Gerde), Német Klub Kulturális (Barátsági) Egyesület (Geresdlak), Hidasi Tájház Egyesület,

rendelete szabályozza. A „Kultúráközvetítés és közösségi élet a Baranya megyei nemzetiségek körében” című kutatásunk keretében vizsgált 42 baranyai település esetében 6 település nem rendelkezik a kulturális törvény által előírt helyi rendelettel.³ A 36 dokumentumból három esetben a nemzetiségek nem kerülnek hivatkozás szinten sem megemlítésre, 17 rendelet általánosan hivatkozik a nemzetiségi kultúrára, valamint az együttműködésre. 16 rendeletben nevesítik a település nemzetiségi szervezeteit/intézményeit és/vagy nemzetiségi rendezvényeit. Utóbbi települések esetében elmondható, hogy a helyi nemzetiségek a helyi kulturális és közösségi tevékenységek tekintetében stratégiai jelentőséggel bírnak. A települési közművelődési feladatok sorában a nemzetiségi programok (kiemelten kistelepüléseken) potenciális közösségi – és esetenként komoly gazdasági – erőforrást is jelenthetnek. Általánosságban, a helyi rendeletekben kevés esetben artikulált a nemzetiségi kultúra társadalmi és gazdasági pozíciója még a helyi intézmények vagy nagyrendezvények felsorolása mellett sem.

Összegzés

Bár az Európai Unióban jogilag kötelező erővel bíró Európai Unió Alapjogi Chartája rendelkezik a nemzeti kisebbséghez való tartozás alapján történő megkülönböztetés tilalmáról, valamint rögzíti a kulturális, vallási és nyelvi sokféleség tiszteletben tartásának követelményét, a nemzeti kisebbségek kérdése továbbra is tagállami hatáskörbe tartozik.

A magyarországi nemzetiségek a szakpolitikai térben jelen vannak, a nemzetstratégiai gondolkodásban fontos erőforrásként is pozícionáltak. A kulturális és gazdasági fejlődés mellett az identitáserősítésben megfogalmazott irányítói célok eszközrendszere a végrehajtás szintjén már árnyaltabban, konkrét formában a nemzetiségi önkormányzatok feladatellátásában és közművelődési alapszolgáltatásokban artikulálódnak. A megyei szintű fejlesztési dokumentumok alapján a nemzetiségekre irányuló figyelem nem hangsúlyos, az általuk képviselt kulturális, gazdasági vagy társadalmi erőforrások az intézkedések célrendszerében karakteresen nem tükröződnek. A 12 anyaországgal bíró nemzetiséggel szemben a roma nemzetiségpolitika a társadalmi felzárkóztatás jegyében, elkülönített csatornákon zajlik. A cigány identitást meghatározó etnikai csoportkülönbségekre nem irányulnak speciális intézkedések. A romákat leginkább sújtó marginalizálódás mögött nem detektálható a nemzetiségi kultúrák differenciált feltárása és értelmezése (identitás, nyelv, hagyomány, magatartás), továbbá az integrációs irányelvek ezekhez való specifikus közelítése. Bár a vonatkozó pályázati keretek lehetőséget kínálnak a sajátos kulturális tevékenységek fejlesztésére, ezek inkább lokális és alacsony költségvetésű szoft programok megvalósítását realizálják. A társadalompolitika felzárkóztató törekvéseit jellemző „általános intézkedések”

Branauer Musikanten Egyesület (Himesháza), Kiskassáért Német Egyesület, Komlói Fekete Láng Érdekvédelmi Egyesület, Lippói Magyar-Német Kulturális Egyesület, Számá Dă Noj-Vigyázz Reánk Egyesület (Magyarmecske), Alte Kameraden Blaskapelle Fúvószenekari Egyesület és Schlawaker-Grundi Gazdák Egyesülete (Mecseknádasd), Mohácsi Sokacok Olvasóköre, Nagynyárad-Grossnaarad Magyar Német Baráti Kör, Nagypalli Magyar – Német Barátság Klub, Óbányai Német Olvasókör Egyesület, August Senoa Horvát Klub (Pécs), Baranyai Horvátok Egyesülete (Pécs), Baranyai Német Önkormányzatok Szövetsége, Cigány Szociális és Művelődési Módszertani Bázis Egyesület (Pécs), Khetanipe a Romák Összefogásáért Egyesület, Magyarországi Németek Pécs-Baranyai Nemzetiségi Köre, Magyar-Finn Társaság, Rácz Aladár Közösségi Ház (Pécs), Tanac Kulturális Egyesület (Pécs), SziRom Szimfonikus Roma Zenekar (Pécs)

³ Nemzeti Jogszabálytár (njt.hu) önkormányzati rendeletára alapján (szűrés intervalluma: 2021. december 20-2022. március 4.)

elfedik a cigány népesség plurális kulturális értékeit, a cigány identitás- és örökség megőrzésének közösségi-kohéziós erőforrásait. Ugyanezen szempontok a többi nemzetiség esetében pozitív megerősítést nyernek.

Felhasznált források:

- 1868. évi XLIV. törvénycikk a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában
- 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól
- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről
- 1999. évi XL. törvény a Strasbourgban, 1992. november 5-én létrehozott Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának kihirdetéséről
- 1999. évi XXXIV. törvény az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló, Strasbourgban, 1995. február 1-jén kelt Keretegyezményének kihirdetéséről
- 2007. évi CLXVIII. törvény az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról szóló lisszaboni szerződés kihirdetéséről
- 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól
- 2017. évi LXVII. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról
- 2017. évi CCI. törvény a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény módosításáról
- 1/2014. (I. 3.) OGY határozat - a Nemzeti Fejlesztés 2030 - Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióról
- 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi szintek követelményeiről
- Az Európai Parlament 2013. szeptember 11-i állásfoglalása a kihalástól fenyegetett európai nyelvekről és az Európai Unió belüli nyelvi sokféleségről (2013/2007(INI)). (2016. 03. 09.). In: Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 93. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52013IP0350&from=HU>
- Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2012. október 26.). In: Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 326. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2012.326.01.0391.01.HUN&toc=OJ%3AC%3A2012%3A326%3ATOC
- Baranya Megyei Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft (n.d.): Kincses Baranya Fesztivál. <https://www.bmfu.hu/projektjeink/5/kincses-baranya-fesztival> (Letöltés dátuma: 2022. március 4.)
- Baranya Megyei Önkormányzat (2020. január): Kincses Baranya, Baranya Megye Integrált Területi Programja. <http://www.baranya.hu/dokumentum/808>
- Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió 2030 (2020. december 9.). <http://www.baranya.hu/dokumentum/1284>
- Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt (n.d.): Nemzetiségi támogatások. <https://bgazrt.hu/tamogatasok/nemzetisegi-tamogatasok/> (Letöltés dátuma: 2020. március 10.)
- Bozóki, András et al (2006): A szabadság kultúrája. Magyar kulturális stratégia 2006-2020. Stratégiai Tanács. <http://www.nefmi.gov.hu/kultura/2006/szabadsag-kultura>
- Council of Europe (14.03.2022.): Chart of signatures and ratifications of Treaty 148. European

- Charter for Regional or Minority Languages (ETS No. 148).
<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=148>
- Cserép, László – Németh, János István (n.d.): A Magyar Közművelődés Szakpolitikai Konceptiója.
http://andragogiaszakbizottsag.hahonlapkell.hu/mu_pdfs/mu_32/A_magyar_kozmuvelodes_szakpolitikai_koncepcioja.pdf (Letöltés dátuma: 2022. március 5.)
 - ECO-CORTEX KFT. – MSB ZRT. (2014): Pécs MJV Városfejlesztési Konceptió 2014-2030. Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata.
https://www.pvfzrt.hu/userfiles/dokumentumok/PecsMJV_fejl_koncepcio_2014-09-2.pdf
 - Emberi Erőforrás Támogatáskezelő (n.d.): Rólunk.
<https://emet.gov.hu/kategoria/kiemelt-kategoriak/szervezet/rolunk/> (Letöltés dátuma: 2022. március 2.)
 - Eplényi, Kata (2013): A nemzeti kisebbségek védelme az Európai Unióban. In: Létünk 2013. különszám, 44–54.p.
 - Eur-lex (n.d.): Glosszárium az összefoglalókhöz. Csatlakozási kritériumok (Koppenhágai Kritériumok).
https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/accession_criteria_copenhagen.html?locale=hu (Letöltés dátuma: 2022. március 12.)
 - European Commission (2021.01.15.): Communication from the Commission on the European Citizens' Initiative 'Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe'.
[https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=C\(2021\)171&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=C(2021)171&lang=en)
 - Europeana (n.d.): 20 éves az Európai Unió Alapjogi Chartája! Az Európai Unió Alapjogi Chartájának elfogadása és joghatása. <https://www.europeana.eu/hu/exhibitions/the-charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union-turns-20/adoption-and-legal-scope-of-the-charter-of-fundamental-rights-of-the-EU> Letöltés dátuma: 2022. március 10.
 - Európai Bizottság (2005. november 22.): A Bizottság Közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának - Új keretstratégia a többnyelvűség ösztönzésére. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0596&from=HU>
 - Európai Bizottság (2020. október 7.): A romák egyenlőségének, valamint társadalmi befogadásának és részvételének előmozdítását célzó új uniós stratégiai keret (teljes csomag).
https://ec.europa.eu/info/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package_hu
 - Európai Bizottság (2021. január 15.): Európai polgári kezdeményezés: Az Európai Bizottság válasza a „Minority SafePack” kezdeményezésre. Sajtóközlemény.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_21_81
 - Európai Bizottság (n.d.): A romák egyenlősége, valamint társadalmi befogadása és részvétele az EU-ban. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/roma-eu/roma-equality-inclusion-and-participation-eu_hu (Letöltés dátuma: 2022. március 5.)
 - Európai Parlament (2009. március 24.): Az Európai Parlament 2009. március 24-i állásfoglalása: Többnyelvűség: európai tőke és közös elkötelezettség (2008/2225(INI)).
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2009-0162_HU.html
 - Európai Parlament (2018. november 13.): Az EU-ban élő kisebbségekre vonatkozó minimumszabályok. Az Európai Parlament 2018. november 13-i állásfoglalása az EU-ban élő kisebbségekre vonatkozó minimumszabályokról (2018/2036(INI)).

- https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0447_HU.html
- European Commission (2021. december 1.): Magyarország: A népesség - demográfiai helyzet, nyelvek, vallások. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/population-demographic-situation-languages-and-religions-35_hu
 - Dobos, Balázs (2006): A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek autonómiája. In: Kisebbségkutatás, 2006 (3). <http://epa.uz.ua/00400/00462/00031/cikke1e1.html>
 - Gyémánt, Richárd – Drozdik, Zsuzsa (2004): A horvátországi magyarság területi és társadalomstatistikai sajátosságai. Területi statisztika, 4 (4). <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2004/04/wgyemant.pdf>
 - Horvát Országos Önkormányzat (n.d.): Óvodák. <https://horvatok.hu/index.php/hu/oho/kozneveles-2/ovodak> (Letöltés dátuma: 2022. március 13.)
 - Hungarikum Bizottság (n.d): Nemzeti értékek. Települési és tájegységi értéktárak. http://www.hungarikum.hu/sites/default/files/telepulesi_t%C3%A1jegys%C3%A9gi_ertektar_16m%C3%A1jus05.pdf (Letöltés dátuma: 2022. március 4.)
 - Kincses Baranya (n.d.): Baranya megyei értéktár. <http://kincsesbaranya.hu/#ertektar> (Letöltés dátuma: 2022. március 14.)
 - Koch Valéria Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda, Kollégium és Pedagógiai Intézet (n.d.): Iskolatörténet. <https://www.kvi-pecs.hu/hu/iskolatortenet> (Letöltés dátuma: 2022. március 13.)
 - KSH (2011-a): Népszámlálás 2011. Nemzetiségi adatok. 1.2. A népesség nemzetiség és nemek szerint. https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_nemzetiseg
 - KSH (2011-b): Népszámlálás 2011. Területi adatok – Baranya megye. 1.1.6.1. A népesség anyanyelv, nemzetiség és nemek szerint. (Frissítve: 2013.04.17.) https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_02
 - KSH (2021): 8.1.2.7. A települési nemzetiségi önkormányzatok nemzetiségek szerint, 2021. január 1. https://www.ksh.hu/stadat_files/fol/hu/fol0012.html
 - Lisszaboni Szerződés az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról, amelyet Lisszabonban, 2007. december 13-án írtak alá (2007. december 17.). In: Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 306. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2007.306.01.0001.01.HUN&toc=OJ%3AC%3A2007%3A306%3ATOC
 - Lászlity, Péro et al (2010): Nemzetiségi közösségi művelődési stratégia 2010-2015. Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus, Kisebbségi Kulturális Programok Osztálya. http://nemzetisegek.hu/dokumentumok/Nemzetisegi_Kozosseg_Muvelodesi_Strategia.pdf
 - Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 (2021). <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/mntfs2030.pdf>
 - Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.). <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>
 - Magyarország Kormánya (2021. május 17.): Átadták a Pro Cultura Minoritatum Hungariae Díjakat. <https://kormany.hu/hirek/atadtak-a-pro-cultura-minoritatum-hungariae-dijakat1>
 - Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ (2014. június 2.): A héten megalakul a Magyarországi nemzetiségek bizottsága. <http://www.zentrum.hu/hu/2014/06/a-heten-megalakul-a-magyarorszag-i->

- [nemzetisegek-bizottsaga/](https://www.parlament.hu/web/magyarorszagi-nemzetisegek-bizottsaga/)
- Magyarországi nemzetiségek bizottsága (n.d.): Elnöki köszöntő. <https://www.parlament.hu/web/magyarorszagi-nemzetisegek-bizottsaga/> (Letöltés dátuma: 2022. március 13.)
 - Marzocchi, Ottavio (2021. október): Az EUSZ 2. cikke szerinti értékek védelme az EU-ban. Európai Parlament. Ismertető az Európai Unióról. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/146/az-eusz-2.-cikke-szerinti-ertekek-vedelme-az-eu-ban>.
 - MSB Fejlesztési Tanácsadó Zrt. (2021. július 6.): Baranya megyei területfejlesztési program. Stratégiai és operatív program. <http://www.baranya.hu/dokumentum/1471>
 - Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (2014). In: Magyar Közlöny, 2014(1). 10-298.p.
 - Nemzetiségi Tanács (n.d.): <https://pecs.hu/nemzetisegi-tanacs/> (Letöltés dátuma: 2022. március 14.)
 - Pécsi Horvát Színház (n.d.): Alapító | Vidákovics Antal (1947-2015). <https://www.pecsihorvatszinhaz.hu/szoveg/alapito-vidakovics-antal-1947-2015> (Letöltés dátuma: 2022. március 14.)
 - Pécsi Városfejlesztési Nonprofit Zrt. (2014): Pécs MJV Városfejlesztési Koncepció 2014-2030. <https://www.pvfzrt.hu/hu/tanulmany/15/pecs-mjv-varosfejlesztesi-koncepcio-2014-2030>
 - Pirisi, Gábor – Szabó, András – Trócsányi, András (2009): Kulturális sokszínűség egy homogén magyar társadalomban? In: Tóth J. – Aubert A. (szerk.): A Kárpát-medence és etnikumai. PTE TTK Földtudományi Doktoriskola, 127-138. p.
 - Portfolio (2015. június 10.): Elkészült Magyarország nemzetiségi térképe. <https://www.portfolio.hu/ingatlan/20150610/elkeszult-magyarorszag-nemzetisegi-terkepe-215337>
 - Rozs, András (1997): Pécs etnikai közösségei. Pro Minoritate. <https://prominoritate.hu/wp-content/uploads/2019/05/ProMino97-3-03-Rozs.pdf>
 - Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság (n.d-a): Bemutakozás. <https://tef.gov.hu/foigazgatosag/> (Letöltés dátuma: 2022. március 8.)
 - Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság (n.d.-b): Roma nemzetiségi pályázatok. <https://tef.gov.hu/roma-nemzetisegi-palyazatok-roma-nemz/> (Letöltés dátuma: 2022. március 8.)
 - Varga, Szabolcs (2011): Pécs nemzetiségei a török korban. Árkadia Szakmódszertani Portál. <http://arkadiafolyoirat.hu/index.php/1-nemzetisegek-es-nemzetisegi-mozgalmak/52-pecs-nemzetisegei-a-torok-korban>

Mellékletek:

1. sz. melléklet: A Baranya megyei nemzetiségi önkormányzatok mintája, Kultúráközvetítés és közösségi élet a Baranya megyei nemzetiségek körében c. kutatás, Nemzeti Művelődési Intézet, Közművelődési Tudományos Kutatási Program kutatócsoportok számára 2021/2022

1. Baranya Megyei Cigány Nemzetiségi Önkormányzat
2. Baranya Megyei Horvát Önkormányzat

3. Baranya Megyei Német Önkormányzat
4. Bólyi Német Önkormányzat
5. Fekedi Német Nemzetiségi Önkormányzat
6. Gilvánfa Település Cigány Nemzetiségi Önkormányzata
7. Hásságy Község Német Önkormányzata
8. Hiricsi Roma Nemzetiségi Önkormányzat
9. Hosszúhetény Községi Német Nemzetiségi Önkormányzat
10. Kísszentmárton Roma Nemzetiségi Önkormányzat
11. Kökényi Horvát Nemzetiségi Önkormányzat
12. Máriakéméndi Német Önkormányzat
13. Német Nemzetiségi Önkormányzat Nagykozár
14. Német Önkormányzat Geresdlak
15. Pécsi Bolgár Önkormányzat
16. Pécsi Görög Önkormányzat
17. Pécsi Lengyel Önkormányzat
18. Pécsi Német Önkormányzat
19. Pécsi Örmény Önkormányzat
20. Pécsi Roma Nemzetiségi Önkormányzat
21. Pécsi Román Önkormányzat
22. Pécsváradi Német Önkormányzat
23. Sásd Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata
24. Sellyei Horvát Nemzetiségi Önkormányzat
25. Siklónagyfalu Község Roma Nemzetiségi Önkormányzat
26. Szerbek Siklósi Önkormányzata
27. Szigetvári Roma Nemzetiségi Önkormányzat
28. Tékesi Roma Nemzetiségi Önkormányzat
29. Vajszló Roma Nemzetiségi Önkormányzat
30. Versendi Roma Nemzetiségi Önkormányzat

2. sz. melléklet: A Baranya megyei nemzetiségi kultúraközvetítéssel foglalkozó civil szervezetek mintája, Kultúraközvetítés és közösségi élet a Baranya megyei nemzetiségek körében c. kutatás, Nemzeti Művelődési Intézet, Közművelődési Tudományos Kutatási Program kutatócsoportok számára 2021/2022

1. Baranya Kulturális Egyesület, Pécs
2. Baranyai Horvátok Egyesülete, Pécs
3. Baranyai Német Táncegyesület, Pécs
4. Bodolyabéri Romákért Egyesület, Bodolyabér
5. Cigány Kulturális és Közművelődési Egyesület, Pécs
6. Európai Romák Érdekvédelmi Egyesület, Szigetvár
7. Élen a Romákért Egyesület, Pereked
8. Fogd a Kezem Roma Egyesület, Görcsöny
9. Harkányi Kulturális és Művészeti Egyesület, Harkány
10. Hidas Néptánc és Hagyományőrző Egyesület, Hidas
11. Hosszúhetényi Hajnal Roma Érdekvédelmi Egyesület, Hosszúhetény
12. Kethaniphe Roma Összefogás Egyesület, Pécs
13. Komlói Fekete Láng Egyesület, Komló
14. Magyarországi Németek Pécs-Baranyai Nemzetiségi Köre, Pécs

15. Majsi Kulturális Egyesület, Majs
16. MARTINCE Kulturális Egyesület Felsőszentmárton
17. Mágocsi Német Nemzetiségi Egyesület, Mágocs
18. Máza Német Nemzetiségi Egyesület, Máza
19. Mohácsi Sokacok Olvasóköre, Mohács
20. Nagypalli Magyar-Német Barátság Klub, Nagypall
21. Német Olvasókör, Óbánya
22. Pécs-Baranyai Szerb Egyesület, Pécs
23. Romákat Segítő Egyesület, Zádor
24. Schomberger Dorfmusikanten Német Nemzetiségi Fúvószenekar Egyesület, Görcsöndoboka
25. Tegyük a Romákért Egyesület, Baranyajenő
26. TOTAL ART Nemzetközi Művészeti Egyesület, Pécs
27. Tudatos Roma Fiatalok Egyesület, Abaliget
28. Újpetrei Német Nemzetiségi Hagyományőrző Egyesület, Újpetre
29. "Véméndért" Egyesület, Véménd
30. Villányi Német Nemzetiségi Kulturális Egyesület, Villány

3. sz. melléklet: Az empirikus kutatásba bevont Baranya megyei települések listája, Kultúrákövetítés és közösségi élet a Baranya megyei nemzetiségek körében c. kutatás, Nemzeti Művelődési Intézet, Közművelődési Tudományos Kutatási Program kutatócsoportok számára 2021/2022

1. Abaliget
2. Baranyajenő
3. Bodolyabér
4. Bóly
5. Feked
6. Felsőszentmárton
7. Geresdlak
8. Gilvánfa
9. Görcsöny
10. Görcsöndoboka
11. Harkány
12. Hásság
13. Hidas
14. Hirics
15. Hosszúhetény
16. Kisszentmárton
17. Komló
18. Kökény
19. Majs
20. Mágocs
21. Máriakéménd
22. Máza
23. Mohács
24. Nagykozár
25. Nagypall

26. Óbánya
27. Pereked
28. Pécs
29. Pécsvárad
30. Sásd
31. Sellye
32. Siklós
33. Siklósnagyfalu
34. Somogyhárság
35. Szigetvár
36. Tékes
37. Újpetre
38. Vajszló
39. Versend
40. Véménd
41. Villány
42. Zádor

Fintor Gábor – Szabó József:

A helyi média lehetőségei a pandémia idején

Absztrakt: A világijárvány az emberek nagy részét elzárta azoktól a megszokott eseményektől, azoktól a rendezvényektől, amik számukra kulturális élményt nyújtottak a járvány kitörése előtt. Szinte az egyetlen lehetőség a kulturális információk megszerzésére a média volt. A televízió továbbra is fontos maradt az információk eljuttatásában, de a technikai fejlődés lehetővé tette, hogy más felületeken sokszor gyorsabban jussanak új hírekhez az emberek. Ezek ugyan sok esetben megbízhatatlan forrásokból származtak, de a gyorsaságukkal elsődleges információ forrássá váltak. A közösségi média előretörésével fel kellett vennie a versenyt a helyi médiaszolgáltatóknak is. ehhez át kellett alakítaniuk a műsorszolgáltatást a kor követelményeinek megfelelő gyors és széleskörű tájékoztatást lehetővé tevő tartalomszolgáltatássá. A kutatás célja az volt, hogy megvizsgáljuk, hogyan változott meg a média működése a járvány idején, illetve hogyan tudta kiszolgálni az új igényeket, amik megjelentek a fogyasztók és az információt nyújtók részéről.

Abstract: The pandemic shut most of the people off from the usual events, from the events that provided them with a cultural experience before the outbreak of the epidemic. Almost the only way to get cultural information was the media. Television remained important for the delivery of information, but technical progress made it possible for people to get new news many times faster on other platforms. In many cases, these came from unreliable sources, but with their speed they became a primary source of information. With the advancement of social media, local media providers also had to compete. for this, they had to transform the broadcasting service into a content service enabling fast and extensive information in accordance with the requirements of the age. The purpose of the research was to examine how the operation of the media changed during the epidemic, and how it was able to serve the new needs that appeared on the part of consumers and information providers.

Bevezetés

A ma ismert helyi média elsődlegesen a helyi televíziózásból fejlődött tovább. A helyi televíziók voltak azok a fő információforrások, amikből a helyi közéletről és kulturális programokról tájékozódni lehetett. Képzett szakemberek segítségével készültek el a szerkesztett műsorok, a felvételeket szintén professzionális operatőrök készítették, és a montírozók segítségével lehetett a nézők számára élvezhető műsorokat összeállítani (NMHH 2012).

A technika fejlődésével azonban olyan változások történtek, amelyek alapvetően befolyásolták a klasszikus helyi televíziók működését. Megjelentek az okostelefonok, a tabletek, amik az első időkben inkább lokális használatra voltak képesek, de a tudásuk folyamatosan bővült. A helyi televíziók többsége hamar felismerte a változásokban rejlő lehetőséget, és megpróbált alkalmazkodni. Ennek az egyik formája az volt, amikor az adott televízió hír portál üzemeltetését vállalta. A lakosság elvárta, hogy információhoz jusson, hiszen a vállalkozások többségénél már megjelent a webes felületeknek az alkalmazása. Egyrészt magának a televíziónak saját magáról is kellett általános információt adni, másrészt viszont az adott terület arra is lehetőséget kínált, hogy a műsorait ott is megjelenítse. Ez tehát egy új lehetőséget

jelentett a hagyományos televízió keresztlíni közvetítés mellett arra, hogy más felületeken - például számítógépen vagy mobil készüléken - is elérhető legyen a televíziós közvetítés (Szabó 2018). A következő jelentős lépés az volt, amikor a hagyományos weboldalak mellett további közösségi felületek jelentek meg. Ilyen volt többek között a Facebook. A közösségi média használata napjaink megkerülhetetlen jelensége lett. A kezdetekben a közösségi oldalak a kapcsolattartás eszközeként jelentek meg, azonban az évek során életünk számos területén váltak meghatározóvá. A közösségi média az állandó változás terepe, ami az első időszakban alapvetően szöveges információk közlésére volt alkalmas, de hamarosan kiderült, hogy a mozgóképes anyagok átvitele is megoldható (Szabó 2014). Ehhez újabb technikai lépésre volt szükség. Megjelent a 4G rendszer, ami tovább támogatta a fotók és a mozgóképes anyagok megjelentetését a telefonokon, tableteken és a számítógépeken. Ahogy egyre több helyen jelent meg a wifi szolgáltatás, a megfelelő erősségű wifi jel és sávszélesség lényegében mindenki számára hozzáférhetővé tette a bárki által közvetített anyagokat. A közösségi oldalak alapvetően az online hirdetésekkel realizálják a bevételüket, amelynek növelése érdekében minél nagyobb számú, elkötelezett felhasználóval kell rendelkezniük. Annak érdekében, hogy bővítsék a felhasználók számát, és megtartsák a már meglévő felhasználókat, a közösségi oldalak állandó innovációra kényszerülnek (Myat 2010). Ez a klasszikus média működtetőit is arra ösztönözte, és ösztönzi ma is, hogy lépést tartsanak ezekkel a megoldásokkal. Ebben a folyamatban külön problémát jelent, hogy a közösségi média fogyasztói különleges helyzetbe kerülhetnek. Ez a post-truth, ami olyan állapotot ír le, amikor a közvéleményt nem a tények, hanem az érzelmek, a meggyőződésen alapuló hitek határozzák meg (Barát 2010). Az objektivitás egyre inkább a háttérbe szorul a valóságról alkotott percepcióval kapcsolatban, helyét számos párhuzamos, szubjektív valóság váltja fel. A párhuzamos valóságok kialakulását a közösségi oldalak működése is támogatja, egy algoritmus próbálja meg kitalálni, milyen típusú tartalom érdekli a felhasználót. Ennek eredményeként a legtöbb esetben egy úgynevezett „bubble filter” alakulhat ki (Myet 2010). A magyarul buborékhatásnak nevezett folyamatban a felhasználó csak azokat a tartalmakat, véleményeket találja meg a közösségi oldalakon, amelyeket amúgy is rendszeresen fogyaszt. Ez azonban oda vezethet, hogy az ellentétes vélemények egyáltalán nem jelennek meg előtte, és mindez megerősíti a felhasználó által vallott, preferált véleményeket (Jakusné 2016). A Pew Research Center 2016 januárja és márciusa között elvégzett, amerikai hírfogyasztókra vonatkozó kutatási jelentéséből (Mitchell 2016) az derült ki, hogy a felnőtt hírfogyasztók 62 százaléka a közösségi médiában fogyaszt híreket. Viszont mindössze 4 százalékuk bízik meg ezekben a hírekben teljesen vagy nagyon, szemben azzal a 18 vagy 24 százalékos aránnyal, amely a helyi vagy országos hírforrásokból származó információra vonatkozik. A Kutatópont 2016. szeptember 1–15. között elvégzett felmérése (Kutatópont 2016) az amerikai eredményekhez hasonló megállapításokhoz vezetett. Ezek szerint a hazai felnőtt lakosság 65 százaléka használja az internetet. A közösségi média felületeken regisztrációval rendelkezők közel kétharmada olvas híreket, 60 százalékuk pedig havonta meg is osztja ezeket.

A helyi televíziók működésének az átalakulási folyamata

Ebbe a helyzetbe kellett bekapcsolódni a televízióknak, többek között a helyi televízióknak is, hogy képesek legyenek felvenni a versenyt az egyszerű járókelőkkel, akik csak készítenek egy videó anyagot és feltöltik a Facebookra. A televíziók azzal tudtak versenyezni, hogy megfelelő szakértelemmel készített videó anyagot gyártanak, illetve ezek az anyagok valamelyest

szerkesztői koncepcióval is rendelkeznek. Ezáltal hitelesebbnek is tűnnek a fogyasztók szemében (Szabó 2018). Mint azt a fentiekben vázolt kutatás is mutatja (Mitchell 2016), a lakosság igen jelentős része használja a közösségi médiát, de a többség nem tekinti az ott megjelenő információkat hitelesnek. A helyi média által közölt információk valóságtartalmának megítélése azonban lényegesen pozitívabb. (NMHH 2022). Itt lehet tehát kihasználni az operatőrök és a szerkesztők kompetenciáit, aminek segítségével minőségi anyagok készülhetnek. Az évtized közepén jelentek meg azok az amatőr szervezetek, akik a felkészült informatikai szakemberek és a technikai eszközök segítségével rendkívül látványos videókat tudtak készíteni (Kovács 2021). Ezek ebben az időszakban szinte elvárásolták a nézőket, új követőket jelentettek a Facebook oldalakon. A helyzet az utóbbi időben viszont jelentősen megváltozott. Egyrészt a helyi televíziók szakemberei is megismerkedtek az új technikai eszközökkel, másrészt nekik volt olyan szakmai háttérük, amivel lényegesen hatékonyabb, a látvány elemeken túlmutató tartalmat tudtak közvetíteni. Különösen fontossá vált ez a szolgáltatás a pandémia idején, amikor az emberek be voltak zárva, viszont folyamatosan kíváncsiak voltak a járvánnyal kapcsolatos, illetve a közélettel kapcsolatos információkra. Nem tudták elhagyni otthonukat, így közvetlen információszerzésre csak korlátozottan nyílt lehetőségük (Silverstone 2008). Mindezek a feltételek azt jelentették, hogy a médiának át kellett gondolnia, hogy egyáltalán milyen küldetéssel működjön tovább. Már 2015-ben kiderült, hogy a média, a klasszikusan helyi televízióknak nevezett média egységek lényegesen többet nyújtanak, mint a helyi televíziózás önmagában. Ez azt is jelentette, hogy a műsorszolgáltatás helyett egy teljesen új megoldás született meg, ez pedig a tartalomszolgáltatás lett. A tartalomszolgáltatás azt jelenti, hogy a bejövő információból elkészül valamilyen tartalmi alap, és ezt a tartalmi alapot dolgozzák fel a különböző média egységek szerkesztői. A közvetítés alapegységei, média felületei megfelelően feldolgozva juttatják el az információt a lakossághoz. Ez tehát azt jelenti, hogy minden beérkező információt egy központi helyen dolgoznak fel, és ezután az egyes területek szerkesztőjének feladata az, hogy az adott média közvetítési lehetőségeihez, illetve felületéhez igazítsák ezt a központból beérkezett tartalmat. Ez lehetővé teszi, hogy viszonylag olcsón nagyon sok felületre és nagyon sok helyre lehessen eljuttatni gyorsan azt az információt, ami a potenciális fogyasztót érdekli (MFOR 2021). Ezzel jelentősen javítható az adott média versenyképessége és a feladat ellátási tevékenysége. Azt azonban ki kell emelni, hogy bár a technikai lehetőség és a szakmai felkészültség megvolt ehhez az átalakuláshoz, a megvalósítását rendkívül felgyorsította a pandémia. A szakemberek egy része fertőzött lett, és a járvány kezdeti időszakában a karantént nagyon komolyan vették a hatóságok. A szakemberek hiányát csak egy ilyen koncentrált, összevont megoldással lehetett áthidalni. A járvány másfél éve alatt szinte mindig voltak olyan munkatársak, akik vagy fertőzöttek voltak, vagy karanténkötelezettséget írtak elő számukra (Szabó 2022).

Már a 2010 utáni időszakban szinte mindenütt az országban elindultak azok a folyamatok, ahol a helyi televíziók átalakultak olyan központi egységgé, ahol ezt a tartalom-szolgáltatást meg tudták oldani, és ez alapján egy lényegesen szélesebb spektrumú információ továbbítást tudtak megvalósítani (Szabó 2018). Így alakultak meg a médiacentrumok, amelyek többek között azzal indultak, hogy magukba olvasztották a különböző hírportálokat, a Facebook csatornákat, az egyéb online megjelenési formákat. Emellett még a print médiának, valamint a rádióknak a lehetőségeit is ezek a központok viszonylag kisebb létszámmal tudták megvalósítani. Így sikerült megoldani a hatékonyabb információ közvetítést a lakosság felé (Jakusné 2016). A pandémia azonban újabb átalakítást indított el, mivel a legtöbb ilyen centrum felismerte, hogy a bejövő információk sokszor esetlegesek, vagy érkezik meghívó, vagy nem, vagy sikerül valahonnan információt szerezni, vagy nem. Ezért egy teljesen új megoldást próbáltak megvalósítani, ez pedig az úgynevezett tartalomgyártás. Ez azt is jelenti, hogy a tartalom és a

közvetítő felületek az eddigieknél sokkal jobban elválnak egymástól, miközben a tartalom lényegi előállításuk koncentráltabban történik. Ez az átalakulás nem csak a helyi televíziókból kialakult médiacentrumokra volt jellemző. A megyei napilapoknál már több évvel ezelőtt elindult egy hasonló folyamat, ami a szerkesztőségek létszámának jelentős csökkenésével, laptartalmak összevonásával járt (NMHH 2022). Ebben az új szervezetben maga a tartalom úgy érkezik be vagy úgy születik meg egy központi helyen, hogy az információkat aktívan próbálják a szerkesztők megszerezni akár internetes felületekről akár közvetlen módon, és ezt követően előkészítenek egy olyan híryananyagot, tartalom alapanyagot, amelyet a lehető legegyszerűbb módon tud most már nem is feltétlenül a szerkesztő, hanem az adott média felület kezelője megjeleníteni. Ezzel lényegében egy klasszikus, más területen már jól ismert gyártási folyamat valósul meg, hiszen a központi tartalomból, mint nyersanyagból vagy félkész termékből hír egységeket gyártanak le az egyes média felületekhez illesztve. Ez az eddigi tartalom szolgáltatáshoz képest abban különbözik, hogy itt a tartalomnak az előállítása központilag történik. A tartalom szolgáltatásnál az információ jelenik meg központilag, abból készül valamilyen kezdetleges anyag, de magának a tartalomnak az előállítása az adott média felületéhez kapcsolt, és annak szerkesztője által történik a végleges anyag elkészítése. A tartalomgyártásnál viszont már előkészítik központilag a nyersanyagot, és egyfajta félkész terméként vagy kész terméként juttatják el a médium felület kezelőjéhez. Így tehát egy olyan gyártási folyamatról van szó, amikor központilag készül egy tovább feldolgozásra alkalmas termék, aminek rendkívül egyszerű a véglegesítése (Szabó 2018). A helyi média működésében a pandémiával összefüggésben egy teljesen új folyamat indult el, aminek az az oka, hogy a pandémia idején nagyon sok szerkesztőségi munkatárs home office-ba (otthoni munkavégzésbe) kényszerült, így a médiacentrumoknál a központi szerkesztőségekben nem volt elég dolgozó. Ugyanakkor a hírek iránti igény a fogyasztók részéről a bezártság miatt folyamatosan növekedett, ezért a központban arra kellett törekedni, hogy minél hamarabb és minél jobb minőségű információcsomagok készüljenek el. Ezt az alapot felhasználva a home office-ban dolgozók, a közvetítő szakemberek az adott médiafelületen gyorsan el tudták helyezni a kész anyagokat. A pandémia így segített abban, hogy a munkamegosztásban egyfelől létrejöjjön egy koncentráció, ami a tartalom lényegi formáinak az előállítását jelentette. Másfelől létrejöjjön egy diverzifikáció is, amelynek eredményeként az egyes területek gyorsan hozzájutnak olyan félkész termékhez, amit a lehető legjobban tudnak elhelyezni az általuk felügyelt felületeken. Ez az új forma a pandémia után is megmaradt, sőt jelentős mértékben tovább fejlődött. Miután a pandémia elmúlt vagy legalábbis jelentősen csökkent a hatása, az egyes médiafelületek kezelői nem tértek vissza a home office rendszerből. Ugyanúgy ahogy a pandémia időszakában működött, fennmaradt a tartalom gyártás és tartalom közvetítés folyamata most már tudatosan megtervezve a központi előállításnak a rendszerét, illetve sikerült a továbbiakban a szervezést is úgy megoldani, hogy még jobb információtovábbítást lehessen megvalósítani.

A változásokhoz hozzátartozik az is, hogy az új média felületek magukon a telefonokon, illetve egyéb internethez kapcsolt eszközökön keresztül jussanak el a lakossághoz. Így gyorsan juthatnak információkhoz a fogyasztók, és ezeknek a felületeknek a használatával azt is el lehet érni, hogy az egyes média elemek a lehető leggyorsabban tudjanak az adott eseményekről tájékoztatást adni. Ennek egyik következő lépése és fejlődési útja volt, hogy a televíziók a hagyományos televíziós szolgáltatás mellé kialakították az egyéb szolgáltatásukat. Ez a kezdeti időszakban úgy történt, hogy a kamerával rögzített anyagokat adták tovább valamelyest megvágva a különböző egyéb felületekre, mint mozgóképes alapanyagokat. Ugyanakkor ez lassúnak bizonyult, hisz a kamerával be kellett érkezni a szerkesztőségbe, ott az információt betölteni a központi felhőbe, és majd utána lehetett a montírozással elindítani a közvetítési

folyamatot. Ez legalább egy órát igényelt pluszban az esemény rögzítéséhez képest, és a feldolgozás szerkesztői felülvizsgálata, értelmezése miatt a közvetítés időtartama késése az eseményhez képest akár a 3-4 órát is elérte. Ez azt is jelenti, hogy ezek az információk, hírek a lakosság számára már megromlottak, értéktelenné váltak. Ennek áthidalására született az a megoldás, hogy ha már egy telefonon működik a Facebook és az internetes hozzáférés jelentős részét telefonon vagy egyéb notebook vagy tablet eszközöket végzik a felhasználók, akkor direkt módon ezekre a felületekre közvetítsenek az egyes médiumok. Ezért az operatőröknek és technikusoknak az lett a feladata, hogy az adott helyszínen készítsenek mini online anyagokat, amelyeket közvetlenül, direkt módon interneten elérhetővé tesznek. Ez egy olyan lépés, ami abszolút versenyképessé teszi a helyi televíziókat és az általuk működtetett centrumokat, mivel rengeteg olyan helyen jelenik meg a televízió, ahol másnak nincs lehetősége a közvetítésre, nem is tud róla, nincs információja, és emiatt nem is tud tartalmat szolgáltatni. A helyi televízió viszont azonnal, szinte pillanatokon belül akár élő, akár fényképes tartalmat tud biztosítani a fogyasztók számára, tehát ez a tartalomgyártás egy újabb olyan lépése, ami a helyi televízióknak a versenyképességét biztosítani tudja. Az érdekessége ennek a folyamatnak, hogy sokan már temették a helyi televíziózást, és pontosan ezzel az új szervezeti átalakítással bizonyítható, hogy a helyi televíziózás képes megújulni, és teljesen új megoldásokkal sokkal fontosabb szerepet betölteni az információáramlás folyamatában (Hoyer 2001). Érdemes itt kiemelni, hogy magát ezt az átalakulást a pandémia generálta, ennek hatására indultak el olyan kezdeményezések, amelyek a helyi televíziózást megpróbálták helyzetbe hozni. Nem szabad megfeledkezni azonban arról, hogy ezek mögött elsődlegesen gazdasági motívumok álltak. A vezetés megpróbálta az egyébként drága televíziózást költséghatékonyabbá tenni azáltal, hogy az információáramlást más felületekre is áthelyezte. A pandémia volt az, ami ezt az átalakulást felgyorsította azáltal, hogy a munkaerő nem állt az elvártnak megfelelő mértékben rendelkezésre, illetve a lakosság oldaláról fokozott igény jelentkezett az újabb információkra. A tovább fejlődés iránya a tartalomgyártás valószínűleg további koncentrálása és az egyes felületeknek oly módon történő kiszolgálása, amely az internetes lehetőségeket próbálja alkalmazni, valamint a felhőalapú szolgáltatásokon keresztül még gyorsabb és még komplexebb információellátást biztosít mind a médiafelületek kezelőinek, mind a felhasználóknak. Ehhez hozzájárult egy jelentős technikai változás. Megjelentek azok a fényképezőgép kamerák, amik már 25 fps sebességű rögzítést tudtak megoldani, ezzel az így készített anyagok mind a televízióban, mind az közösségi felületeken egyszerűen elérhetővé váltak (Szabó 2011). Az átalakulási folyamatnak egyik további állomása, amikor a klasszikus televíziós szolgáltatás, az úgynevezett lineáris tartalomszolgáltatás teljes egészében megszűnik. Ekkor már csak lekérhető tartalmak jelennek meg, amik a hagyományos televíziók közül csak azokon érhetőek el, amik rendelkeznek internetes hozzáféréssel. Ez a folyamat már elkezdődött, és ahogy követi a lakosság a technikai változásokat, úgy fog egyre több helyen megvalósulni (Szalay 2022). Ezzel együtt még korai kijelenteni a hagyományos helyi televíziózás végét, de az várható, hogy a kisebb televíziók a lineáris műsorszolgáltatást megszünteti, a nagyobbak pedig médiacentrumokká alakulnak át.

Mindeközben azt is láthatjuk, hogy a médiapiac fogyasztói szerkezete is átalakult. A klasszikus életkor alapján történő besorolás mellett megjelent a „C” fogyasztói csoport, akik teljesen kívül esnek a generációs besoroláson.

A Social Media Today meglátása szerint a C-generációkra jellemző a 3 C (consume, create, curate). A C-generáció számára nem számít, hogy milyen okoseszköz van előttük, gyakorlatilag zökkenőmentesen térnek át bármilyen eszközre. A C csoport tagjai aktívan részt vesznek az online világban, főként a közösségi médiában (socialmedia today 2022). Ehhez a réteghez nem igazán lehet életkort rendelni, ők a klasszikus generációs besoroláson kívül esnek, egy másik

halmazt képeznek le. Ide azok tartoznak, akik szoros kapcsolatban állnak az új eszközökkel, napi szinten használják azokat, és az információ fogyasztásában is az informatikai eszközökre támaszkodnak. Ezt a tendenciát felismerve indította el a Médiacentrum Debrecen Kft a különböző felületeken gyorsan elérhető híreket, információs csomagokat. Mivel a bevételek elsődlegesen az elért lakosságtól, a hozzájuk eljuttatott reklámoktól függenek, így az új elérési módok újabb lehetőséget teremtettek arra, hogy a járvány időszakában is, de főleg utána jelentősen lehessen növelni a cég árbevételeit.

Kutatási kérdések

- Hogyan változott a pandémia alatt a médiafogyasztás?
- A médiafogyasztás változásának alakulása hogyan hatott az árbevételre?
- A médiafogyasztás változásának alakulása hogyan hatott a média működésére?

Hipotézisek

H1: Feltételezzük, hogy a pandémia miatt jelentősen átalakult a helyi média, elsősorban a helyi televízió működése, és lényegesen növekedett az online információ fogyasztók aránya.

H2: Feltételezzük, hogy a járvány alatt több élő közvetítést kellett biztosítani a helyi médiának, mint korábban.

H3: Feltételezzük, hogy a médiacentrum reklámbevételei jelentősen csökkentek a járvány alatt. Ezzel együtt feltételezzük azt is, hogy a pandémia alatt elindított új megoldások a járvány után jelentős bevételi többletet eredményeznek.

H4: Feltételezzük, hogy a járvány hatására megnövekedett a home office-ban dolgozók aránya.

A kutatás módszertana

A kutatáshoz a Médiacentrum Debrecen Kft menedzsmentje rendelkezésre bocsátotta a kért adatokat. Az elmúlt időszakra vonatkozóan megkaptuk az online média felületek látogatottsági adatait, a legfontosabb gazdasági és foglalkoztatási információkat. A személyes interjúk segítségével sikerült pontosabb képet kapni a cég pandémia alatti működéséről. A kapott információkat táblázatokba rendeztük, és grafikusán is szemléltettük.

A kutatás eredményei

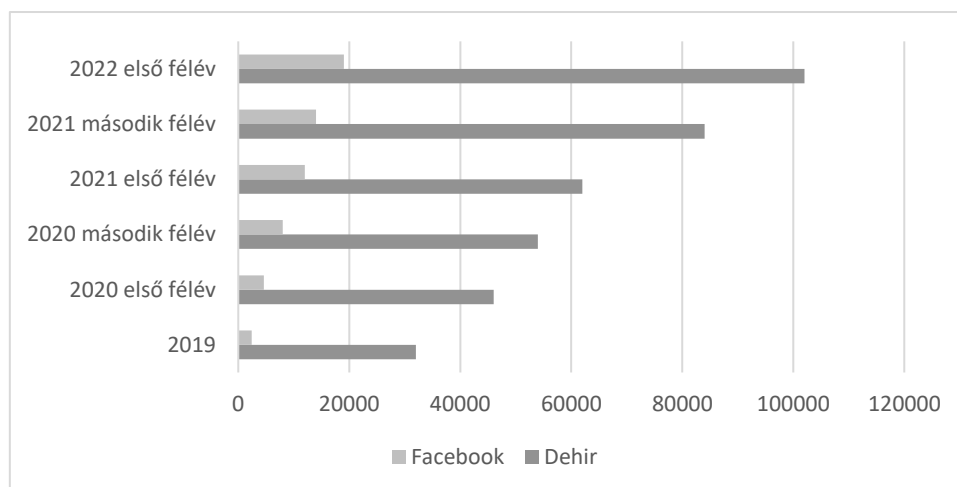
A pandémia miatt a szakirodalomban jelzettek szerint teljesen átalakultak a médiafogyasztási szokások. A legjelentősebb változás az online média fogyasztását jellemzi. A munkalehetőségek csökkenésével, az otthoni tevékenységekkel magyarázható, hogy mind az online oldalak, mind a Facebook látogatók száma jelentősen növekedett (1. sz. táblázat). Ennek hátterében az is áll, hogy a helyi hírek érdekelték a lakosságot, főleg a járványhelyzettel, illetve annak kezelésével kapcsolatos információk voltak fontosak. Ez összhangban van az előzetes feltevésünkkel (H1). Az első időszakban a közösségi média újdonsága befolyásolta a fogyasztókat. Később azonban felismerték, hogy a hiteles információk is fontosak. Ez azt is jelenti, hogy a helyi média

információs többlete nem feltétlenül valamelyik másik forrás rovására növekedett, hanem azt, hogy összességében nőtt a közösségi médián keresztüli információkra az igény.

1. táblázat: Az online felületek látogatottsága naponta (fő szerint)
(Forrás: saját szerkesztés)

	Dehir	Facebook
2019	32000	2400
2020 első félév	46000	4600
2020 második félév	54000	8000
2021 első félév	62000	12000
2021 második félév	84000	14000
2022 első félév	102000	19000

2. ábra: Az online felületek átlagos napi látogatottsága (fő szerint)
(Forrás: saját szerkesztés)

A dehir oldal látogatottsága napi szinten meghaladta a 100 ezer megtekintést, míg a Facebook esetén ez az érték napi 40 ezer fölé emelkedett (1. sz. ábra).

Tapasztalatunk szerint a kultúraközvetítés módjában jelentős változások történtek. A járvány időszakában alapvetően három érdekes terület volt látható.

Az egyik a speciális, több felületen is megjelenő, leginkább a klasszikus magazinokhoz hasonlító, de azokat lényegesen látványosabban és emberközeli módon feldolgozó tartalmak köre. Új kezdeményezés volt a szerkesztőség részéről az ismeretterjesztő műsorok bővítése. Így készült a Mestervizsga magazinból 28 rész, mindegyik 25 perces időtartamban. Ebben a műsorsorozatban a Szakképzési Centrummal közösen mutatja be a médiacentrum az egyes szakmák rejtelmait, és mindezt minden fogyasztói rétegnek megfelelő, érdekes formában. Két televíziós munkatárs egyedi felvételi technikát alkalmazva segít abban, hogy hogyan lehet a szakmák alapjait elsajátítani. Mindezt játékos, a fiataloknak szóló formában, mivel a szereplők

ténylegesen is végzik a szakmai munkát és eközben az instruktorkal és egymással beszélgetnek az adott szakma érdekességeiről. A szakmák specialitásait is bemutató sorozat egyik nem titkolt célja az volt, hogy pályaválasztáshoz nyújtson segítséget az otthon lévő diákoknak és a szülőknek. A visszajelzések szerint is rendkívül érdekes műsor a televízió kívül megjelent részben vagy teljes egészében az online felületeken is, illetve ez alapján készített a Szakképzési Centrum olyan kisfilmeket, amiket a potenciális jelentkezőkhöz el tudott juttatni.

A másik kezdeményezés olyan élő közvetítések megvalósítása, ami a televízió stúdiójának a lehetőségeit kihasználva nyújthat koncertélményt a rajongóknak. Ilyen volt a Tankcsapda élő koncertje, amit a televízió stúdiójából online közvetített a Média centrum a televízióban és természetesen minden online felületen is. Ezzel sikerült olyan közönséget is elérni, akik a világ más részén élnek ugyan, de a zenekart kedvelik.

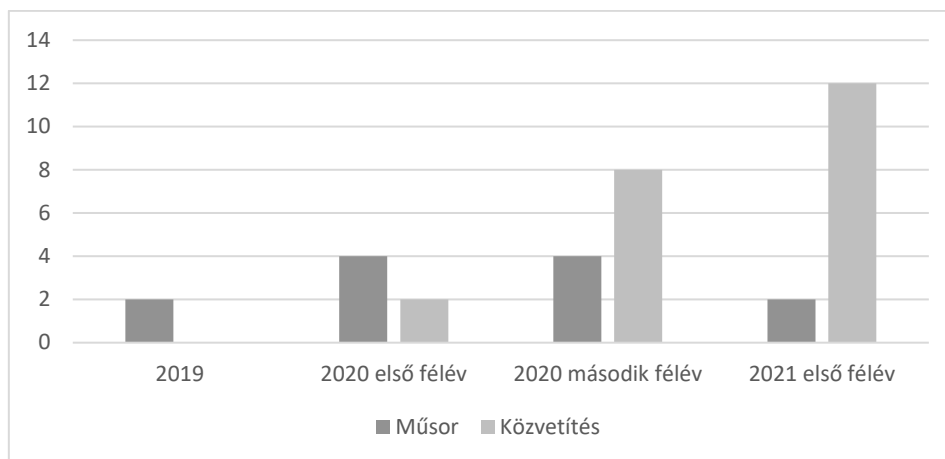
Szintén kiemelt terület a sportműsorok készítése, a közvetítések megoldása (2. sz. táblázat). Ide tartoztak többek között a zárt kapus sportesemények. A nézők számára fontos volt a pandémia időszakában is, hogy a sportról a lehető legtöbb információhoz jussanak. Mivel a sportesemények jelentős részén nem lehetett ott a közönség, így egyre fontosabb szerephez jutott az események közvetítése televízió és streaming szolgáltatón keresztül. Ez azt is jelentette, hogy a média működését bővíteni kellett az online audiovizuális közvetítésekkel. Ehhez meg kellett oldani az eszközök beszerzését és a munkatársak betanítását.

2. táblázat: A sportműsorok megjelenése az online felületeken (darabszám szerint)
(Forrás: saját szerkesztés)

Sportműsorok havonta		
	sport magazin	Közvetít és
2019	2	2
2020 első félév	4	4
2020 második félév	6	12
2021 első félév	6	14

A harmadik terület volt a kitelepüléssel megvalósított helyszíni közvetítések csoportja. Ebbe a körbe sorolható az egyházi rendezvények és események közvetítése a hívők számára online és televíziós felületeken keresztül (2. sz. ábra). Sikerült mindegyik felekezettel megállapodni abban, hogy a vasárnapi gyülekezeti alkalmakat a televízió élőben és minden közösségi felületen közvetíti. Ez rendkívül nagy segítség volt az egyházaknak és a hívőknek is. A közvetítések költségeit az egyházak és a média centrum közösen finanszírozták.

3. ábra: Egyházi műsorok átlaga havonta (darabszám szerint)
(Forrás: saját szerkesztés)

A fentiekén kívül még több más hasonló megoldást kínált a cég, amikről folyamatosan pozitív visszajelzések érkeztek. Ilyen volt többek között új kezdeményezésként a kulturális műsorkínálat bővítése a modern technika eszközeinek felhasználásával. A Kodály Filharmonikusok segítségével flash mob szerűen dolgozta fel a média Vivaldi: A négy évszak című művét, mindegyik évszakot külön filmben bemutatva. Mivel kevesebb volt a műsorkészítési igény, így a dolgozók meg tudták oldani a speciális felvételek készítését. Az elkészült anyagok nagy sikert arattak a facebookot használók körében, de megjelentek az egyéb közösségi felületeken is.

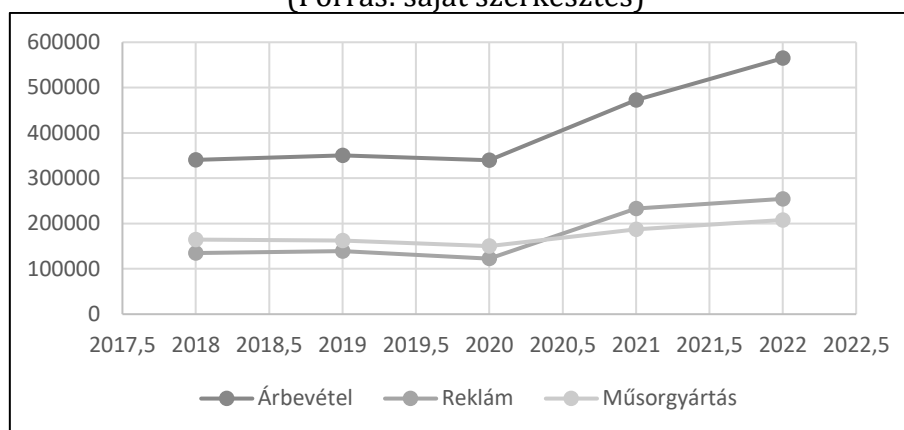
A fentiekben leírt megoldások mutatják, hogy a pandémia jelentős ösztönzést adott azoknak az átalakulásoknak, amik korábban már megkezdődtek. A folyamat a járvány nélkül is működött volna, de az igazi változást a lehetőségek és az igények átalakulása hozta meg. A médiacentrum számára ez az átalakulás kifejezetten hasznos volt. Jelentősen növekedett az egyes média felületek látogatottsága, ami a járvány után is megmaradt. A feltételezésünk beigazolódott (H2). Ennek közvetlen gazdasági kihatása is volt, hiszen az új benchmark adatok birtokában a marketing és reklám terület szakemberei egyedi ajánlatokkal tudták megkeresni a partnereket. Ebből tehát az is következik, hogy a járvány jelentősen befolyásolta a Médiacentrum árbevételét (3. sz. táblázat, 3. sz. ábra). A 2020. év komoly visszaesést mutat, de az is látható, hogy a járvány elmúltával a teljes bevétel és a reklámbevétel is jelentősen emelkedett. Mindez annak volt köszönhető, hogy a helyi média a járvány miatt lényegesen nagyobb szerephez jutott a tájékoztatásban, és ezt az előnyt a későbbiekben is fenn tudta tartani. A feltételezésünk beigazolódott (H3).

Az árbevétel és az online médiafogyasztás közötti kapcsolatot korrelációanalízissel és kétmintás nem egyenlő szórásnégyzetű t próbával vizsgáltuk. A korrelációanalízis szerint a korreláció értéke 0,938721, ami szoros korrelációt jelent a látogatók száma és az árbevétel között. (4. számú ábra) A t próba eredménye ($P=0,00018$) is azt mutatja, hogy az árbevétel és a közösségi médiafogyasztás között szignifikáns összefüggés van. Ezt egyébként a részekre bontott árbevételi adatoknak is megfelel. Következtetésként levonhatjuk, hogy az árbevételi többlet alapvetően a közösségi média felületeken történő növekedésnek, az ottani aktívabb tartalomszolgáltatásnak köszönhető.

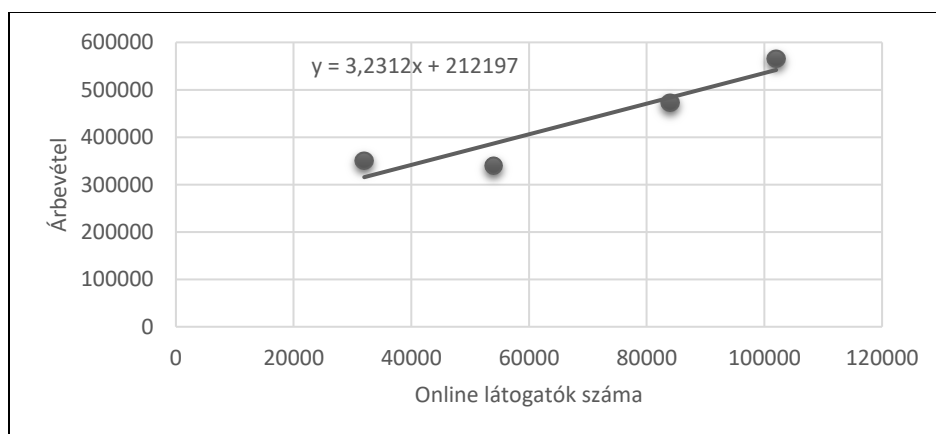
3. táblázat: A Médiacentrum Debrecen Kft éves árbevétele
(Forrás: saját szerkesztés)

	Árbevétel (eFt)	Reklám (eFt)	Műsorgyártás (eFt)
2018	340602	135245	164917
2019	350660	139222	162802
2020	339696	122562	150230
2021	472561	232918	186842
2022	564765	254444	207860

4. ábra: Árbevételi adatok
(Forrás: saját szerkesztés)

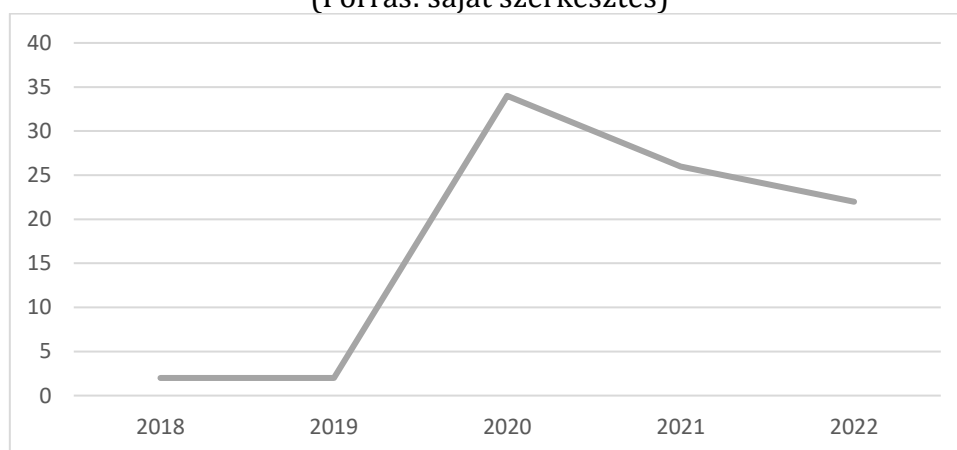
5. ábra: Árbevétel az online látogatások függvényében
(Forrás: saját szerkesztés)

A járvány egyik érdekes eredménye, hogy sikerült a munkafolyamatok egy részét otthoni munkában megoldani. Erre a kezdeti időszakban maga a kontakt érintkezések korlátozása kényszerítette rá a céget, de kiderült, hogy a későbbiekben is megoldható az otthoni munkavégzés bizonyos területeken. Így ezekben az esetekben már ezt a megoldást használjuk függetlenül attól, hogy a járványnak vége van. Az egyik ilyen részterület a hírportál működésében résztvevők köre. Mivel a központi szerver bárholnan elérhető, így a

munkatársak a saját számítógépeikkel otthonról is be tudtak lépni, a bezárások idején is el tudtak látni minden feladatot (5. sz. ábra). Mindehhez két fontos területet kellett átgondolni. Egyrészt annak biztosítása, hogy valóban mindenki elvégzi a rábízott feladatokat. Ehhez a stáb kifejlesztett egy olyan elektronikus ellenőrző rendszert, aminek segítségével ellenőrizni lehetett a dolgozók rendelkezésre állását. Ezzel együtt a vezetés mindenki számára világossá tette, hogy a projekt megvalósítása nem csak a cég működése szempontjából fontos, hanem azért is, mert így biztosítható a munkahelyek megőrzése. Ezt mindenki megértette a pandémia alatt és utána sem történt olyan probléma, ami a működést zavarta volna. Másrészt a bezártság időszakában is fontos volt, hogy az online felület szerkesztői hozzáférjenek az új információkhoz, a hírek alapanyagaihoz. A médiacentrum típusú működés ezt kifejezetten támogatta. A helyi televízió továbbra is működött, a szerkesztők osztott létszámmal, de mindenre odafigyelve készítették el a műsor alapokat. Ezt a szerveren keresztül elérhetővé tették a web szerkesztők számára, így nekik már nem kellett a céghez bemenni. Mivel ez a megoldás bevált, ezért a pandémia után is fennmaradt ez a cég számára gazdaságos megoldás. A másik terület a helyi rádió volt. Sikerült megoldani, hogy minden rádiós munkatárnak legyen saját felszerelése. Ezzel már otthonról tudtak dolgozni a központi szerverre. Itt is jól látható, hogy a tartalom előállítása és a műsorközvetítés teljesen elvált egymástól. Az egyes műsorelemek a szerkesztők időbeosztása szerint kerültek fel a szerverre, a kijátszást az előre beállított program szerint automatikusan végzi a rendszer. Ez jelentős könnyebbséget jelentett a pandémia után is a dolgozóknak, mivel a bejárás idejét meg tudták spórolni. A web szerkesztőkhöz hasonlóan ők is otthonról dolgoztak tovább a járvány után. A harmadik terület a speciális montírozók köre, akik elsősorban animációs feladatokat láttak el. Nekik elegendő a központi szerveren lévő anyagokhoz hozzáférni, és a kész animációkat oda visszahelyezni. Ők tehát szintén otthonról folytatták a munkájukat a járvány után.

6. ábra: Home office-ban dolgozók (fő szerint)
(Forrás: saját szerkesztés)

Érdekes változás történt így a média világában. Eddig elvárt volt a helyszíni feladatellátás, aminek az egyik fő oka a munka ellenőrzésének fontossága. A technika fejlődése azonban kifejezetten támogatta a munkafolyamatok szervezését és a rendelkezésre állás ellenőrzését. Így már a munkafolyamatok szervezésében egyre több helyen lehet a dolgozók saját lehetőségeit figyelembe véve megtalálni a mindenki számára optimális megoldást. A közvetlen kapcsolatok fenntartása és erősítése érdekében a járvány után mindegyik területen egy fő benti munkáját javasolta a vezetés, amit a dolgozók elfogadtak. A feltételezésünk beigazolódott (H4).

Összegzés, következtetések

A pandémia jelentős változást hozott a helyi média működésében, amelyet kutatásunk is megerősít, mivel minden hipotézisünk igazolást nyert. A közösségi média térnyerésével sokan úgy gondolták, hogy ezzel a helyi média fenntartása értelmetlenné vált. A televíziós szakemberek is a megszüntetés gondolatával foglalkoztak. A pandémia volt az, ami felgyorsította a helyi televíziók átalakulását. Hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy a lakosság fontosnak tartja a hiteles információkat, és ennek az alapanyagaihoz legkönnyebben a helyi média szakemberei férnek hozzá. A menedzsment a legtöbb helyen felismerte az átalakulás szükségességét, és megteremtette ennek tárgyi és személyi feltételeit is. Az így létrejött médiacentrumok a kezdeti nehézségek után sikeresen vették fel a versenyt a közösségi média egyéb szereplőivel szemben. Ma már úgy tekinthetjük, hogy Debrecenben az ottani médiacentrumot tekinti a lakosság a helyi információk tekintetében a leghitelesebb hírforrásnak. És ennek a folyamatnak a gyors megvalósításában kiemelt szerepe volt a pandémiának.

Felhasznált irodalom:

- Barát Tibor (2010): Média és Társadalom – társadalmi (közösségi) média. <https://www.cco.hu/media-es-tarsadalom-tarsadalmi-kozossegi-media/3/> (Letöltve: 2022. 06. 26.)
- Jensen, Klaus Bruhn (1999): Knowledge as Received. A Project on Audience Uses of Television News in World Cultures. In: Gripsrud, Jostein (ed.): Television and Common Knowledge. London – New York: Routledge.
- Kovács Noémi: Generációs marketing a közösségi médiában – te hallottál már a C-generációról? <https://www.whitepress.com/hu/tudasbazis/897/generacios-marketing-a-kozossegi-mediaban-te-hallottal-mar-a-c-generacirol>. (Letöltve: 2022. 06. 26.)
- Harriss, Julian – Leiter, Kelly – Johnson, Stanley (1999): The Complete Reporter. Fundamentals of News. Gathering, Writing, and Editing. New York: Pearson. 2001. Budapest
- MFOR.hu: A médiaköltségek harmada a digitális platformoknál landolt tavaly. <https://mfor.hu/cikkek/makro/a-mediakoltesek-harmada-a-digitalis-platformoknal-landolt-tavaly.html>. (Letöltve: 2022. 06. 26.)
- NMHH (2022): Még mindig népszerűek a helyi lapok, de az internet vidéken is mindent visz. https://nmhh.hu/cikk/226705/Meg_mindig_nepszeruek_a_helyi_lapok_de_az_internet_videken_is_mindent_visz. (Letöltve: 2022. 02. 04.)
- NMHH (2022): Televíziók Magyarországon. https://nmhh.hu/cikk/187443/Televiziok_Magyarorszagon. (Letöltve: 2022. 06. 26.)
- Jakusné Harnos Éva (2016): A befolyásolás módszereinek változása a média fejlődésének fényében. Honvédségi Szemle 144. Évfolyam 2016/2. http://real.mtak.hu/124645/1/HSZ_2016_144_2_Jakusne_Harnos_Eva.pdf

- Myat Kornél (2010): Médiaelméletek és a késő-modern médiakörnyezet. Médiakutató, 2010. nyár, Budapest
- Silverstone, Roger (2008): Miért van szükség a média tanulmányozására. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Svernik Hoyer (2001): Média a harmadik évezred küszöbén, http://www.epa.hu/03000/03056/cikk/2001_04_tel/02_media_a_harmadik_evezred_kuszoben/. Médiakutató Média és Társadalom – társadalmi (közösségi) média. (Letöltve: 2022. 06. 26.)
- socialmediatoday.com; Sam Smith (2022): 5 Things You Need to Know About Gen C - <https://www.socialmediatoday.com/news/5-things-you-need-to-know-about-gen-c-2/513102/> (Letöltve: 2022. 06. 26.)
- Szabó József (2022): Médiacentrum Debrecen. <http://dvrt.bilder.hu/hu/tagvallalatok/mediacentrum-debrecen-kft>. (Letöltve: 2022. 06. 26.)
- Szabó József (2018): A Debreceni Médiacentrum működése. International Journal of Engineering and Management Sciences (IJEMS) Vol. 3. (2018). No. 4
- Szabó József et al (2011): Digitális szép új világ. Debreceni Mozgóképkutúra Alapítvány, Debrecen.
- Szalay Dániel (2022): Eltűnik a csatornakínálatból az Érd TV. <https://media1.hu/2022/07/27/eltunik-a-csatornakinalatbol-az-erd-tv-atkoltozik-a-musorgyartas-a-youtube-ra/>. (Letöltve: 2022. 06. 26.)

Gulyás Barnabás:

A rendezetlen rendszer: az ifjúsági munka útkeresése

Absztrakt: Magyarországon az elmúlt, több mint 30 év ifjúsági munkát érintő változásait és fejlődését vizsgálva; - annak többnyire ad hoc jellegéből fakadóan - a jobbító szándékot zászlajára tűző kezdeményezéseket találunk. Ezek között egyaránt vannak alulról szerveződő, együttműködésben zajló és a párbeszéd hiánya nélkül elindított folyamatok is. Az ifjúsági munka létjogosultságát nem vitatva (hisz e cikk szerepe nem az) ellenben ahhoz kívánunk hozzájárulni, hogy az ifjúsági munka útkeresése egyik állomásaként a közművelődés intézményrendszerén belül vizsgáljuk a szakma helyét, lehetőségeit.

Abstract: Looking at the changes and developments in youth work in Hungary over the past 30 years, we find initiatives - mostly ad hoc in nature - that have been aimed at improvement. These include both bottom-up, collaborative processes and those launched in the absence of dialogue. On the other hand, without questioning the very existence of youth work (which is not the role of this article), we would like to contribute to an examination of the place and potential of the profession within the institutional framework of public education, as a stage in the search for a new path for youth work.

A kutatási folyamatot és a tanulmány elkészítését a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program kutatócsoportok számára alprogramja támogatta.

Bevezető

Magyarországon az elmúlt, több mint 30 év ifjúsági munkát érintő változásait és fejlődését vizsgálva; - annak többnyire ad hoc jellegéből fakadóan - a jobbító szándékot zászlajára tűző kezdeményezéseket találunk. Ezek között egyaránt vannak alulról szerveződő, együttműködésben zajló és a párbeszéd hiánya nélkül elindított folyamatok is. Az ifjúsági munka létjogosultságát nem vitatva (hisz e cikk szerepe nem az), ahhoz kívánunk hozzájárulni, hogy az ifjúsági munka útkeresése egyik alternatívájaként a közművelődés intézményrendszerén belül vizsgáljuk a szakma helyét, lehetőségeit.

Cikkünkben az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Felnőttképzés-kutatási és Tudásmenedzsment Intézetében alakult kutatócsoportunk kérdőíves vizsgálatának adataira támaszkodunk felvetéseink igazolása érdekében. Kutatásunk a Nemzeti Művelődési Intézet támogatásával valósul meg⁴.

Cikkünk fogalomkészletének domináns eleme az *ifjúságügy* kifejezés, melynek többféle jelentéstartalmával fog az olvasó szembesülni. Ifjúságügy alatt értünk minden olyan cselekvést, keretet, akaratot és tevékenységet melynek célcsoportjában a gyermek- és ifjúsági korosztály áll (arról, hogy ez pontosan mit jelent vö.: Déri-Gulyás 2017:13-20). A hazai szakmai

⁴Élethosszig tartó tanulás szemlélete a Pest megyei közművelődési intézményekben és közösség színtereken elnevezésű kutatásunk a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program 2021. évi egyik kedvezményezettje.

diskurzusban sok esetben az ifjúságügy és ifjúsági munka egymás szinonímájaként jelenik meg - ahogy jelen írás esetében is-, ám a fogalmak sokkal cizelláltabb és pontosabb meghatározásával a hazai szakirodalomban találkozhatunk (vö.: Nagy et al. 2014:79-88).

Kiindulópont

A rendszerváltást követően kialakuló új demokratikus intézményrendszerhez tartozó, és eleinte újdonságérzetet is jelentő önkormányzatok igazából a hagyományok figyelembevételével jöttek létre (Siket 2017:74). Az így kialakult önkormányzati rendszer épített a helyi önállóságra, a település közösségének részvételére. Az önkormányzatok feladatkörébe került több olyan fontos közfeladat, amelynek ellátása és megszervezése a helyhatóság kompetenciája lett. Az önkormányzás elve alapján zajlik ma is több olyan kezdeményezés, melyek együttes célja a helyi szükségletekre való reagálás: ilyenek például a közösségi házak tevékenységei, civil szerveződések, érdeklődési alapon szerveződő baráti és társasági körök és informális csoportok, közösségsszervező-fejlesztő folyamatok stb. Az 1990-es években szerveződik meg a települési ifjúsági munka az országban több helyen, mára már szinte a feledés homályában lévő ifjúsági információs és tanácsadó irodák létrejöttével (Nagy, 2016:222). Már a legelső önkormányzati törvény rendelkezik arról, hogy az ifjúságügy az helyi feladat (az 1991. évi törvényben még gyermek- és ifjúsági feladatként megnevezve) amely így kiindulópontja a ma már *“felnőttkorban”* lévő ifjúságügyről szóló történetnek. A témával a hazai ifjúságszakma több képviselője is foglalkozik ahogy arra Tóbiás felhívja a figyelmet (Tóbiás, 2020). Magyarországon az ifjúsági munka jelenleg rendezetlen, nyílt végű helyzetekkel teli állapotban van. Jogi szempontból az ifjúságügyi törvény hiátusa vet fel számos kérdést, amely kiegészül azzal, hogy bár az önkormányzati törvény az ifjúságügyet önkormányzati feladatokhoz sorolja, elmarad annak megválaszolása, hogy ez tartalmilag mit is jelent. Érdekes, hogy bár a realitás a hiányosságokkal jellemezhető a legegyszerűbben, az ifjúsági munkához kapcsolódó hazai gyakorlatok sokszínűek, példaértékűek. A jogszabályi hiátus miatt a fiatalok kiszolgáltatott helyzetben vannak a településeken, és sajnos hiányzik az ő érdekükben nyújtott szolgáltatások, lehetőségek sokasága is.

Az önkormányzati törvény a feladat megszervezéséhez tehát nem ad kiindulópontokat, így jószerivel önállóan, iránymutatás és gyakran szakemberek (és fiatalok) bevonása nélkül történik a feladatellátás. Összehasonlítva a közművelődés szektorával, ahol azt látjuk hogy meghatározásra kerültek azok az alapszolgáltatások, amelyeket biztosítani kell a feladatellátás keretében. A jogszabályi környezet folyamatos változásai (Oszlanczi, 2020) ellenére is a közművelődésben ma alapszolgáltatásokat rendszerét találjuk, és a feladatok ellátása is biztosított, szemben az ifjúságüggyel.

Az ifjúságügy *struktúranélküli vagy rendezetlen* állapota legjobban a praxis szintjén jelentkezik, az ifjúsági munkában egymástól akár nagyon eltérő gyakorlatokkal találkozunk. Az eltérések további dimenziója egyértelműen a területi egyenlőtlenségekben jelentkezik. Vercseg szerint egy szakma legitimációját az adja, ha van identitása, filozófiája és stratégiája (Vercseg, 2011:23). Ebből kiindulva a magyarországi ifjúság szakma többféle identitása van és az ifjúsági munkát művelők között sincs teljes egyetértés saját hivatásuk meghatározásáról. Filozófiáját tekintve léteznek olyan elvek, amelyek a munkát meghatározzák, igaz a közös álláspont hiányában az elvek szabadon kerülnek értelmezésre. Van, ami egyértelműen hiányzik sajnos,

nincs a szakma egészét érintő stratégia. Ugyanez a legitimációt teremtő (inkább ahhoz hozzájáruló) konstelláció európai szinten vizsgálva sokkal előrehaladottabb képet mutat. A teljesség igénye nélkül az elmúlt tíz évre tekintve azt láthatjuk, hogy:

- három nagyszabású nemzetközi ifjúsági munka kongresszus valósult meg (2010: Ghent, 2015: Brüsszel, 2020: Bonn)
- 2018-ban elkészült az Európa Tanács ajánlása az ifjúsági munkáról (amely így a legmagasabb szintű szakpolitikai dokumentum Európában)
- létrejött a Helyi ifjúsági munka európai kartája (2019)
- átfogó ifjúságpolitikai körképet kínál Európa szerte a YouthWiki projektnek köszönhetően,
- az EU új ifjúsági stratégiája részvételi úton jött létre, és kínál igazodási pontokat a tagállamoknak (2019-2027),
- az ifjúsági munkával foglalkozó trénereknek nemzetközi egyesülete van (International Youth Work Trainers Guild).

Útkeresés

Az inkohereciát az ifjúságügyben Wootsch történeti áttekintésében (Wootsch, 2010:105-110) a politikai és társadalmi változásokkal magyarázza. Az a szakmai tevékenység, amely a fiatalokkal és fiatalokért végzett, tudatos cselekvés a cserkészlet megjelenése óta hazánkban is folyamatos, amelynek közművelődési tradíciója (Nagy, 2016:121) jelentős. A gyermekönkormányzati mozgalom elindulása a 90-es évek elején többnyire a kistelepüléseknek nyújtott alternatívát a fiatalabb korosztályok bevonására, a demokratikus magatartásformák megismerésére és azok gyakorlására. Levélen 1992 óta folyamatosan működik gyermekönkormányzat, a helyi *kultúros* fáradhatatlanul képviseli (a fiatalokkal közösen) szinte egyszemélyben az ifjúságügyet. A gyermekönkormányzatok programjai a kistelepüléseken sokszor a helyi közösségi térhez kapcsolódik, amelyre Bekét idézve Monostori úgy reflektál, mint "tető a közösség felett" (Monostori 2019).

A fiatalok a közművelődési intézményekben a célzottan nekik szóló, őket megszólító programok, szolgáltatások hiányában nem fordulnak meg gyakran. A 2000-ben elkezdett és azóta négyévenként ismételt nagymintás ifjúságkutatások adataiból tudható, hogy az ifjúsági korosztályok (15-29 év) ritkábban látogatnak kulturális tereket⁵. A Nemzeti Művelődési Intézet (NMI) 2021-es települési önkormányzatok megkérdezésével zajló országos felméréséből⁶ (N:1700) az is látszik, hogy a települések kevesebb, mint 10%-ban működik ifjúsági klub (NMI 2021).

Kutatási eredmények

Kutatásunk vegyes módszertanra építve Pest megyében vizsgálta a közművelődési intézmények és közösségi színtereket. Az online kérdőíves vizsgálat 2021. november-december hónapokban történt, amely során 187 intézménynek küldtük el a kérdőívünket,

⁵ Magyar Ifjúsági 2020

⁶ Nemzeti Művelődési Intézet vizsgálata az ifjúsági korosztályoknak szóló közösségi helyszíneit vizsgálta magyarországi településeken.

amelyre 135 válasz érkezett be. Az online kérdőíves vizsgálat eredményeiről a kutatócsoportunk tagjai önálló tanulmányban számolnak be⁷. Az „ifjúsági programokat” és úgy általában korosztályt megszólító szolgáltatásokat érintő kérdésekben úgy találtuk, hogy kevés helyen elérhető ifjúsági klub (N:15), még kevesebb helyen gyermek- és ifjúsági önkormányzat (N:5). Programok tekintetében 37 válaszadó jelezte, hogy van ifjúsági korosztálynak szóló programjuk, a zárt kérdésekkel operáló kérdőívünk ennek részleteire nem mutat rá.

A közművelődési alapszolgáltatás keretében “ellátott” helyi ifjúsági feladatok esetében hátrányként jelenhet meg hogy kevés az olyan intézmény, ahol értik és tudják, ráadásul támogatják az ifjúsági munkát. Ezt igazolja kutatásunk első eredményei is, mivel összesen nyolc (N:135) olyan közművelődési intézmény vagy közösségi színtér van Pest megyében a válaszadók között, ahol van olyan munkatárs, akinek feladata az ifjúsági korosztályok (15-29 év) bevonása az intézmény/színtér programjaiba, tevékenységeibe.

Kérdőíves vizsgálatunk során arra törekedtünk, hogy megismerhetővé váljon milyen alapfeltételek biztosítottak a Pest megyében működő közművelődési intézmények, közösségi színterek körében az ifjúsági munkához kapcsolódó feladatellátáshoz. Ifjúsági terekkel 28 helyszínen rendelkeznek. Mivel az ifjúságügy (főleg nemzetközi értelemben) és a kulturális feladatok ellátása többségében máshogyan közelíti meg a fiatalokat, ezért ez egy folyamatos ütközési felület lehet, ami elvonja az energiát a szakmai munkavégzéstől.

A megkérdezettek körében három általános kérdést tettünk fel célcsoportunk számára, és az ifjúsági programokkal, az ifjúsági korosztályok bevonásával kapcsolatos további kérdésekre választ már csak azoktól vártunk, ahol a munkatársnak feladata az ifjúsági korosztályok bevonása.

Az ifjúsági korosztályok megszólításával és bevonásával kapcsolatos általános kérdésblokkunkban összesen 67 válaszuk érkezett (N:135). A válaszoló intézmények/színterek között nagyjából fele-fele arányban találunk olyanokat, ahol kifejezetten az ifjúsági korosztályok szóló programokat szerveznek.

Tereppel kapcsolatos tapasztalataink azt mutatják, hogy nem gyakori olyan munkatársak jelenléte a közművelődési intézményekben, akiknek feladata az ifjúsági korosztályok bevonásával kapcsolatos. Annak érdekében, hogy jobban megismerhetővé váljon az intézmények/színterek álláspontja a bevonás kapcsán arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen szempontokat tartanak a leginkább fontosnak az ifjúsági korosztályok bevonása kapcsán. A különböző szempontokat fontossági sorrend alapján kellett egytől-ötig elrendeznie a válaszadóknak. Az első ábra az összes válasz alapján mutatja be egy-egy szempont fontosságát a válaszadóink szerint.

⁷ Hegyi-Halmos Nóra - Mohos Edina – D. Babos Zsuzsánna (2022): Az élethosszig tartó tanulás szemlélte Pest megyei közművelődési intézményekben és közösségi színtereken (Kulturális Szemle, megjelenés előtt)

1. ábra Ifjúsági korosztályok bevonásával kapcsolatos szempontok fontossági sorrend alapján

A legfontosabb szempont a korosztály szükségleteire való reagálás, azok figyelembevételével kapcsolatos, ami bizakodásra ad okot. Az ifjúsági munkát ugyanis csak a fiatalokkal közösen végezhetjük, nem csak nekik szólóan. A további szempontok esetében nagyjából hasonló prioritást jelöltek a válaszadók, kivétel a korosztályokat képviselő szervezetek bevonásának lehetőségei a településen. Kutatásunk során fókuszcsoportos interjú keretében vizsgáltuk tovább az ifjúsági korosztályok bevonásához szükséges kompetenciákat a Pest megyei közművelődési intézmények és közösségi szinterek munkatársainak részvételével. A fókuszcsoportos vizsgálat eredményeiről egy angol nyelvű önálló tanulmányban számolunk be⁸.

Összegzés

Oross az ifjúsági munkát és ifjúságpolitikát úgy jellemezi, hogy az a “folyamatos megszakítottság” (Oross 2016:257) állapotával írható le. Cikkünk megerősítést nyújt az olvasóknak ebben, kiegészülve az útkeresés gondolatával. Magunk jobbra úgy véljük, hogy várakozással tekintünk arra, hogy a megszakítottság és a rendezetlen rendszertelenség milyen eredményeket tár elénk a közeljövőben. Ezek megválaszolására nagy szükség volna akár a szakmát végzők közösségek összefogása révén, akár a jogalkotók kezdeményezésére. A

⁸ Barnabás Gulyás (2022): *Would you identify yourself as a youth worker? Perceptions about own's professional identity among community culture professionals* (Journal of Cultural Science, before publishing).

válaszok nemcsak megnyugvást és tisztánlátást eredményezne, hanem egy olyan ifjúságügyet, amelyben a fiatalok nem maradnak ki az ifjúsági munka nyújtotta előnyök és lehetőségek összességéből. Az ifjúsági munka létezése fennáll, ugyan maga ez a tény nem elég ahhoz, hogy helyben ifjúságügyként épüljön be a köztudatba.

Felhasznált irodalom:

- Déri, András - Gulyás, Barnabás (2017): Helyben hogyan? A települési ifjúsági munka gyakorlati kiindulópontjai. Budapest, Gyermek- és Ifjúsági Önkormányzati Társaság
- Monostori, Éva (2019): Köz- közösség- közösségi tér. In: Parola folyóirat, 2019/3.
- Nagy, Ádám (2016). Előszó: az ifjúságügy mint több diszciplínára épülő terület. In: Elek, Tímea (szerk.): 25 év- Jelentés az ifjúságügyről. Budapest, Iuevnis Ifjúság szakmai műhely. Ifjúság szakmai Együttműködési Tanácskozás
- Nagy, Ádám- Bodor, Tamás- Domokos, Tamás- Schád, László (2014): Ifjúságügy. Székesfehérvár, ISZT Alapítvány- Enigma 2011. Kiadó
- Oross, Dániel (2016): A magyar ifjúságpolitika „folyamatos megszakítottságának” története. In: Nagy, Ádám – Oross, Dániel (szerk.), Ifjúságügy-szöveggyűjtemény. Budapest, UISZ Alapítvány
- Oszlánczi, Tímea (2020): A közművelődés jogszabályi változásainak fő irányvonalai. In: Kulturális Szemle, 6. évf. 1. szám, 62-70. p.
- Siket, Judit (2017): A helyi, területi önkormányzatok közigazgatási autonómiája Magyarországon. Történeti és nemzetközi kitekintéssel, figyelemmel a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájára. PhD értekezés. Szeged, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 73-79. p.
- Tóbiás, László (2019): Szakmai életutak az ifjúsági munkában- Bevezetés: ifjúsági munka a rendszerváltás előtt és után. In: Párbeszéd: Szociális munka folyóirat, 6. évf. 1. szám.
- Vercseg, Ilona (2011): Közösség és részvétel - A közösségfejlesztés és a közösségi munka gyakorlatának elmélete. Budapest, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület
- Wootsch, Péter (2010): Zigzagging in a labyrinth- Towards “good” Hungarian youth work. In: Coussé, Filip et al: The history of youth work in Europe- Relevance of youth policy today. Strasbourg, Council of Europe
- <https://www.nmi.hu/hirek/kezdolapi/felmeres-a-fiatalok-kozossegi-eletenek-helyszineirol>, utoljára letöltve: 2022. 02. 28.

Hegyi-Halmos Nóra – Mohos Edina – D. Babos Zsuzsánna:

Az élethosszig tartó tanulás szemlélete a Pest megyei közművelődési intézményekben és közösségi színtereken

Absztrakt: Jelen tanulmányunkban az egész életen át tartó tanulás lehetőségeit vizsgáljuk a Pest megyei közművelődési intézményekben és közösségi színtereken. Elméleti áttekintésünk során tisztázzuk a vonatkozó fogalmakat (formális, nem-formális és informális tanulás, autonóm és kulturális tanulás, önkéntesség), elméleteket, majd röviden körbejárjuk a közművelődési intézmények és közösségi színterek felnőtt tanulásban betöltött szerepét, helyét és lehetőségeit. Kiemelten foglalkozunk az ifjúsági korosztály LLL szemlélete szempontjából releváns jellemzőivel, valamint az önkéntes tevékenység egyénre gyakorolt fejlesztő hatásaival. Röviden bemutatjuk egy, a Pest megyei közművelődési intézmények és közösségi színterek LLL tevékenységét vizsgáló kérdőíves kutatás előzetes eredményeit.

Abstract: In the present study, we examine the opportunities for lifelong learning in public cultural institutions and community settings in Pest County. In the course of our theoretical overview, we will clarify the relevant concepts (formal, non-formal and informal learning, autonomous and cultural learning, volunteering) and theories, and then briefly review the role, place and opportunities of public cultural institutions and community settings in adult learning. Emphasis will be placed on the characteristics of youth relevant to the LLL approach and the developmental impact of volunteering on the individual. We briefly present the preliminary results of a questionnaire survey on the LLL activities of public cultural institutions and community centres in Pest County.

A kutatási folyamatot és a tanulmány elkészítését a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program kutatócsoportok számára alprogramja támogatta.

Bevezetés

A Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program keretében zajló kutatásunk célja, hogy felmérjük a Pest megyei közművelődési intézmények hatósugarában élő közösségek élethosszig tartó tanulásra (LLL) vonatkozó igényeit, valamint az LLL lehetőségek biztosításának feltételeit a közművelődési intézményekben és közösségi színtereken. Kutatásunkban három területre különösen is nagy hangsúlyt kívánunk fektetni: egyrészt az önkéntes programok gyakorlatának vizsgálatára, a programok, tevékenységek megvalósításába bevont önkéntesek felkészítésének, támogatási rendszerének feltérképezésére. Másrészt a vizsgált közművelődési intézmények ifjúsági korosztálynak szóló szakmai tevékenységeire, és az ezekben a programokban érintett szakemberek ifjúsági munkához kapcsolódó kompetenciáira. Harmadrészt a közművelődési intézményekben dolgozó, valamint a művelődő közösségekkel foglalkozó szakemberek pályaképére, különös figyelemmel a feladataik ellátásához szükséges kompetenciákra, illetve azok fejlesztésének lehetőségeire.

A hatályos kulturális törvény vonatkozó 76 § (3) bekezdése alapján az önkormányzat által biztosított hét közművelődési alapszolgáltatás egyike az egész életre kiterjedő tanulás

feltételeinek biztosítása. Ezt a közművelődési intézmények és közösségi színterek iskolarendszeren kívüli tanfolyamok, képzési alkalmak, öntevékeny, önképző szakkörök, klubok, közösségek, az életminőséget és életesélyt javító tanulási lehetőségek, népfőiskolai programok, szabadegyetemek, ismeretterjesztő alkalmak szervezésével, támogatásával, szakmai programjaival valósítja meg. (20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet 7. § (1)) Az utóbbi évek országos idősoros statisztikai adatait tekintve ezeknek a kluboknak, köröknek, közösségeknek a létszáma folyamatos csökkenést mutat. Ugyancsak nagymértékben csökkent a belső szervezésű képzések száma, és a korábbi adatokhoz képest már alig emelkedik az ismeretterjesztő alkalmak száma. Vizsgálatunkban a Pest megyei közművelődési intézmények és közösségi színterek esetében megvizsgáljuk ezeknek a tendenciáknak az okait, hogy megértsük a számok mögött húzódó jelenségeket a különböző célcsoportokra vonatkozóan, és javaslatot tudunk megfogalmazni a szolgáltatások fejlesztésére az egész életen át tartó tanulás vonatkozásában.

Kutatási programunk első részében, a vonatkozó szakirodalom áttekintését és feldolgozását követően online kérdőíves felmérés keretében a Pest megyei közművelődési intézmények és közösségi színterek tevékenységeit, programjait térképeztük fel, valamint az azokhoz kapcsolódó tanítási - tanulási (formális, nem-formális és informális) folyamatokat kívántuk azonosítani. A kérdőívben a vizsgált intézményekre vonatkozó alap jellemzőket mértünk fel (dolgozók száma, képesítése, tapasztalata, programok száma, típusai, célcsoportja (korosztályok), különféle tanulási tevékenységek jelenléte), valamint külön blokkban kérdeztünk az önkéntesek bevonásáról, illetve a kifejezetten az ifjúsági korosztály számára szervezett programokról, ezen programokat szervező szakemberekről.

Tanulmányunkban áttekintjük azt az elméleti keretet, amibe kutatásunk illeszkedik, valamint előzetes, elsősorban leíró statisztikai eredményeket mutatunk be kérdőíves vizsgálatunkból, az általános, intézményekre és azok tevékenységeire vonatkozó adatokból. A kutatás részletes eredményeinek ismertetéséhez az adatok összetettebb elemzésére van szükség.

A kutatás elméleti háttere

Napjainkban már elengedhetetlen a versenyképes tudás megszerzése. Gyorsan változó világunkban az információ áramlása és változása egyaránt rohamos, ezért is szükséges a lépéstartás és a folyamatos fejlődés egyéni és szervezeti szinten is. Maga a tanulás egy olyan eszköz, mely során tapasztalati, gyakorlati élmények által sajátítunk el újabb és újabb ismereteket, készségeket. Még evolúciós szempontból is rendkívül hasznos, hiszen az alkalmazkodóképességünk, rugalmasságunk alapját is szolgálja (Nagy 2009; Zimbardo et al, 2017). A 2000-es évekhez közeledve a folyamatos tanulás igénye egyre nagyobb hangsúlyt kapott, így született meg a Memorandum az egész életen át tartó tanulásról (2000). A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (továbbiakban: OECD) értelmezése szerint az élethosszig tartó tanulás (továbbiakban: LLL) környezettől és kortól függetlenül egyaránt lefed minden tanulási tevékenységet, társadalmi fejlődést. Az OECD eredetileg a formális és nem formális tanulási kategóriákat különítette el, emellett kiemelte a gyerekek felkészítését és a felnőtteknek szóló lehetőségek biztosítását is. Ezzel szemben a Memorandum már az informális módon történő ismeretszerzést is megkülönbözteti, az egyént helyezi a tanulás központjába, valamint kiemeli a társadalmi és közösségépítési szerepét is (Commission of the European Communities, 2000; Komenczi 2001; Halász, 2009). Az egész életen át tartó tanulás képessége elsődlegesen gyermekkorban alakul ki, fő befolyásolója pedig a családi normák, az iskola,

valamint a különböző referenciacsoportok, barátok közege. Ezek a hatások alakítják ki az egyénben a kritikus gondolkodást, a különböző eszközök és források kezelését, valamint összességében a tanulást és a fejlődést (Tóth, 2008). A fenti tényezők egybevágnak a szocializációs közegekkel, egyedüli különbség az, hogy a médiatér befolyását a szakirodalom itt még nem említette. Úgy gondoljuk, hogy a média, mint közeg manapság számos területet érint, így az egész életen át tartó tanulás tárgyalása esetében is kihagyhatatlan. A gyermekkor kapcsán fontosnak tartjuk azt is megemlíteni, hogy a közoktatásban szerzett negatív élmények az egyén későbbi életében is meghatározóak lehetnek a tanulás szempontjából. Ezeket a negatív hatásokat felismerve alkották meg a korábbi Socrates Programot, ami kifejezetten a felnőttek tanulás iránti igényeinek felkeltését célozta. Ebben a programban már megjelent a kulturális intézmények tanulási színtérként való elismerése is (Halász, 2009). A művelődési házak, közösségi színterek, kulturális központok szerepe a rossz élmények felülírása mellett a társadalmi különbségek csökkentése miatt is kiemelkedően fontos.

A tanulási típusok, tanulási utak elkülönítésével kapcsolatosan már elfogadott a formális, nem-formális, informális kategóriák használata. Formális módon a hagyományos oktatási rendszer keretei között tanulhatunk, pontosan meghatározott időbeosztásban, elismerése pedig államilag elfogadott bizonyítvánnyal, oklevéllel történik. Ezzel szemben a nem-formális ismeretszerzés az oktatási rendszeren kívül zajlik, főként a vállalati, civil szférában. Közkezdvelt témái sportolással, művészettel, személyiségfejlesztéssel kapcsolatosak, és az ilyen jellegű képzések elvégzése nem minden esetben jár még csak tanúsítvánnyal se. Az informális tanulás ismérve, hogy a mindennapi élet valamennyi színterén zajlik, akár egyidejűleg a formális és nem-formális tanulással, éppen ezért sokszor nehezen felismerhető, igazolható (Commission of the European Communities, 2000; Komenczi, 2009). Színtereit tekintve különböző formákban jelenhet meg: megvalósulhat a család, az otthon, a munkahely, az utazás, az olvasás, a különböző médiafelülete követése (tv, rádió stb.), a tömegkommunikációs eszközök használata, valamint a közösségi-társas élet és a kultúrafogyasztás révén is (Kleisz, 2009). Az informális tanulást a mindennapi élet kihívásai, problémái hívják életre, továbbá szükségletek tekintetében az igények, a motiváció és a lehetőségek tárháza is meghatározó. Ezek függvényében kijelenthető, hogy ez a fajta tanulásmód strukturálatlan és véletlenszerű (Kleisz, 2009; Stéber - Kereszty, 2015). Más elméletek szerint az informális tanulás nem feltétlenül véletlenül megy végbe. A hangsúly sokkal inkább a környezeten van, mint a módozaton, továbbá a rugalmasság és a proaktivitás is lényeges elemek (Knowles, 1950; McGivney, 1999; Stéber - Kereszty, 2015). A tanulási folyamat ilyen esetben megvalósulhat a meglévő tudásra való építéssel (additív) vagy átalakításával (transzformatív) is. Merirow értelmezésében kiemeli kifejezetten a szemlélet, illetve a perspektíva alakítására gyakorolhat hatását is (Mezirow, 1991). Az informális tanulás felértékelődését a támogathatja az úgy nevezett validáció, ami az informálisan megszerzett tudás láthatóvá tételét és elismertetését jelenti. Az erre vonatkozó igény, már évtizedekkel ezelőtt megfogalmazódott, megvalósítása azonban még kezdetleges, különösen a formális oktatási és munkaerőpiaci intézményekben (Miklósi, 2009).

Tanulmányunk fókuszát tekintve fontosnak tartjuk megemlíteni az autonóm és a kulturális tanulás fogalmát is. Autonóm tanulás esetében, ahogy a neve is mutatja, önálló kezdeményezésről, majd önálló, irányított végrehajtásról beszélhetünk (Forray - Juhász, 2008). Ebben az esetben az egyén többnyire a meglévő tudására épít, miközben más jellegű tevékenységet végez, mondjuk főz vagy takarít. A fogalmat tekintve többféle megfogalmazással is találkozhatunk, Durkó Mátyás munkáiban például az önképzés, önművelés, önnevelés utal erre a tanulási formára. Véleménye szerint az egész életen át tartó tanulás elválaszthatatlan a művelődéstől, a neveléstől és a közművelődéstől, valamint megfogalmazta azt is, hogy az önnevelési képesség kialakulása ugyan gyermekkorra tehető, de a felnőttképzés feladata a

felnőttet önművelővé tenni (Durkó, 1998; Durkó, 1999; Márkus - Juhász, 2008). A kulturális közeg mellett napjainkban az önirányított tanulás tekintetében is nagy teret nyert az internet, valamint a különböző infokommunikációs eszközök megjelenése és elterjedése lényegében a közművelődési, muzeális, oktatási intézmények, könyvtárak és kávéházak szerepét vette át (Nagy, 2007). Ez a fajta tanulási lehetőség egyértelműen az önirányított kategóriába sorolható, hiszen az egyén a használat során maga alakítja a tanulási folyamatot, még akkor is, ha ezt nem tudatosan teszi (Vajda, 2008). Fontosnak tartjuk azonban kiemelni, hogy ez esetben kifejezetten szükséges a kritikus gondolkodás és az információfeldolgozás képességének megléte. A kulturális és közösségi tanulás lényege többek között a kapcsolódás, hiszen a valahova tartozás érzését erősíti. Maga a kultúra egyetemes, állandó és folyamatos mozgásban van, ebből kifolyólag elsajátítása egész életen át tart (Németh, 2021). Kulturális tanulás az emberiség létezése óta fennáll, egyaránt jelen van minden életszakaszban és minden egyes területen. Az autonóm tanuláshoz hasonlóan megvalósulhat önirányított, tudatos módon, de akár véletlenszerűen is, továbbá ez az a kategória, ami mind formális, mind nem-formális és informális úton is végbe mehet (Forray - Juhász, 2009; Juhász - Szabó, 2016). Felnőttek esetében a tanulás, kifejezetten az intézményi kereteken kívüli ismeretszerzés, többnyire művelődés által valósul meg (Nagy, 2009). Magyarország tekintetében a fő színterei a különböző közművelődési intézmények és az általuk biztosított szolgáltatások, eszközök, valamint a más jellegű kulturális lehetőségek, mint az előadóművészet, a múzeumok, könyvtári és levéltári szolgáltatások, illetve a sporttevékenységek és a média is. Ez a fajta tanulási folyamat megvalósulhat passzív, befogadó módon, illetve aktív cselekvőként is (Juhász - Szabó, 2016). A kulturális tanulás társadalmi jelentősége kettős, ugyanis egyrészt megfigyelhető a kompenzáló hatása, hiszen alacsonyküszöbű szolgáltatásként mindenki számára hozzáférhető, ugyanakkor kutatások szerint sok esetben a kultúrafogyasztást még mindig elitista szokásnak tartják a magaskultúra anyagi elérhetetlensége miatt (Juhász - Szabó, 2016).

Ahogy már korábban említettük, a felnőttek életében a művelődés kiemelten fontos szerepet játszik a tanulás, a különböző készségek fejlesztése, továbbá a szocializáció szempontjából is. Hatványozottan igaz ez az olyan eldugott, kistelepülések esetében, ahol az oktatási intézmények hiányában lényegében csak ilyen módon van lehetőség az új ismeretek elsajátítására. A közművelődési intézmények szolgáltatásai között találkozhatunk általános, szakmai vagy nyelvi képzésekkel, művészeti, sport, számítógépes vagy munkaerőpiaci foglalkozásokkal, valamint klubokkal, szakkörökkel, nyári egyetemekkel is (Ponyi, 2009). Ezen szolgáltatások megvalósításához megfelelő szakmai és infrastrukturális feltételek és humánerőforrás szükséges. Már a 2000-es évek elejétől kezdve voltak olyan pályázatok, illetve szakpolitikai döntések melyek ezeknek a feltételeknek a megteremtését segítették, azonban a megvalósításuk még ma sem mondható teljesnek. A korábbi programok feltárták a közművelődés valódi problémáit, ezek ismerete idézte elő a 2017-ben bekövetkezett törvénymódosítást. Az új jogszabály településmérettől és intézménytípusoktól függően előírja a szükséges tárgyi feltételeket, valamint a szakmai dolgozók kompetenciáját és végzettségét is. Szintén a 2017-es törvényben jelent meg a 7 alapszolgáltatás (1. ábra) is, melyek vállalása lakosságarányosan kötelező (2017. LXVII. törvény 18. § (3); Kary et al, 2018).

1. ábra: Közművelődési alapszolgáltatások
(Forrás: Saját szerkesztés, 2017. évi LXVII. törvény alapján; 2022)

1. művelődő közösségek létrejöttének elősegítése, működésük támogatása, fejlődésük segítése, a közművelődési tevékenységek és a művelődő közösségek számára helyszín biztosítása
2. a közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése
3. az egész életre kiterjedő tanulás feltételeinek biztosítása
4. a hagyományos közösségi kulturális értékek átöröktetése feltételeinek biztosítása
5. az amatőr alkotó- és előadó-művészeti tevékenység feltételeinek biztosítása
6. a tehetséggondozás- és -fejlesztés feltételeinek biztosítása
7. a kulturális alapú gazdaságfejlesztés

Központi témánk, vagyis az egész életen át tartó tanulás tekintetében a fentebb felsoroltak közül mindegyik elem lényeges, nem csak kifejezetten a harmadik pont, hiszen valamilyen módon mindegyik támogatja az egyéni és társadalmi fejlődést, valamint az újabb készségek és ismeretek elsajátítását.

Ifjúság

Kutatásunk egyik kiemelkedő célcsoportja az ifjúsági korosztály, akiket szintén az LLL szemléletének összefüggésében vizsgáltunk. A posztindusztriális társadalomnak köszönhető lineáris életutak reverzibilissé válása, valamint az eltérő szociális hátterek és a különböző ütemű egyéni fejlődés miatt a fiatalok egységes definiálása, korosztályi besorolása nem könnyű. A tudományterületek többféle szempontok alapján más-más határokat szabtak, hiszen az sem mindegy, hogy valakit a jogszabályok vagy a szociológiai jellemzői és adottságai miatt tekintünk fiatalnak (Nagy et al, 2014). Tanulmányunkban a biológiai értelemben vett serdülőkor végétől, vagyis 15 éves kortól egészen 29 éves korig tekintünk valakit ifjúnak. Ettől függetlenül azonban nem szabad attól elvonatkoztatni, hogy ezen a széles intervallumon belül is akadnak különbségek, leginkább az egyéni élethelyzeteket tekintve. Általánosságban azonban sok esetben megfigyelhető az úgy nevezett posztadoleszcens életszakasz, ami jellemzően a családalapítási, továbbtanulási időszakok felcserélődését, eltolását vagy párhuzamos megvalósulását jelenti. Ilyenkor sok esetben hiába van jelen a nagymértékű önállóság, hiszen - különösen - egzisztenciális értelemben a szülői függés még jelen van (Zinnecker, 1982; Vaskovics, 2000). A közművelődés, illetve az LLL témaköréhez kapcsolódóan érdemes megérteni a fiatalok szabadidős, illetve szocializációs jellemzőit is, melyeket az életutak differenciálódása, átalakulása egyaránt befolyásol. Szintén elsősorban a fiatalokra ható, régóta tartó tendencia az internet térnyerése, a rohamos technológiai fejlődés, amit a koronavírus okozta elszigeteltség csak még jobban felerősített. Az érdeklődésük alapján egyértelműen a digitalizáció és az innováció felé fordulnak a hagyományos, offline tevékenységekkel szemben, valamint társaságukat tekintve még mindig a barátok közege a legdominánsabb (Mohos, 2020; Mohos-Ponyi, 2021). A fenti szempontokat különösen célszerű figyelembe venni a számukra tervezett programok, klubok megvalósítása előtt.

Önkéntesség

Az élethosszig tartó tanulás dokumentumai hozzájárultak ahhoz, hogy kialakult egy átfogó tanulás értelmezési koncepció, amely támogató keretet ad a felnőttek változatos tanulási

színtereinek értelmezéséhez és az ott szerzett tudások elismeréséhez. Megerősítették a gazdasági-társadalmi folyamatok hatását az egyéni tanulási utakra, valamint elismerték a nem-formális és informális tanulási formák személyiségfejlesztő eredményeit (D. Babos, 2018). Az elmúlt néhány évben bekerült a tanulás is az önkéntességgel kapcsolatos kutatások szempontjai közé. Livingstone vizsgálja a formális, informális és nem-formális tanulást a munkahelyi cselekvés, az otthoni munka és az önkéntesség során. (Livingstone, 2010). Duguid, Mündel és Schugurensky különféle példákon keresztül vizsgálják az önkéntes munka tanulási dimenzióját (Duguid, Mündel és Schugurensky, 2013). Kitérnek arra, hogy milyen hatással van a tanulás az önkénteseknek a személyes és szakmai fejlődésére. Az önkéntesség személyiségfejlesztő hatását nem csak a szakpolitika tartja fontosnak (EGSZB, 2006), hanem az önkéntesség elméletével foglalkozó szakirodalom is (Brown és Green, 2015) az önkéntességet, mint lehetőséget jelenítik meg a személyiség kialakulásához.

Az önkéntes tevékenység egyénre vonatkozó önfejlesztő hatásait említi a hazai szakirodalom is (Czike és Bartal, 2005; Czike és Kuti, 2006; Perpék, 2012; Fényes, 2015). Hangsúlyozni kell, hogy a felnőttek önkéntes tevékenységeik alkalmával, számos tudással, tapasztalattal, élménnyel gazdagodnak, az élethosszig tartó tanulás és az élet minden területére kiterjedő tanulás elvárásainak megfelelően, hiszen azok a tanulási folyamataik részévé válnak, s a megszerzett ismeretek, készségek és attitűdök beépülnek kompetenciakészletükbe, ezzel is hozzájárulva személyiségük fejlődéséhez (Arapovics, 2011; Horváth H., 2011). A közművelődési intézményekben, közösségi szinteken megvalósuló önkéntes tevékenység megfelelő terepként nevezhető a felnőttek informális, nem-formális tanulási folyamatainak megvalósításában.

Az empirikus kutatás elsődleges eredményei

Módszertan

Vizsgálatunkat online kérdőíves formában valósítottuk meg, a kérdőívet az NMI Pest megyei Igazgatósága saját adatbázisát felhasználva küldte ki az érintett intézmények részére. A kutatásban való részvételre 187 település intézményeit kértük fel, a felkérésre 135 darab kitöltés érkezett.

A kérdőív 2021. november és december hónapok során volt elérhető az intézmények számára. A kérdőív 39 - elsősorban zárt - kérdést tartalmaz. A kérdőív összeállítása során a kérdéseket hat blokkba rendeztük:

- I. szociodemográfiai adatok
- II. a közművelődési intézmény/közösségi szintér jellemzői és adottságai
- III. programok és tevékenységek jellemzői
- IV. az intézményben dolgozó munkatársak jellemzői, kompetenciái és szemlélete
- V. az ifjúsági korosztályok megszólítására, bevonására vonatkozó kérdések
- VI. önkéntesek bevonásával kapcsolatos kérdések

A kérdőíves kutatásra az ELTE PPK Kutatásetikai Bizottságának engedélye (2021/493) alapján került sor.

A kutatás következő szakaszában a kérdőíves vizsgálat eredményeire alapozva részletesebb vizsgálat tárgyává tesszük a vizsgált közművelődési intézmények ifjúsági korosztálynak szóló szakmai tevékenységeit, és az ezekben a programokban érintett szakemberek ifjúsági munkához kapcsolódó kompetenciáit. Ugyancsak mélyebben kívánjuk vizsgálni az önkéntes programok gyakorlatát, valamint a programok, tevékenységek megvalósításába bevont

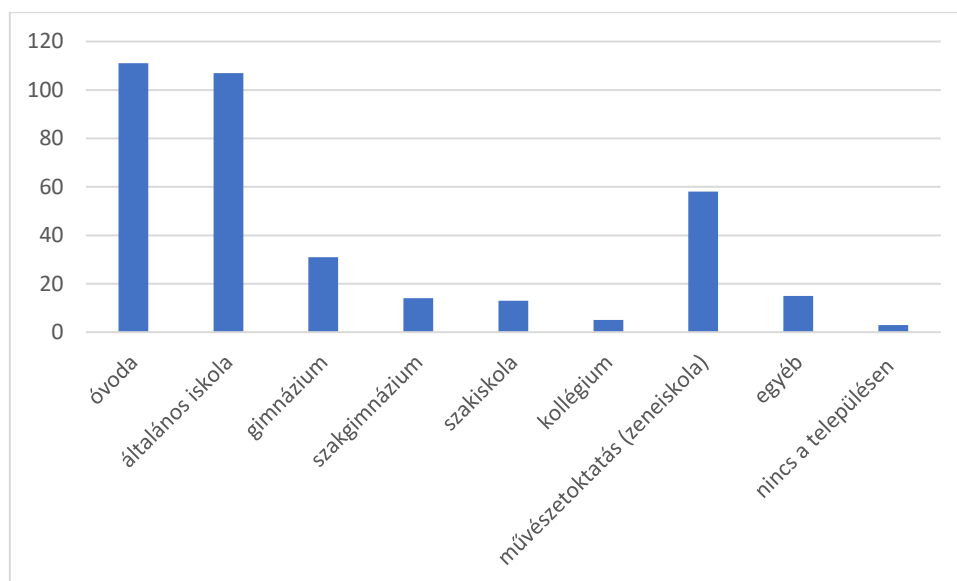
önkéntesek felkészítésének, támogatási rendszerét az önkéntes menedzsment megvalósulására fókuszálva. Ezen célok érdekében fókuszcsoportos interjúkat és félig strukturált interjúkat tervezünk.

Intézményi adottságok

A Pest megyei közművelődési intézményeket és közösségi színtereket vizsgáló kutatásunkat a Közművelődési Tudományos Kutatási Program keretében végeztük. Jelen tanulmány a kérdőíves adatfelvétel első körös eredményeit hivatott ismertetni.

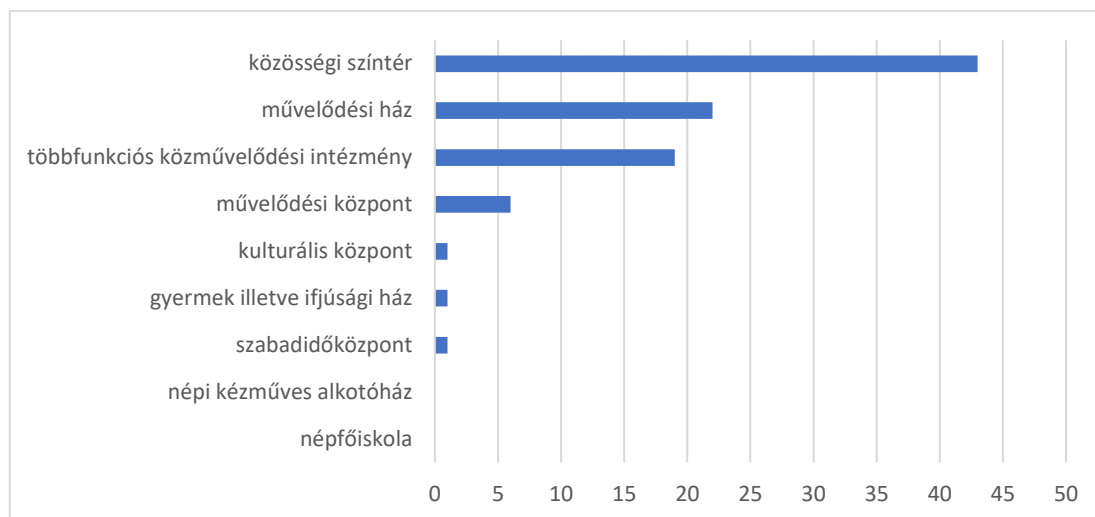
A mintát tekintve a megye intézményeinek minél szélesebb körű elérésére törekedtünk, végül összesen 187 településről 135 közművelődési feladatellátót sikerült elérnünk. A kutatás ebből kifolyólag reprezentatívnak minősül. A szakmát érintő konkrét adatok mellett egyéb települési adottságokra is kíváncsiak voltunk, mint például a jelenlévő közoktatási színterekre, amelyek az élethosszig tartó tanulás (LLL) megvalósulása, valamint az ifjúsági helyzetkép feltérképezése miatt is hasznos adatnak bizonyultak. Az alábbi grafikon (2. ábra) az ilyen jellegű intézmények gyakoriságát mutatja. További kérdéseinkben arra is kitértünk, hogy az iskolák milyen mértékben biztosítanak felnőttképzési, illetve kulturális szolgáltatásokat. Az előbbi esetben 37 helyről érkezett válasz arra vonatkozóan, hogy biztosan van erre lehetőség, míg a második tekintetében 58-an válaszoltak igennel.

2. ábra: A vizsgált települések közoktatási intézményei, N=135
(Forrás: Saját szerkesztés)

A közművelődési intézmények tekintetében feltérképeztük a típusaikat (3. ábra), illetve az infrastrukturális, technikai adottságaikat, valamint a korábban említett kötelezően vállalt alapszolgáltatások körét is. A szolgáltatók többsége (90 db) önkormányzati fenntartású, az egyéb kategóriát tekintve pedig vannak köztük non-profit és forprofit gazdasági társaságok is.

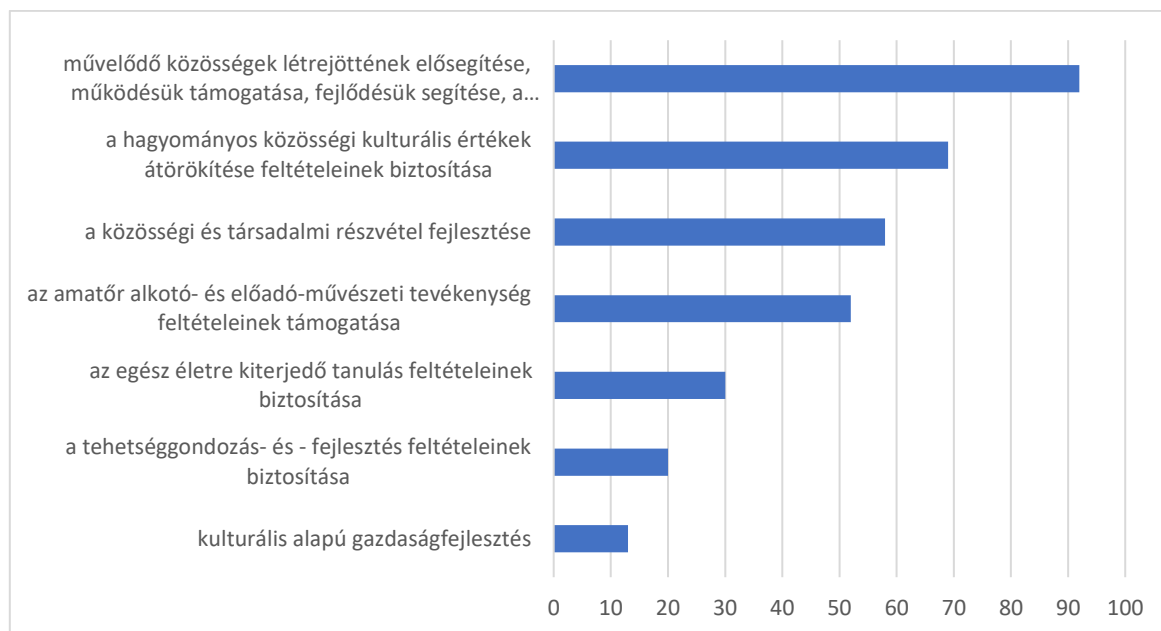
3. ábra: A vizsgált intézmények típusuk szerinti megoszlása, N=93
(Forrás: Saját szerkesztés)

A fenti (3. ábra) ábrán látható, hogy a vizsgálatba bevont intézmények közül kiemelkednek a közösségi színterek. Ennek oka lehet, hogy felmérésünk idején a közösségi színtereken igen aktívak voltak az ott dolgozó szakmai munkatársak. Pest megyei településeket vizsgálva (187), a válaszadó 22 művelődési ház és 19 többfunkciós közművelődési intézmény adatai alapján a vizsgálatunk eredményei a további kérdésekre vonatkozóan elfogadhatók.

Az alábbi (4. Ábra) ábrán a vizsgált intézményi típusokon belül az alapszolgáltatásokra vonatkozó eredményeket láthatjuk. A törvény (2017. évi LXVII. törvény) által kötelezően előírt alapszolgáltatásokról az elméleti keretben már említést tettünk. A vizsgált intézmények közül a legtöbben támogatják a művelődő közösségek létrejöttét, működését és helyszínt is biztosítanak számukra, ezen kívül többen végeznek hagyományőrzési, valamint a közösségi - és társadalmi részvétel fejlesztésére irányuló feladatokat is. Kifejezetten az LLL megvalósulásához szükséges lehetőségek biztosítása csak a minta 22,2%-a esetében fordul elő.

4. ábra: Az alapszolgáltatások megvalósulása a vizsgálati minta esetében
(Forrás: Saját szerkesztés)

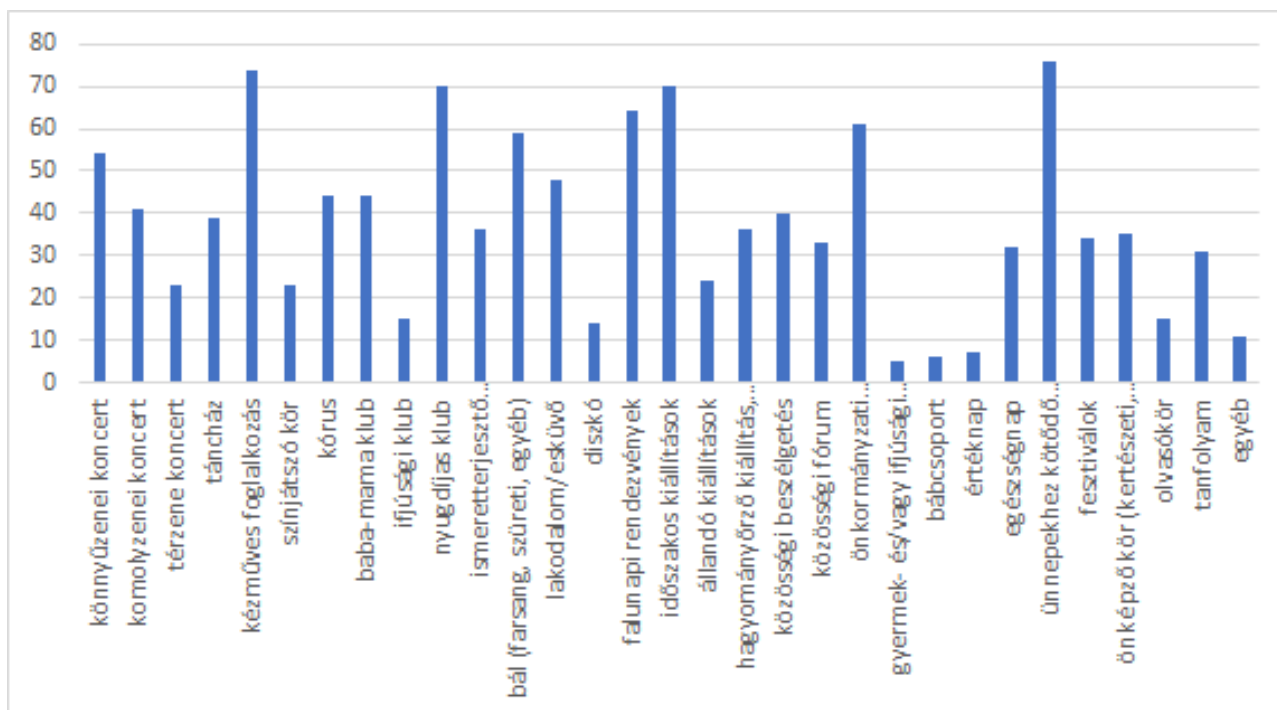

Az említett törvény típus függvényében szabja meg a megvalósítandó szolgáltatások számát, valamint a helyszíni adottságokat és az eszközellátottságot is. A legtöbb esetben kisebb létszámú rendezvények megtartására alkalmas terek rendelkezésre állnak, ellenben a technikai felkészültség a mai digitális társadalomhoz mérten több helyen is fejlesztésre szorul. A legtöbb helyen még projektorokkal, CD vagy DVD lejátszókkal találkozhatunk, annak ellenére, hogy manapság a 15-29 évesek már többnyire más jellegű alternatívákat használnak napiszinten. Ezek a tulajdonságok nem csak az egész életen át tartó tanulás szemléletének megvalósulása miatt, hanem a fiatalabb korosztály érdeklődésének felkeltése, illetve a bevonásuk miatt is fontosak.

Programok, rendezvények

Jelen alfejezetben a válaszadó intézmények, közösségi színterek által szervezett programkínálatot mutatjuk be. (5. ábra)

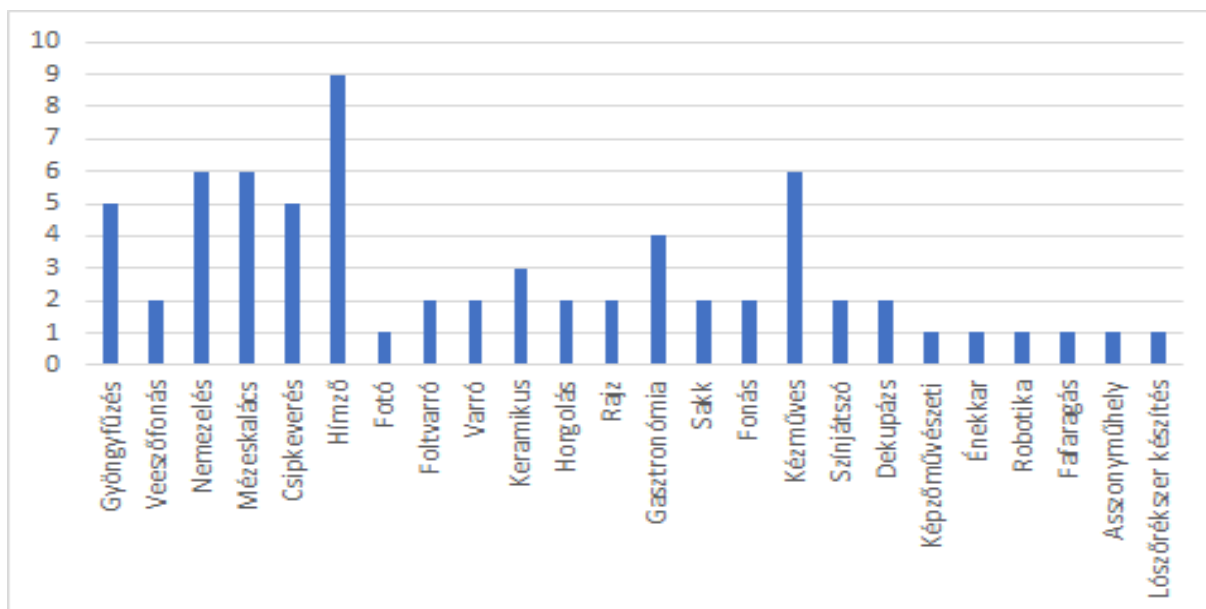
5. ábra: Programok, rendezvények
(Forrás: Saját szerkesztés)

A megkérdezett pest megyei települések közül a válaszadók leginkább az ünnepekhez kötődő programokat, eseményeket szerveztek. De ugyanilyen népszerű ezekben az intézményekben a kézműves foglalkozások megrendezése is. Ezt a sort szorosan követik a nyugdíjas klubok, az időszaki kiállítások és a falunapi rendezvények. Bár az élenjáró programokhoz képest a kórus (45) az ismeretterjesztő alkalmak (36) és az önképzőkörök (35) fele annyszor kerültek megrendezésre, azért számuk nem elenyésző, sőt mutatja a helyi közösség kulturális, közösségi, tanulási motivációját is.

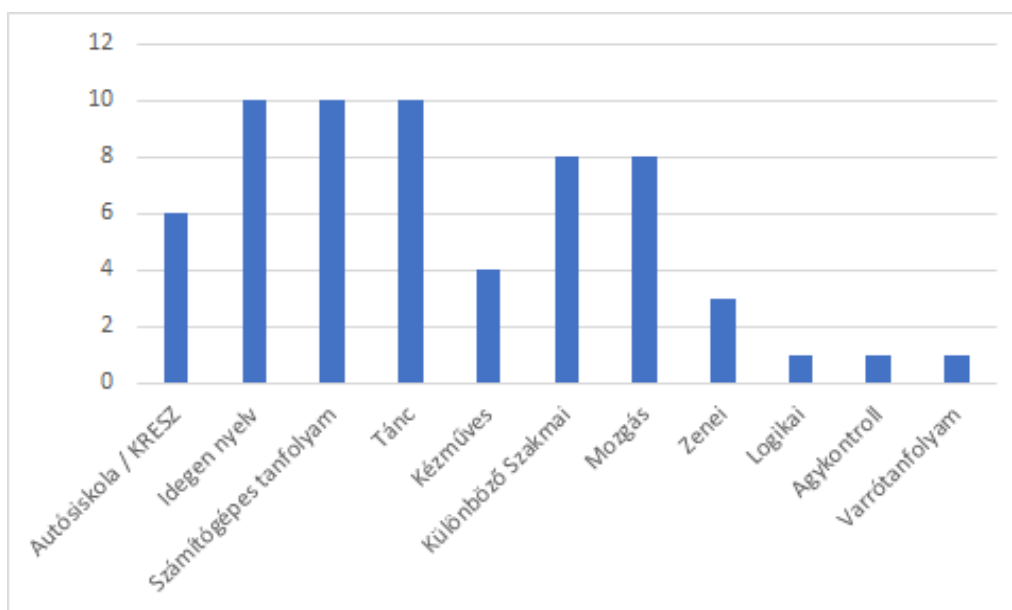
Külön rákérdeztünk a szakkörök, illetve a tanfolyamok megrendezésére, azzal a céllal, hogy lássuk, milyen tartalmi elemek jelennek meg ezeken a kifejezetten tanulási lehetőséget biztosító programtípusokhoz kapcsolódóan. Ezt az alábbi 6. ábra és 7. ábra mutatja.

6. ábra: Szakkörök megrendezésének gyakorisága (alkalom)
(Forrás: Saját szerkesztés)

Láthatjuk az 5. ábrán, hogy a különböző, főként a népművészeti hagyományőrzéshez kapcsolódó tartalmi elemek mentén szerveztek szakköröket a kutatásba bevont intézmények, közösségi szinterek.

7. ábra: Tanfolyamok szervezésének gyakorisága
(Forrás: Saját szerkesztés)

A fenti 7. ábra szerint a leginkább a tipikus felnőttképzési tanfolyamokat szervezték meg a vizsgálatba bevontak, hiszen az idegennyelv és a számítógépes tanfolyam a rendszerváltás óta a legnépszerűbbek a tanfolyamok között.

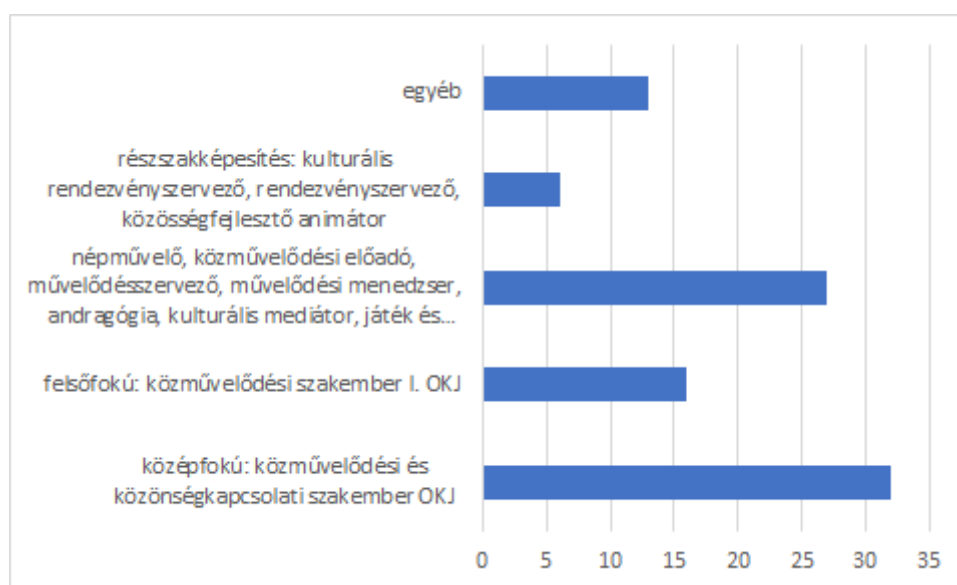
Szakmai dolgozók

Ebben az alfejezetben többek között azt kívánjuk röviden bemutatni, hogy a vizsgálatba bevont intézmények és közösségi szintereken milyen a szakmai dolgozók képzettsége, szakmai továbbtanulási igénye, illetve mely szakmai tulajdonságokat tartják a legfontosabbnak, amelyekre feltétlen szüksége van a közművelődési tevékenységet végzőknek.

Alapvetően kíváncsiak voltunk arra, hogy a Pest megyei településeken hány fő foglalkozik intézményenként szakterületi (közművelődési) tevékenységgel. A felmérésünk azt mutatja, hogy a legtöbb helyen (64 válaszadó közül 34 intézményben/közösségi széntéren) egy fő látja el a közművelődési tevékenységet az adott településen. Két fő végzi ezen tevékenységet 16 helyen, három fő alkalmazására pedig csupán 7 helyen van lehetőség. Ilyen foglalkoztatási számok mellett kérdéses, hogy mennyire valósíthatók meg az élethosszig tartó tanulás elvárásaihoz való igazodásokat akár programok tartalmát, akár azok minőségét tekintve. Látszik tehát, hogy szükség van az utánpótlásra a közművelődési szektorban és erre most megvan minden adottság.

A következő ábrán (8. Ábra) azt mutatjuk be, hogy milyen végzettséggel rendelkeznek azok a szakmai dolgozók, akik fő tevékenysége az adott intézmény, közösségi szintér közművelődési feladatainak az ellátása.

8. ábra: A közművelődésben dolgozók szakmai végzettsége (N= 94)
(Forrás: Saját szerkesztés)

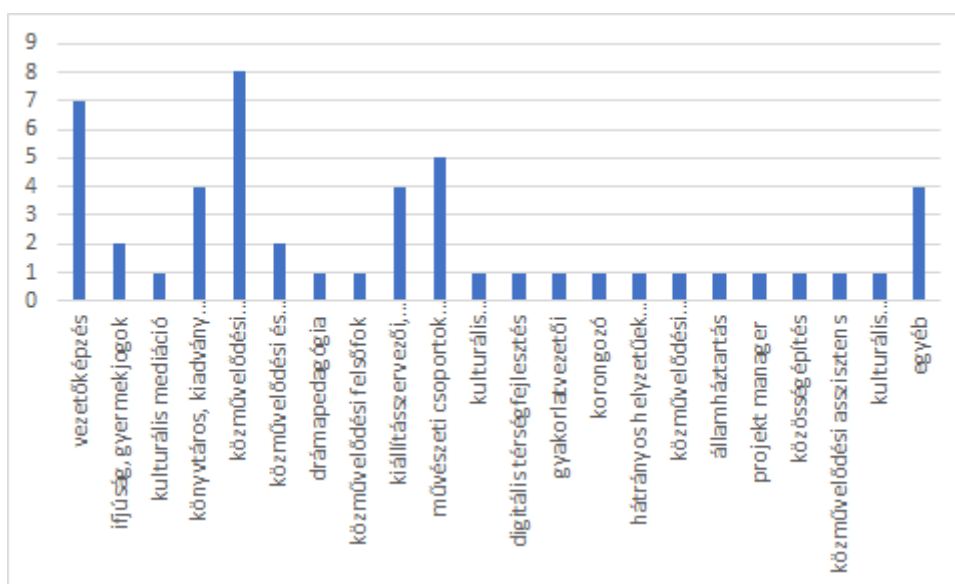

A vizsgálatba bevontak közül a szakmai végzettségre vonatkozó kérdésre 94 intézmény/közösségi szintér válaszolt, amely válaszadók közül a legtöbben (32) középfokú végzettséggel rendelkeznek - közművelődési és közösségkapcsolati szakember OKJ bizonyítvány birtokában. Őket követik (27) népművelő, közművelődési előadó, művelődésszervező, művelődési menedzser, andragógia, kulturális mediátor, játék és szabadidőszervező tanári, közösségszervezés szak, közösségi művelődés tanári végzettséggel rendelkezők köre. A felsőoktatásban indított (2017-ben) új szak, a közösségszervezés szak igen erős célcsoportot nyújt a közművelődési szakma utánpótlására.

A közművelődésben dolgozó szakemberek számára is folyamatos az élethosszig tartó tanulás elvárásainak való megfelelés is, hiszen munkájukból adódóan mindig újabb és újabb feladatokkal kerülnek szembe, amelyre azonnal reagálniuk kell. Ezért felmértük többek között azokat a képzettségeket is, amelyeket a közművelődésben dolgozók munkájuk során végeztek, majd arra is kíváncsiak voltunk, hogy mely területek iránt érdeklődnek, milyen képzési tartalmakra nyitottak még. A következő ábrák (9-10. ábra) ezt kívánják bemutatni.

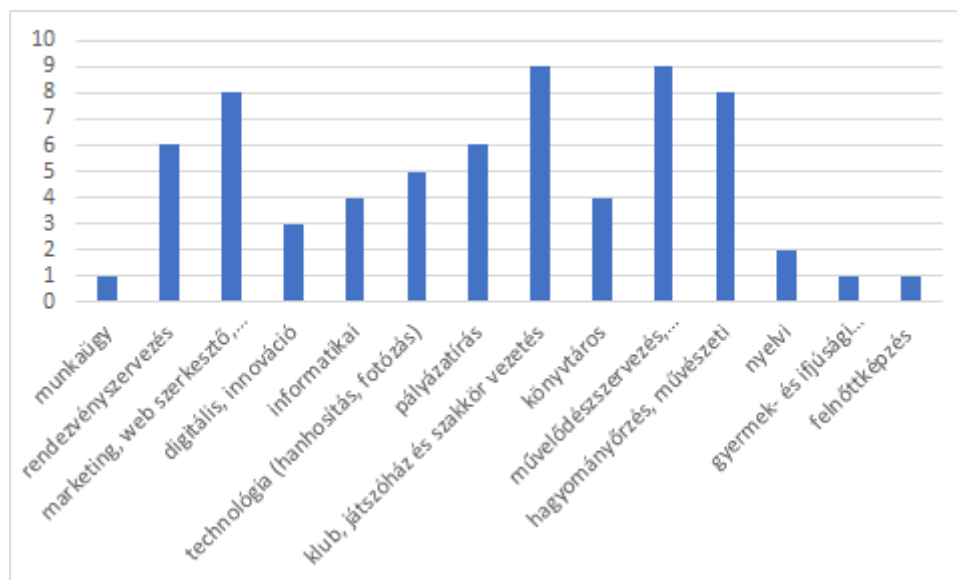
Az 5 évente kötelezően elvégzendő 120 órás továbbképzés keretén belül az alábbi képzéseken vettek már részt a közművelődéssel foglalkozó munkatársak a válaszadó intézményekben/közösségi színtereken. (9. ábra)

9. ábra: 120 órás továbbképzésen részt vevők száma
(Forrás: Saját szerkesztés)

A válaszadók közül legtöbben közművelődési szakember I. képzést végzett 8 közművelődési munkatárs és 7 fő pedig vezetőképzést. Sajnos 21 intézménytől/közművelődési intézménytől azt a választ kaptuk, hogy nem vettek még részt ilyen jellegű képzésen. (10. ábra)

10. ábra: Képzési igények - a közművelődésben dolgozók érdeklődése szerint
(Forrás: Saját szerkesztés)

Érdekes, hogy már a szakma gyakorló szakemberei is még további tanulási motivációt éreznek a szakterületükhöz szükséges ismeretkörök terén, úgy mint a klub, játszótér és szakkör vezetés; művelődésszervezés, közösségszervezés, közművelődés; hagyományörzés, művészeti tevékenységek szervezése. Emellett persze megjelenik a marketing, web szerkesztő, kommunikációs területre vonatkozó aktív érdeklődés is, hiszen napjainkban már kihagyhatatlan a látogatók bevonására irányuló informatikai készség fejlesztése.

Fontos kiemelni, hogy a válaszadók a nyitottság, rugalmasság, kreativitás, empátia és a kommunikációs készséget tartják a legfontosabbnak, amelyekre véleményük szerint feltétlen szükség van a közművelődési tevékenységet végzőknek.

Összegzés

A tanulmányban ismertettük azokat az alapvető elméleti megközelítéseket, amelyek megalapozták empirikus kutatásunkat. Az élethosszig tartó tanulás dokumentumai közül kiemeltük a Memorandumot, amely már az informális módon történő ismeretszerzést is megkülönbözteti, az egyént helyezi a tanulás központjába, valamint kiemeli a társadalmi és közösségépítési szerepét is (Commission of the European Communities, 2000; Komenczi 2001; Halász, 2009).

Fontosnak tartjuk témánk szempontjából érvelni amellyel, hogy az informális tanulás ismérve, hogy a mindennapi élet valamennyi színterén zajlik, akár egyidejűleg a formális és nem-formális tanulóval, éppen ezért sokszor nehezen felismerhető, igazolható (Commission of the European Communities, 2000; Komenczi, 2009). Színtereit tekintve különböző formákban jelenhet meg.

Röviden ismertettük az autonóm és a kulturális tanulás fogalmát, valamint írtunk a kulturális tanulás társadalmi jelentőségéről. Kiállva amellyel a durkói gondolat mellett, mely szerint az

egész életen át tartó tanulás elválaszthatatlan a művelődéstől, a neveléstől és a közművelődéstől (Durkó, 1998; Durkó, 1999; Márkus - Juhász, 2008).

A közművelődés, illetve az LLL témaköréhez kapcsolódóan bemutattuk a fiatalok szabadidős, illetve szocializációs jellemzőit. Megállapítottuk, hogy a közművelődési intézményekben, közösségi szintereken megvalósuló önkéntes tevékenység megfelelő terepként nevezhető a felnőttek informális, nem-formális tanulási folyamatainak megvalósításában.

A fentiek tekintetében vizsgáltuk a jogszabály alapján a közművelődési intézmények szolgáltatásait. Vizsgáltuk az elméleti kutatások gyakorlati relevanciáját, különös tekintettel arra, hogy miként jelentek meg az élethosszig tartó tanulás szemlélete a Pest megyei közművelődési intézményekben, közösségi szintereken. Erre vonatkozó empirikus kutatásunk első körös főbb eredményei szerint a kutatásba bevont 135 válaszadó közül többen vannak, akik aktív szerepet játszanak településük életében az élethosszig tartó tanulásra való ösztönzésben, nem csak erre irányuló programjaik szervezésével, de saját maguk képzésével is. Bár még gyerekcipőben jár a vizsgált intézmények körében a kifejezett felnőttképzési funkció manifesztálódása, mégis látjuk ennek nehézségeit, amely többek között a közművelődési munkatársak számában keresendő. Fő feladat tehát annak a megkezdett iránynak a folytatása, amely a közművelődési szakemberek utánpótlását célozza meg, úgy mint a közösségszervező szak indítása, folyamatos szakmai fejlesztése.

Felhasznált irodalom

- 2017. évi LXVII. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról (2017. május 30.).
- Arapovics, M. (2011): A közösség tanulása. Budapest: Élethosszig Tartó Művelődésért Alapítvány.
- Brown, H., & Green, M. (2015): At the Service of Community Development: The Professionalization of Volunteer Work in Kenya and Tanzania. *African Studies Review*, 58., 63-84.
- Commission of the European Communities. (2000. 10 30). A Memorandum on Lifelong Learning. Brussels. Forrás: https://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf
- Czike, K., & Bartal, A. M. (2005): Önkéntesek és nonprofit szervezetek: az önkéntes tevékenységet végzők motivációi és szervezeti típusok az önkéntesek foglalkoztatásában. Budapest: Civitalis Egyesület.
- Czike, K., & Kuti, É. (2006): Önkéntesség, jótekonyság, társadalmi integráció. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport – Önkéntes Központ Alapítvány.
- D. Babos Zs. (2018): Az önkéntesség andragógiai folyamatainak vizsgálata. Informális és nem-formális tanulási folyamatok az önkéntes-szektorban. [Doctoral dissertation, Eötvös Loránd Tudományegyetem]. Országos Doktori Tanács. <https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=19152>
- Duguid, F., Mündel, K., & Schugurensky, D. (2013): The Knowles Economy and Education. USA: Springer Science & Business Media.
- Durkó, M. (1998): Társadalom, felnőttnevelés, önnevelés. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó.

- Durkó, M. (1999): Andragógia. FTE-sorozat, 21. (MMI – IIZ/DVV).
- Fényes, H. (2015c): Önkéntesség és új típusú önkéntesség a felsőoktatási hallgatók körében. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Forray R., K., & Juhász, E. (2008): Az autonóm tanulás és az oktatás rendszere. Új Pedagógiai Szemle. Forrás: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/az-autonom-tanulas-es-az-oktatas-rendszere>
- Halász, G. (2009. június 17): Egész életen át tartó tanulás: az új oktatáspolitikai paradigma. Forrás: <https://ofi.oh.gov.hu/egesz-eleten-tarto-tanulas-az-uj-oktataspolitikai-paradigma>
- Horváth, H. A. (2011b): Informális tanulás. Budapest: Gondolat Kiadó
- Juhász, E., & Szabó, J. (2016). Kulturális tanulás: A tanulás új dimenziója. Educatio, 2. Forrás: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/educatio/kulturalis-tanulas-a-tanulas-uj-dimenzioja>
- Kleisz, T. (2009): Tanuláselmélet megközelítések az informális tanulás feltérképezésére. In K. Forray R., & E. Juhász, Nonformális - informális - autonóm tanulás (old.: 99-106). Debrecen: Debreceni Egyetem.
- Knowles, M. (1950): Informal Adult Education. New York: Association Press.
- Komenczi, B. (2001): Az Európai Bizottság memoranduma az egész életre kiterjedő tanulásról. Új Pedagógiai Szemle. Forrás: <https://epa.oszk.hu/00000/00035/00050/2001-06-eu-Komenczi-Europai.html>
- Livingstone, D. (2010): Lifelong Learning in Paid and Unpaid Work – survey and case study findings. New York: Routledge.
- Márkus, E., & Juhász, E. (2008): Az autonóm tanulás hazai előzményeiből - Az önnevelés, önművelés megjelenése Durkó Mátyás munkáiban. Educatio, 2.
- McGivney, V. (1999): Informal learning in the community: trigger for change and development. Leicester: National Institute for Adult Continuing Education.
- Mezirow, J. (1991): Transformative Dimensions of Adult Learning. San Francisco: Jossey-Bass.
- Miklósi, M. (2009): A nem-formális és informális tanulás elismerése és a tanulóhoz való jog. In: K. Forray, & E. Juhász (szerk.): Nonformális - informális -autonóm tanulás, 64-69. p. Debrecen: Debreceni Egyetem.
- Mohos E., (2020): Az ifjúság szabadidő-felhasználási és kultúrafogyasztási szokásai., Budapest
- Mohos E., Ponyi L. (2021): Az ifjúság szabadidő-felhasználási és kultúrafogyasztási szokásai. Kulturális Szemle, 2020/2.
- Nagy, Á., Bodor, T., Schád, L. (2014): Ifjúságügy. (Á. Nagy, Szerk.) Budapest: Enigma Kiadó 2001.
- Nagy, R. (2007): Digitális egyenlőtlenségek a fiatalok körében: mítosz, vagy valóság. Információs társadalom, 17-31.
- Nagy, S. (2009): A tanulás és a művelődés viszonya. In K. Forray R., & E. Juhász (szerk.), Nonformális - informális - autonóm tanulás (old.: 300-304). Debrecen: Debreceni Egyetem.
- Németh, J. (2021): Fejezetek az egész életen át tartó tanulás (LLL) filozófiai, neveléstudományi recepciótörténetéből - III. rész A kulturális antropológia nézetei az egész életen át tartó kultúraelsajátításról. Kulturális Szemle.
- Perpék, É. (2012): Formal and informal Volunteering in Hungary, Similarities and Differences. Corvinus Journal of Sociology and Social Policy, 1., 59-80.
- Stéber, A., Kereszty, O. (2015): Az informális tanulás értelmezései a XXI. században. Új Pedagógiai Szemle, 9-10.

- Tóth, É. (2008): Tanulási környezetek. *Educatio*, II., 183-192. p.
- Vajda, Z. (2008): Tudáshasználat: Az internet és a tanulás. *Educatio*, 2., 241-252. p.
- Vaskovics, L. (2000): A posztadoleszcencia szociológiai elmélete. *Szociológiai Szemle*.
Forrás: <http://szociologia.hu/dynamic/0004vaskovics.htm>
- Vélemény, E. G. (2006): Az önkéntes tevékenység: szerepe az európai társadalomban és kihatásai (2006/C 325/13). Letöltés dátuma: 2018. április 1., forrás: <http://epa.oszk.hu/00800/00877/01043/pdf/00460052.pdf>
- Zimbardo, P., Johnson, P., & McCann, V. (2017): *Pszichológia mindenkinek: Tanulás, emlékezés, intelligencia, tudatosság*. Libri Kiadó.
- Zinnecker, J. (1982.): *Jugend 1981: Porträt einer Generation*. In J. d. (eds), *Jugend '81* (old.: 80-122). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Kuthy-Megyesi Judit – Miklósi Márta:

Közművelődésben megvalósuló kulturális tanulás egy életen át

Absztrakt: Elméleti tanulmányunkban a közművelődésben megvalósuló kulturális tanulás (vö. Juhász és Szabó 2016) és az egész életen át tartó, az egész életre kiterjedő tanulás kapcsolatát, illetve annak nemzetközi és hazai dimenzióit mutatjuk be. Munkánk első szakaszában a jogszabályi sajátosságokat és az LLL szemléletet foglaljuk össze, kitérve a fogalomalkotás paradigmáira. Ezt követően a vizsgált téma kulturális tanuláshoz történő kapcsolódását, illetve a közművelődésben való interpretálódását, már sikerrel lezárult vizsgálatait mutatjuk be. Tanulmányunk zárásaként a téma neveléstudományi jelentőségére, illetve egy várható jövőbeli vizsgálati eredményünkre teszünk kitekintést.

Abstract: In our theoretical study, we present the relationship between cultural learning in public education (Juhász and Szabó 2016) and lifelong learning, as well as its international and domestic dimensions. In the first phase of our work, we summarize the specificities of the legislation and the LLL approach, covering the paradigms of conceptualization. After that, we present the connection of the studied topic to cultural learning, as well as its interpretation in public education, and its already successfully completed studies. At the end of our study, we will look at the educational significance of the topic and our expected future results.

Bevezetés

A hagyományos tanulási szemlélet vertikálisát elmozdította az a vízió (Komenczi 2001), amely szerint egy folyamatos, permanens nevelési környezetben valósul meg a tudásszerzés: ez új típus szocialista-szociáldemokrata oktatáspolitikai kezdeményezés számos változatban működött: részesei voltak a német népfőiskolák, a svéd rekurrens képzés, a brit élethosszig tartó tanulási modellje, illetve az amerikai folyamatos képzés módszere. (Kozma 1998) Az oktatás expanziójával, tömegesedésével egyre szűkült az a kör, ahol az oktatásból ki-, illetve lemaradt tanulók felzárkóztatása érdekében pótló funkcióra lett volna szükség; így a permanens nevelést fokozatosan a továbbtanulási igény, a klasszikus oktatási környezetet követő sokszínű tanulási környezetválasztás kezdte jellemezni az élethosszig tartó tanulás fogalomkörével. (vö. Kozma 2012; Kozma 2016) Annak az egész életet végig kísérő sajátosságokat összegző definíciója az 1970-es években vált közzismertté Edgar Faure francia oktatási miniszter révén, szorosan kapcsolódva az UNESCO és az Európa Tanács céljával, miszerint az élethosszig tartó tanulás elidegeníthetetlen, alapvető emberi jog. A Delors-jelentés, – amely szerint a tanulás életünk során négy alappillér köré szerveződik: megtanulni tudni/megismerni; megtanulni dolgozni/cselekedni; megtanulni együtt, másokkal élni és megtanulni élni – nem kevesebb üzenetet hordoz, mint a világ megmenthetősége az emberiségben rejlő tartalékok révén. (vö. Delors 1997; Kozma 2012) A permanens tanulást egyszerre jellemzi a megszakíthatóság, átjárhatóság és folytathatóság is. (Durkó 1999)

A hazai Alkotmányban, majd Alaptörvényben második nemzedékként – a legfőbb polgári, politikai és emberi jogokat, azaz első generációs alapjogokat követve – szerepelnek a gazdasági, szociális, kulturális jogok. Ebbe a kategóriába soroljuk be a neveléshez, illetve oktatáshoz

szükségszerűen kapcsolódó jogokat: így a munkához (XII. cikk); a művelődéshez (XI. cikk); a társadalombiztosításhoz (XIX. cikk) való jogokat. Azok a szabadságjogok, amelyek a kulturális szabadsághoz kötődnek, szintén idesorolandók: a sajtó szabadsága (IX. cikk), illetve a tanulás és tanítás szabadsága (X. cikk). Ahhoz, hogy a polgári, politikai, emberi jogok, vagyis első generációs alapjogok érvényesíthetők legyenek az állam kivonulása, állam beavatkozásától való mentesülés szükséges; míg épp annak beavatkozása szükséges a második generációs, témánk szempontjából leginkább releváns kulturális szabadságjogok validálhatóságához. A kulturális funkció egyik szelete az alapjogok és a művelődéshez való jog biztosítása. (Várnagy 2006; Miklósi és Oszlanczi 2010) Az oktatáshoz való jog már az első írásos szabályzások között is megjelent, a 2012 óta hatályos Alaptörvénynek is része, részletesen a Köznevelésről szóló törvényben kerül kifejtésre. (Árva 2014; vö. Alaptörvény; 2011. évi CX. törvény; v.ö. Magyarország Kormánya 2014)

A „tanuló társadalom” koncepció szerint a társadalom működéséhez nem kevesebb, mint tanulási aktivitás szükséges, amely jóval szélesebb spektrum, mint az át- illetve továbbképzés: a holnap iskolájának elmélete, ahol egyéni tanítási és tanulási lehetőségek érhetők el. A tudástársadalom létrejöttének eszközkészlete éppen az élethosszig tartó tanulás, kézzel foghatósága pedig a rekurrens képzés. (vö. Houghton, 1974; Kozma 2012; Polónyi 2002)

Kozma (2012) az élethosszig tartó tanulást négy főbb vonás jellemez, amelyek mentén teljes expanzió (tömegesedés) irányozható elő az oktatás területén:

1. Demokratizálódás az oktatásban.
2. A hagyományos oktatási intézményrendszer mellett kialakuló árnyékoktatás.
3. A tudás, képesség és ismeret sokféleségének megjelenése a tananyagokban.
4. Valamint az alapképzést követően felkészülés és felkészítés az önálló oktatásban.

Az élethosszig tartó tanulás egy kognitív, a születéstől a halálig tartó tanulási ciklusként jellemezhető: része az önfejlesztés (1.); a tanulóközpontúság (2.); az autonóm tanulás (3.). (Harangi 2009; v. ö. National Agency for Education 2000)

1976-ban megjelenő élethosszig tartó tanulási koncepció a '90-es években alapjaiban hazánkban is megjelent, hozzájárulva a tudásalapú társadalom kialakításához. A technika-technológia robbanásszerű fejlődésével pedig a folyamatos tanulásnak, valamint a munkaerőpiaci kihívásokra való reagálásnak lett alapvető eszközkészlete, amelyet a munkahely-, akár szakma- és hivatásváltás jellemez. (Polónyi 2002; Várnagy 2006)

Az időbeliség helyett a térbeliséget, a horizontális sajátosságokat szélesíti az élet minden területére kiterjedő tanulás elmélete. A koncepció egy eredendően rugalmas rendszert feltételez, amelyben különféle helyszíneken, transzverzális formában, a tanuló élethelyzetének megfelelően valósul meg a tanulási esemény, ahol az egyes nem-formális és informális tevékenységek hatékonyságukban akár a formális tanulási eseményeket meghaladó eredményességet hozhatnak. (Komenczi 2001; Miklósi 2010)

Ebben a tanulási szemléletben az egyén tudását folyamatos korrekció és megújulás (1.); a tanulót a szakértelem helyett alkalmazkodás és fejlődés (2.); a globalizációból eredően új kompetenciák fejlesztése (3.) és transzformálható pedagógiai eszköztár és alkalmazhatósági ismeret (4.) jellemez. (Kocsis 2006)

A fentiek mentén létrejön a tanuló társadalom, ahol a formális tanulás koncepcióját – egy neveléstudományi trendváltozás részeként – vertikális és horizontális kereteiben meghaladóan, tanulóközpontúan, annak képességei és motivációi mentén jön létre az egész életre kiterjedő tanulás. (Komenczi 2001)

Központi fogalom továbbá a társadalmi tanulás, amely kifejezést hazánkban leginkább Bandura (1969) munkásságához kötik. Bandura fejtette ki először ezt a koncepciót, az egyéni viselkedést

a környezeti hatások és az egyéni adottságok eredőjének tekintette. Úgy vélte, hogy a tanulás az a közvetítő, amelynek révén az egyéni viselkedés e két komponensből kialakul. A társadalmi környezetből eredő tanulást modellkövetésként írta le és három formáját különböztette meg (verbális, megfigyelési és szimbolikus). Bandura ezzel a nevelésszociológia alapfogalmának számító szocializáció szerepét új alapokra helyezte a személyiség alakulásának folyamatában. A társadalmi tanulás a helyi társadalmak együttes tapasztalatszerzése akkor, amikor problémáikat közösen meghatározzák, tagjaik megtanulnak együttműködni egymással a megoldási folyamatok során. (Vercseg 2013, Bandura, 1969)

Ebben a tanuló társadalom kialakulásához köthető megváltozott oktatási környezetben új motívumok mentén (elérhetőség, módszertan (konzultáció, tanácsadás, tanulásirányítás stb., motivációk, eszköztár) kiszélesített tanulási aktus térben és időben, rugalmasan valósulhat meg. Az egyén egy komplex fejlesztési folyamat kulcsszereplője lesz, amelyben egy erős önreflexió alakul ki. (Kocsis 2006)

Polónyi (2002) szerint: „Magyarországon hagyományosan a felnőttképzés, a munka melletti tanulás (továbbképzés), részben pedig a népművelés vagy közművelődés fogalma volt használatos, s jelenleg is elsősorban ezek a fogalmak ismertek.” (Polónyi 2002:244) Az előbbieken nem-formális és informális szinteken a közművelődésnek, és az abban megvalósuló kulturális tanulásnak (vö. Juhász és Szabó 2016) oktatáspolitikai funkciója azonosítható.

Kulturális tanulás a közművelődésben

A közművelődési szakterület a kulturális intézményrendszer ágazatként a kultúra elsajátítását elősegítő, illetve kultúráközvetítő tanulási események sorozataként jellemezhető, ahol nem-formális és informális tanulási események során, - hiszen az egyén eredendően törekszik megfigyelései mentén alkalmazkodó képességeinek fejlesztésére – célzottan cselekszik a kultúra elsajátítására, a társadalmi asszociációk adaptálására. (Németh 2021a)

A már bemutatott egész életre kiterjedő élethosszig tartó tanulási környezetben a lexikális ismeretek szükségességét meghaladja a tanulási módszertan, az adaptálhatóság és a rugalmasság: ezek mintegy mozgatórugói az egész életünket végig kísérő tanulási folyamatoknak. A közművelődés a társadalom teljességét szolgáló tanulási tér, ahol az egyes életkori és élethelyből eredő tanulási sajátosságok mentén, rugalmasan biztosított a művelődési események, kultúraelsajátítási alkalmak – közművelődési alapszolgáltatások – révén a kulturális tanulás (Juhász és Szabó 2016); az „embernevelés” (vö. Durkó 1999) az individuum egész életre kiterjedő tanulásában (Németh 2021b) megvalósul.

A 1960-as évektől egy olyan komplex szolgáltatásrendszert működtet a közművelődés, amely egyedülálló tanulási szintéreként, páratlanul gazdag formában szolgálja az egész életre kiterjedő tanulás koncepcióját intézményesített és közösségi formái segítségével. Tanulója a társadalmi innovációk között élő, az új típusú kihívásokhoz alkalmazkodásra alkalmas polgár. A közművelődés, mint neveléstudományi fogalom a fentiek kapcsán szorosan kötődik a tudásalapú gazdasághoz és a tőkeinvestáláshoz (vö. Pusztai 2009).

A közművelődésben megvalósuló kulturális tanulás az oktatási expanzió eredményeként, a felnőttképzési szakpolitika részét képezi, tanulási garanciáit a közművelődési szakterület alapszolgáltatásai biztosítják (v.ö. NMI Művelődési Intézet Nkft.2018; Szedlacsek 2017).

A közművelődésben megvalósuló kulturális tanulás a neveléstudomány tudományágának közművelődési alrendszeréhez kapcsolódik, ez határozza meg, szervezi fogalmi rendszerét.

A közművelődés, mint társadalmi jelenség egy olyan öntevékeny, kultúraelsajátító tevékenységkomplexum, ahol alkotó és művelődési céllal nem-formális és informális tanulási cselekvés (vö. Kary et al. 2018) révén, a kulturális tanulás (Juhász 2009, 2016, 2017; v. ö. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar 2011) segítségével, a kultúra széleskörű eszközrendszere és intézményrendszer által (Juhász 2017) tanulunk autonóm vagy közösségi formában. A kulturális tanulás önművelési jelenség, ahol autonóm tanulási szinterek (hobby, szabadidő (1.), kulturális, művészeti ismeretek (2.), amatőr sportolás (3.) közreműködésével (Forray és Juhász 2009; Miklósi 2010), az elkövetkező négy féle tanulási forma valamelyikében mentén tanulunk: közművelődési, múzeumi, színházi, koncert-, könyvtári szolgáltatók és intézmények látogatása (1.); a sporttevékenységek (amatőr sportolói tevékenység; hobbisport) (2.); a média eszközei által megvalósuló tanulás (3.), illetve a művészetek által megvalósuló tanulás (4.). (Juhász és Szabó 2016; Juhász 2018; Miklósi 2010; v. ö. Pajtókné et al. 2010) A kulturális tanulás négy formája közül a közművelődésben megvalósuló kulturális tanulás az elsőnek tevékeny része.

A közművelődés funkcióit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy számos szerző (pl. Mátyus 2006, Márkus 2015) kiemeli a képzési, felnőttképzési feladatát. B. Gelencsér véleménye szerint a közművelődési tevékenység átfogja az iskolarendszeren kívüli művelődési, képzési szórakozási, tájékoztatási, közösségi lehetőségeket, azokat szerves kapcsolatba épít(het)i a helyi társadalom életével, a kisebbségi, a nemzeti és az egyetemes kultúrával, így rendszer- és folyamatjellegű együttműködést jelent a mikro- és a makro-társadalom, valamint az egyetemes kultúra különböző szféráival. (B. Gelencsér 2011; Márkus 2015, v. ö. Mócz 2010).

Koltaiék (2005) a felnőttképzés funkcionális-intézményrendszeri vizsgálatakor is kiemelik a közművelődési intézményeket, az általános kulturális felnőttoktatás kapcsán. Véleményük szerint a felnőttoktatás rendszere három területre bontható: az általános felnőttoktatás, az iskolarendszerű felnőttoktatás, valamint a szakképzés és továbbképzés területére. Ebben az értelmezésben az általános felnőttoktatás az a terület, ahol mindazoknak a képességeknek és kompetenciáknak a kialakítása történik, amelyek az általános életvezetéshez szükségesek (Koltai és Koltai 2005; Márkus 2015).

Megállapíthatjuk tehát, hogy a közművelődésben jelentős szerepe van az általános képzéseknek, két okból kifolyólag is. Egyrészt ezen a területen van hagyománya, tapasztalata, szakember háttere az intézményeknek és az intézmény látogatói is ilyen irányú igényeikkel fordulnak ehhez az intézményrendszerhez, ahogyan ezt számos korábbi elméleti munka is megállapítja (Csoma és Lada 2000, Harangi 2000, Mátyus 2006, B. Gelencsér 2011) Másrészt az is hozzájárul ehhez, hogy ez a terület a legkevésbé profitábilis, így nem is vállalja fel a profitorientált szféra. (Márkus 2015)

A kulturális tanulás hazai vizsgálatai

A kultúra intézményrendszerében, illetve a közművelődésben megvalósuló kulturális tanulás, mint az egész életre kiterjedő élethosszig tartó tanulás egyik formája már több hazai tudományos felmérésben vizsgálati témakör, elemezve annak tanulási/nevelési, valamint társadalmi funkcióit.

Az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 2002-es kezdeményezésére (Blénesi és Mandel és Szarka 2005) 2003 és 2004 között valósította meg a határon túli magyar kulturális intézményrendszert átfogóan vizsgáló kutatását, *„Határon túli magyar kulturális és közművelődési szervezetek katasztervizsgálata*

(2003-2004)” címmel (Szarka 2005). A kérdőíves vizsgálat a kisebbségi magyar kulturális intézmények jellemzőit (intézmény jellege, tevékenységi kör, események és résztvevők/látogatók száma) elemezte, törekedve a jellegzetes intézményi adottságok bemutatására, az azonosságok feltárására. (Blénesi és Mandel és Szarka 2005)

A „*Tanuló régiók Magyarországon – Learning Regions in Hungary*” című projekt 2011 és 2015 között készítette el Magyarország tanuló régiós feltérképezését az OTKA támogatásával. A vizsgálat eredményeként megállapítható lett, hogy a vizsgálati mintában a közművelődési intézmények elemszáma felülreprezentált, a közművelődési szolgáltatók ezen a neveléstudományi területen meghatározó feladatokat látnak el. A választott vizsgálati módszer segítségével – statisztikai adatelemzés és kérdőíves adatszolgáltatás – a kulturális tanulás statisztikai mérésre alkalmas kutatási terület. A kutatást területi (Észak-Alföld régió) és módszertani (egyszeri kérdőíves adatfelvétel) lehatároltság jellemezte.

A kulturális intézményrendszer hazai jellegzetességeinek feltárását szolgálták a 2016 és 2019 között megvalósuló Cselekvő Közösségek projekt kutatási eredményei. A vizsgálatok a kulturális intézményi jellegzetességeket (Ponyi és Arapovics és Bódog 2019); a kulturális intézmények társadalmiasíthatósági lehetőségeit (Kuthy-Megyesi és Ponyi 2019); a helyi közösségfejlesztési jelenségeket (Ponyi és Kuthy-Megyesi és Sólyom 2019); valamint a kulturális szolgáltatók lehetséges jövőbeli trendjeit (Ponyi et al. 2019) mutatták be. A vizsgálatok országos mutatóik és szakterületspecifikus jellemzőik mentén jelentősek a kutatási témában.

A közművelődésben megvalósuló kulturális tanulás sajátosságait mérte a Nemzeti Művelődési Intézet a „*Kulturális és közösségi tanulás – A közösségi színterek és közművelődési intézmények felmérése 2020.*” című országos vizsgálata. Ez a kutatás a közművelődésben megvalósuló kulturális tanulás, mint kutatási téma mérési mérföldkövének tekinthető: az első olyan hazai, országos vizsgálat, amelynek mért, központi fogalma a kulturális tanulás. 2020-as országos felmérés – a pandémia dacára – jó példája lehet a közművelődési jellemzők (közművelődési alapszolgáltatások; intézményi adottságok; személyi állomány; tevékenység- és szolgáltatási rendszer; látogatók); valamint a kulturális tanulási események mérésének módjára kvantitatív eszközkészletével: statisztikai adatelemzés és kérdőíves vizsgálat alapján törekedett a jelenség szakterületspecifikus leírására. (Juhász és Kuthy-Megyesi 2021)

Összegzés

A közművelődési intézményrendszer meghatározó szereplője a magyarországi kultúráközvetítésnek. Szolgáltatásai és tevékenysége révén kulcsfontosságú neveléstudományi funkciókat lát el, része a hazai kulturális és társadalmi tőkeberuházásoknak, jelensége „... történetiségében az emberiség létezéséig is visszanyúlik, vizsgálata a kultúrszociológiai irányzatokkal egyidős.” (Juhász és Szabó 2016:1)

A bemutatott elméleti keret a folyamatban lévő kutatásunk, amely a „*Kulturális tanulás Magyarország közművelődési intézményrendszerében*” címet viseli⁹ épp a tanulmányunkban leírt jelenséget: a kulturális tanulás, mint a közművelődésben megvalósuló nem-formális, illetve informális tanulás hazai sokféleségét vizsgálja. Kombinált vizsgálati módszerrel: statisztikai adatelemzéssel, kérdőíves, dokumentumelemzési, valamint interjúzási technikák felhasználásával törekszik ennek a neveléstudományi területnek a leírására, értelmezésére. A

⁹ A nevezett kutatás jelen tanulmány első szerzőjének folyamatban lévő disszertációjának munkacíme, ahhoz kötődő kutatása.

kutatás országos mintavétele és mélyfúró szemlélete alapján úttörő a közművelődési alrendszer tudományos felmérései – közvetve az egész életre kiterjedő élethosszig tartó tanulás magyarországi vizsgálatai – között.

A közművelődésben megvalósuló kulturális tanulás az egész életre kiterjedő élethosszig tartó tanulóhoz való kapcsolódásával hatással bír a társadalom tanulási folyamataira, fogalmilag keretezhető, a neveléstudomány közművelődési alrendszerében a 2010-es évek óta folyamatban lévő intézményi és jogszabályi paradigmaváltások mentén vizsgálható terület.

Felhasznált irodalom:

- 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről.
- 68/2013. (XII. 29.) NGM rendelet a kormányzati funkciók, államháztartási szakfeladatok és szakágazatok osztályozási rendjéről.
- Az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről.
- B. Gelencsér Katalin (1996). A helyi közművelődés feladatai és funkciói. In: Szabó Károly (1996) (szerk.). *Közművelődési tanulmányok*. Pécs, JPT TKI – Magyar Honvédség Humán Főcsoportfőnökség Kulturális Főigazgatósága. 261-290. p.
- B. Gelencsér Katalin (2011). *A tudás, a megismerés és a társas megértés öröme – Művelődéstörténeti és közművelődés-elméleti tanulmányok*. Budapest, Tinta Kiadó.
- Bandura, Albert (1969). Social-Learning Theory of Identificatory Process. In: Goslin, David A. (ed.). *Handbook of Sozialization Theory and Research*. Chicago, Rand McNally. 213-262.p.
- Csoma Gyula és Lada László (2000). Funkcionális analfabetizmus, második esély, közművelődés. In: Harangi László és Pordány Sarolta (2000) (szerk.). *Felnőttképzés a közművelődésben*. Budapest, Magyar Művelődési Intézet, 51-65.p.
- Harangi László (2000). A non-formális felnőttoktatás helyszínei és aktorai. In: Harangi László és Pordány Sarolta (2000) (szerk.). *Felnőttképzés a közművelődésben*. Budapest, Magyar Művelődési Intézet, 9-34.p.
- Harangi László (2009). *A „lifelong learning” paradigma és hatása a magyar közoktatásra*. Budapest, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (Elérhető: <http://ofi.hu/tudastar/tanulas-kora/lifelong-learning>)
- Inkei Péter (1997). Közművelődés és felnőttképzés. *Szín Közösségi Művelődés*, 2(4), 9-10. p.
- Juhász Erika és Szabó József (2016). Kulturális tanulás: a tanulás új dimenziója. Budapest, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet. In: *Educatio*, 25(2) (Elérhető: <http://folyoiratok.ofi.hu/educatio/kulturalis-tanulas-a-tanulas-uj-dimenzioja>)
- Juhász Erika (2016). *A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon*. Debrecen, KultúrÁsz Közhasznú Egyesület
- Kleisz Teréz (2012). Minőségfejlesztési eszköz a felnőtt tanulást ösztönző hálózati együttműködésekben. In: Juhász Erika és Chrappán Magdolna (2012) (szerk.). *Tanulás és művelődés*. Debrecen, Debreceni Egyetem, 299-304. p.
- Koltai Dénes és Koltai Zsuzsa (2005). Felnőttoktatás és múzeumi képzés. *Tudásmenedzsment* (1), 75-83. p.

- Komenczi Bertalan (2001). Az Európai Bizottság memoranduma az egész életre kiterjedő tanulásról. In: *Új Pedagógia Szemle*, (2001. június) (Elérhető: <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00050/2001-06-eu-Komenczi-Europai.html>)
- Kozma Tamás (2016). Oktatás vagy tanulás? In: *Iskolakultúra*, 26(2), 108-118. p.
- Kurta Mihály (2012). *Múzeumandragógia Magyarországon*. Miskolc, Herman Ottó Múzeum
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- Magyarország Kormánya (2014). *Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája a 2014/2020 közötti időszakra*. (Elérhető: <http://www.kormany.hu/download/7/fe/20000/Eg%C3%A9sz%20%C3%A9leten%20%C3%A1t%20tart%C3%B3%20tanul%C3%A1s.pdf>)
- Márkus Edina (2015). Közművelődés és felnőttképzés a statisztikák tükrében. In: *Kulturális Szemle*, 2(1.) (Elérhető: <https://kulturalisszemle.hu/2-szam/hazai-tudomanyos-muhely/markus-edina-kozmuevelodes-es-felnottkepzes-a-statisztikak-tukreben>)
- Mátyus Aliz (2006). Dr. Gelencsér Katalin a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Közművelődési Főosztályának képzési referense a képzésről. *Szín Közösségi Művelődés*, 11(3), 1-5. p.
- Mócz Dóra (2010). Az élethosszig tartó tanulás jelentősége a 40–50 éves korosztály életútjában. In: *Az iskolakultúra*, 20(4. m.) (Elérhető: http://real.mtak.hu/57920/1/EPA00011_iskolakultura_2010-04_szeperatum1.pdf)
- National Agency for Education (2000). *Lifelong Learning and Lifewide Learning*. Stockholm, Liber Distribution Publikationstjänst.
- NMI Művelődési Intézet Nkft. (2018). *Ismertető*. (Elérhető: <http://kozossegimuvelodes.hu/rolunk/ismerteto/>).
- Pajtókné Tari Ilona et al. (2010). *LL-Hall, az élet minden területére kiterjedő, élethosszig tartó tanulás háza*. Virtuális eszköz-készletek tanároknak. Eger, Eszterházy Károly Főiskola (Elérhető: http://old.ektf.hu/agriamedia/data/present/146/146_present.pdf)
- Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar (PTE BTK) (2011). 1.1 Formális, nonformális és informális tanulás. In: *A felnőttkori tanulás szakágazatai*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem. (Elérhető: http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/felnottkori_tanulas/11_formlis_nonformlis_s_informlis_tanuls.html)
- Szedlacsek Emília (2017). *A közösségi művelődés stratégiája*. Előadás anyag. EMMI. Lakitelek, Emberi Erőforrások Minisztériuma Községi Művelődési és Művészeti Főosztály (Elérhető: http://kozossegimuvelodes.hu/wp-content/uploads/2017/08/Tessedik-koll_Szedlacsek_emilia_20170707.pdf)
- Vercseg Ilona (2013). Társadalmi tanulás – közösségi tanulás. In: *Parola*, 24(4), 24-30.p.

JUNIOR KUTATÓMŰHELY

Fábián Fanni:

A komolyzenei attitűdformálás befolyásoló tényezői és lehetséges szinterei

Absztrakt: Az ifjúsági korosztály, a kultúrafogyasztás és a közművelődés hármasa minden korszakban figyelemre méltó vizsgálatnak bizonyul, ugyanis a folyamatosan változó körülmények, az aktuális politikai helyzetek, a külföldről érkező kulturális termékek állandóan alakítják ezt. A következő kutatási téma ennek egy szegmensét helyezi a középpontba, mégpedig olyat, amely kevésbé kerül ilyen mélyrehatóan a fókuszba a tudományos vizsgálatokban: a komolyzenei események, a komolyzene hallgatása iránt kialakuló magatartási forma, valamint az ebben szerepet játszó közművelődési intézményrendszer szintereire helyezve a hangsúlyt. Az empirikus vizsgálat elméleti összességében ezek viszonya kerül feltérképezésre.

Abstract: The trio of youth, cultural consumption and the operation of public cultural institutions and community centers is proving to be a remarkable research in all eras, as the ever-changing social conditions, current political situations and cultural products from abroad are constantly shaping this. The following research topic focuses on a segment of this, namely one that is less thoroughly focused in scientific studies: to focus on classical music events, the behaviour of listening to classical music, and the operation of public cultural institutions and community center institutions involved in this. In the theoretical summary of empirical study, their relations is mapped.

A kutatási folyamatot és a tanulmány elkészítését a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program Tudományos Diákköri munkát végzők számára alprogramja támogatja.

Az attitűd, a hozzáállás vagy magatartás egy intuíció, mely valamilyen konkrét cselekvésre készíti az embert. (Csapó: 2000) A komolyzenéhez fűződő hozzáállást befolyásolhatja a családi háttér, társadalmi státusz, a családban látott minta, az iskolai oktatás, illetve iskolán kívüli nevelési szintek, egyéb előzetes tapasztalatok, vagy éppen a kulturális és közművelődési intézmények. (Bakacsi: 2012; Janurik: 2007) A következőkben azok az aspektusok kerülnek előtérbe, melyek a zenei attitűdformáláshoz hozzájárulnak, tágabban az egyre szűkebb értelmezésekig.

Kultúra és kulturális globalizáció

A kultúrameghatározások esetében rengeteg különféle megközelítés létezik, melyek több esetben azonosulnak egymással, de tudományterületenként, kontextusonként eltérőek lehetnek. Raymond Williams (1965: 57-70) is három területre osztva határozta meg a kultúrát, mint kifejezést és mint jelenséget: a kultúra az emberiség és a társadalom tökéletesedésének állapotát vagy folyamatát jelenti, amelyek időtlen rendet alkotnak. Másrészt a kultúra az értelem és a képzelet műveinek összefoglaló neve, amely képes megtartani az ember tájékozottságát és gondolatait. Harmadrészt pedig tárgyasítja a kultúrát, ahol a kultúra

értékeket közvetít, jelentéstartalommal bír, például a művészeti és tudományágakban, intézményekben vagy az emberi magatartásban.

Bár a globalizáció, mint folyamat már évezredek óta jelen volt a társadalmakban, a 20. század utolsó harmadában végbemenő változásokat nem lehet a korábbiakhoz hasonlítani. Ekkor kezdett a kulturális termelés és fogyasztás globális rendszerré alakulni. (Bayer: 2002) A kulturális globalizáció egyik fő képviselője a média, mely az 1970-es évektől folyamatosan meghatározza a kulturális termelést és fogyasztást, elsősorban a nyugati, populáris kultúrák termékeit népszerűsítve. Az információs társadalom kialakulásával, a telekommunikációs eszközök fejlődésével és az internet megjelenésével pedig még több inger éri a társadalmat, mely általában egy homogenizált tartalommal bír, így elősegítette a tömegkultúra kialakulását és térhódítását. (Bayer: 2002)

Magaskultúra és tömegkultúra

Számtalan megközelítés létezik a magaskultúra és a tömegkultúra meghatározására, elkülönítésére. A 20. században eleinte a tömegkultúra, vagy más néven népszerű kultúra és annak termékeinek lealacsonyításán volt a fókusz, az öntudat, az önálló ítélet rombolásával (Horkheimer - Adorno: 1944), vagy mint a kulturális javak elpusztításával (Arendt: 1959) azonosították. Azonban a '70-es és '80-as években már nem a magaskultúra (vagy más néven elitkultúra) leegyszerűsített formáját, utánczatát vélték felfedezni bennük, hanem bár teljesen más jelleggel, de ugyanúgy értékes alkotásoknak tartották őket. (Wessely: 1998) A két fogalomkör határai az idők során folyamatosan változtak, hiszen ami például a történelem korábbi szakaszában populárisnak számított, ma már gyakran a magaskultúra részét képezi. Ha azonban lényegi ponton eltérne a két kultúrátípus egymástól, nem változhatna megítélésük és besorolásuk az évtizedek, korszakok során. Így elsősorban az különbözteti meg őket egymástól, hogy milyen a fennmaradhatóságra való képességük, mely művek és alkotások képesek kiállni az idő próbáját. (Bárány: 2014)

A fogyasztói társadalom igényeinek változása hozzájárul ahhoz, hogy a népszerű kultúra és a magaskultúra eltávolodjon egymástól. Ugyanis bizonyos kulturális termékekhez csak bizonyos társadalmi réteg szereplői jutnak hozzá. Ezért a komolyabb művészeti ágak szubkultúrává alakultak ki és nem is képesek arra, hogy ezen túl nőjenek. Azonban ez nem azt jelenti, hogy a kultúra eme szegmenseit csak azok fogyaszthatják, akik rendelkeznek azzal a képességgel, képzettséggel, mellyel képesek az alkotók és művészek által átadott módon felfogni és átélni a műveket. (Kapitány és Kapitány: 2009) Hanem érzéseket, saját gondolatokat tud kiváltani belőlük, melyek ha nem is minden esetben pozitív, de meghatározó élményeket tudnak nyújtani. A magaskultúra elemei alatt elsődlegesen a komolyzenét, a színházat, a képzőművészetet és a szépirodalmat értjük. (Kuti: 2009)

Szabadidő és kulturális fogyasztás a fiatalok szemszögéből

Először érdemes meghatároznunk, pontosan kiket is értünk ifjúság alatt. Akár csak a tömegkultúra-magaskultúra viszonyról, erről a fogalmi körről szintén sokféle megközelítés létezik, szociológiai, pszichológiai, biológiai, de területenként (pl. országonként) eltérő definíciókkal találkozhatunk ezzel kapcsolatban is. (Nagy et al: 2016; Andorka: 2006) Az Európai Unió Ifjúsági Stratégiája a 15-29 éves korosztályt nevezi fiataloknak (EU: 2009),

azonban az empirikus kutatási részben a 18-29 évesekkel fogunk foglalkozni, ennek részleteit egy későbbi tanulmány fogja bemutatni.

Az utóbbi évtizedekben, különösen 1989-es magyarországi rendszerváltás után jelentős változások mentek végbe a kulturális fogyasztás, a kultúraközvetítés és a kulturális orientálódás kapcsán, melyet a korábban említett tényezők (kulturális globalizáció, magaskultúra-tömegkultúra határainak alakulása) mellett nagy mértékben meghatároznak a szabadidő és annak kereteinek változásai. (Fekete és Tibori: 2016)

A 2000-es években végzett ifjúságkutatások alapján a fiatalok egyre csökkenő érdeklődést mutattak az aktív szabadidős tevékenységek iránt, beleértve a kulturális szféra, a magaskultúra és populáris kultúra különböző területeit. A kulturális érdeklődés összefügg demográfiai jellemzőkkel, az életkorral és sajátosságaival. Az elitkultúra termékeit elsődlegesen az 50 év feletti korosztály, valamint a magasabb iskolai végzettséggel, például diplomával rendelkezők fogyasztják. Nemek arányát tekintve, elnőiesedés jellemzi szintén a színházi előadások, kiállítások, hangversenyek látogatóit. (Kuti, 2009) A filmek, mozik és könnyűzene világa iránti érdeklődés is csökkenést mutat be, pedig az internet térhódítása miatt a fiatalok könnyebben tudnak tájékozódni és hozzájuk férni. Bár élnek az új technikai vívmányok használatával, mégis egyéni és passzív aktivitásra használják őket elsődlegesen. Kevésbé preferálják vagy választják a társas, közösségi elfoglaltságokat, mely jellemző a kulturális tevékenységeikre is. (Bauer: 2011) A kultúra és közművelődés intézményeibe a szociálisan elszigetelt emberek, akárcsak a társadalomban valamilyen okból (területi, gazdasági hátránnyal rendelkező stb.) periférián szereplők nehezebben tudnak bevonódni. (Hunyadi: 2004; Kuti: 2009)

Művészeti nevelés és a köznevelési intézmények, mint attitűdformáló színterek

A művészet megélése alapvető emberi szükséglet, alkotásai pedig az egyik legrégebbi kifejezési módnak felelnek meg. (Váradi, 2010; NAT: 2020) A művészeti, azon belül a zenei nevelés intenzitását több tényező befolyásolhatja. Az emberi képességek fejlesztése, a nevelés, különösen gyermekkorban kiemelt jelentőséggel bír, melynek a szülő rendkívül fontos szereplője (Rousseau: 1997). A családi nevelés, a családi minta nagy mértékben tudja befolyásolni, hogy a gyermek az őt érő impulzusokat, például a művészetet és annak képviselőit hogyan ítéli meg. Rendkívül sokat számít, hogy egy szülő a gyermekével töltött időt milyen minőségben tudja eltölteni, énekel, vagy rajzol vele, megjelenik-e a kreativitás, a zene megismerése a mindennapjaiban. (Váradi: 2010)

A legfrissebb, 2020-ban megjelent Nemzeti Alaptanterv a köznevelés intézményeiben elsősorban az értelmi és érzelmi intelligencia egyensúlyának megteremtését és fejlesztését tűzi ki célul. Az esztétikai alapfogalmak megismerését, elsajátítását, az alkotómunka iránti szükséglet kialakulását tervezi előtérbe helyezni, valamint a zenehallgatást, mint tevékenység megszerettetését. (Váradi: 2020), figyelembe véve az életkori sajátosságokat és kognitív képességeket. A népzeneről és a magyar népdalkincs megismerésétől kezdve indul az út a zenei írás-olvasás elsajátításán át egészen a magasművészeti alkotások megismeréséig. A közös éneklés, zenélés a közösségfejlesztés egy rendkívül fontos típusa, melyben a gyerekek az elsajátított tudásukat (egy nem mindennapi tanulási környezetben (Deme: 1994, idézi Juniki: 2020) közösen tudják leképezni, egymáshoz alkalmazkodva, mégis kifejezve önmagukat, így egy közös, akár áramlatélményben tudnak részesülni. (Bang: 1980, idézi Juniki: 2020)

A közoktatásban a megismerés és a komolyzene között az énekórák jelentik a hidat, így a tantárgy kapcsán szerzett élmények jelentősen befolyásolják az attitűd alakulását. A gyerekeknek a zenei folyamatok aktív tagjaivá kell válniuk, ugyanis ez az aktivitás szükséges a zenei megismeréshez, befogadáshoz. (Bakacsi: 2012) Azonban jelenleg az egyik legnagyobb feszültségtérrel rendelkező tárgynak minősül, mely gyakran párosul apátiával és érdektelenséggel is, így a legtöbb esetben kevésbé számít motiváló színtérnek. (Janurik: 2007) A köznevelés egy másik fontos intézménytípusa az alapfokú művészeti iskola, amelyek a konkrét zeneoktatási, -nevelési funkciója miatt sajátos kultúrákövetítő színtérnek is tekinthető.

A közművelődési intézményrendszer komolyzene-támogató szerepének értelmezése

A közművelődési intézmények a társas tevékenységek és a kultúra, a közösségi művelődés legfontosabb színterének számít. (Vitányi, 2004) A települési önkormányzatok kiemelt feladata a művelődéshez való jog és a kulturális élet szabadságának biztosítása. (Ponyi: 2015) Szakmai, infrastrukturális és személyi feltételek alapján több színterét különböztethetjük meg a közművelődés intézményeinek, azonban mindegyiknek elérhetőnek, nyitottnak kell lennie a közösségi tevékenységek, művelődő közösségek számára, elősegítve a kulturális értékteremtésüket. Lakosságszámukat figyelembe véve a településeknek közművelődési alapszolgáltatásokat kell ellátniuk, melyet az 1997. évi CXL. törvény fektet le. A hét alapszolgáltatást a következőképp értelmezhetjük a komolyzene és az ifjúsági korosztály dimenziójában:

- művelődő közösségek létrejöttének elősegítése, működésük támogatása, fejlődésük segítése, a közművelődési tevékenységek és a művelődő közösségek számára helyszín biztosítása: bemutatók, koncert-, próbalehetőség biztosítása a művészeti csoportok számára.
- a közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése: gyerekek és fiatalok művelődésének segítése, lelki egészség megőrzését szolgáló, akár zenével kapcsolatos tevékenységek szervezése.
- az egész életre kiterjedő tanulás feltételeinek biztosítása: specifikusan a témára szabva iskolarendszeren kívüli folyamatos önképzés, önművelés, szakkörök, klubok alakításának lehetősége.
- a hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítése feltételeinek biztosítása: helyi művészeti, zenei közösségek értékeinek tovább-örökítése (pl. fúvószenekarok öröksége).
- az amatőr alkotó- és előadó-művészeti tevékenység feltételeinek biztosítása: zeneművészeti foglalkozások létrejötte, előadóművészeti tevékenység gyakorlása.
- a tehetséggondozás- és -fejlesztés feltételeinek biztosítása: a művészetben kiemelkedő, hátrányos helyzetű fiatalok tehetségének kibontakoztatásához, fejlesztéséhez lehetőségek biztosítása.
- a kulturális alapú gazdaságfejlesztés: a helyi zenei örökséget kreatívan felhasználja a helyi gazdaságfejlesztéshez.

Az ifjúság szempontjából rendkívül fontos, hogy ezek az alapszolgáltatások, a település paramétereire idomulva megfelelően megjelenjenek. Hiszen a közösségi, társadalmi bevonódás, az élethosszig tartó tanulás, a művészeti tevékenységek, a hagyományőrzés mind a

gyermek és a fiatalok sajátos fejlődéséhez ad hozzá, és igyekszik teret, valamint eseményeket biztosítani a közösségi művelődésükhöz. A kulturális életben való részvételüket, kultúrafogyasztásukat, jelen téma esetében a magaskultúra és azon belül a komolyzene termékeinek megszerettetését tehát nagy mértékben meghatározhatja, ha a település elegendő figyelmet fordít a fiatalok bevonására.

Összegzés

A kutatás elméleti háttérében először egy nagyobb, tág értelmezésből indul ki a gondolatmenet, a kulturális globalizáció ugyanis nagy mértékben meghatározta nem csak a 20., de a 21. század kulturális fogyasztását is. Az elnyugatiasodó termelés folytán egyre jobban előtérbe kerülnek a népszerű kultúra elemei, mely igényeket alkot és igényeket alakít, ezzel növelve a magaskultúra és a tömegkultúra képviselői közötti szakadékot. A fiatalok kultúrafogyasztását jelentősen meghatározza a családi minta, előzetes tapasztalatok, társadalmi státuszuk, illetve a tevékenységeikre az individualizmusra való hajlandóság jellemző. Kevésbé részesítik előnyben a társas tevékenységeket a szabadidejük eltöltésekor, így a közösségi művelődésben való részvételük gyakran falakba ütközik. A köznevelésnek kiemelt feladat a tudatos, zeneszerető gyermekek nevelése, fontos azonban a bizalmi, befogadó légkör létrehozása, kreatív módszertan alkalmazása, hogy élményszerű lehessen a zenetanulás, a klasszikus zenével való ismerkedés.

A települések kezében egy olyan eszköz áll rendelkezésre a közművelődési intézményrendszer szerepében, mellyel adott, hogy minél hatékonyabban és minél több, sokszínűbb lehetőséget kínáljanak a magaskultúra, a komolyzene megismertetésére. Azonban, hogy egy alap hajlandóság megfogalmazódjon bennük a műfaj hallgatásához és bevonódjanak az eseményeikre, nem elegendő csupán a kulturális szféra szegmenseire támaszkodni, hanem az elsődleges és másodlagos szocializációs színterekre is.

Felhasznált irodalom:

- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről.
- 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet a Nemzeti Alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról. Magyar Közlöny, 17. sz. 406-412.
- Az EU ifjúsági stratégiája – befektetés és az érvényesülés elősegítése. Megújított nyílt koordinációs módszer a fiatalok előtt álló kihívások és lehetőségek kezelésére. (2009) Az Európai Közöségek Bizottsága, Brüsszel.
- Andorka, Rudolf (2006): Bevezetés a szociológiába. Budapest: Osiris Kiadó.
- Arendt, Hannah (1959): Society and Culture. In: Jacobs, Norman (eds.): Culture for the Millions? Mass Media in Modern Society. Boston, Beacon Press. 48-49. p.
- Bang, Ruth (1980): A segítő kapcsolat – mint a személyes segítség alapja. Pszichológianevelőknek. Tankönyvkiadó, Budapest.

- Bakacsi Zita (2012): A zenei aktivitás mértéke és jellemzői serdülőkorban. Módszertani Közlemények. 52. évf. 1. szám 2-13. p. URL: http://acta.bibl.u-szeged.hu/29099/1/modszertani_052_001_002-013.pdf
- Bárány Zsolt (2014): Magasművészet és tömegkultúra: a nem létező értékkülönbség nyomában. In: Olay Csaba - Weiss János (szerk.): A művészettől a tömegkultúráig. Budapest, L'Harmattan Kiadó. 37-59. p.
- Bauer Béla (2011): A kulturális szemlélet spiráljai a magyar fiatalok kulturális és szabadidős szokásainak különbözőségei az ezredfordulón. In: Bauer Béla - Szabó Andrea (szerk.): Arctalan (?) nemzedék: ifjúság 2000-2010. Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. 221-247. p.
- Bayer József (2002): Globális média, globális kultúra. Magyar Tudomány. 47. évf. 6. szám 748-761.
- Csapó Benő (2000): A tantárgyakkal kapcsolatos attitűdök összefüggései. Magyar Pedagógia, 100. évf. 3. szám 343– 365.
- Deme Tamás (1994): Ami megtörténik, és ami van... : tanulmányok a művészetpedagógia és a művelődés köréből. Szent Gellért Egyházi Kiadó-Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest.
- Fekete Mariann – Tibori Tímea (2016): Az ifjúság szabadidő-felhasználása. In: Margón kívül - magyar ifjúságkutatás. 258-283. URL: http://www.ifjusagugy.hu/kotetek/Margon_kivul_2016_web.pdf
- Horkheimer Max – Adorno, Theodore W. (1990): A felvilágosodás dialektikája. Budapest, Gondolat Kiadó.
- Hunyadi Zsuzsa (2004): A művelődési házak közönsége, helye, szerepe a kulturális fogyasztásban. Budapest, Magyar Művelődési Intézet MTA Szociológiai Kutató Intézet.
- Janurik Márta (2007): Áramlatélmény az iskolai ének-zene órákon. Magyar Pedagógia, 107. évf. 4. sz. 295-320. URL: http://av.edia.hu/mped/document/Janurik_MP1074.pdf
- Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor (2009): A kultúra változása – változások kultúrája. In: Antalóczy Tímea – Hankiss Elemér – Füstös László (szerk.): (Vész)jelzések a kultúráról. Budapest, MTA PTI. 18-84. p.
- Kiss Endre (2007): Globalizáció és jövőkutatás. Új komplexitás és új tényyszerűségek a két terület áthatásaiban. In: Magyar Tudomány. 168. évf. 9. szám 1136. p.
- Kuti Éva (2009): A kultúra iránti érdeklődés és kultúrafogyasztás alakulása a Nemzeti Médiaanalízis adatai alapján. In: Antalóczy Tímea – Hankiss Elemér – Füstös László (szerk.): (Vész)jelzések a kultúráról. Budapest, MTA PTI. 152-199. p.
- Nagy Ádám – Bodor Tamás – Dmokus Tamás – Schád László (2016): Ifjúságügy. Budapest: Enigma Kiadó.
- Ponyi László (2015): Kulturális jog – kulturális feladatellátás – kulturális alapellátás. Megjegyzések a kulturális alapellátás fogalom- és rendszerbeli megközelítéseihez. In: Kulturális Szemle, 2. 1. sz. 32-41.
- Rousseau, Jean-Jacques (1997): Emil, avagy a nevelésről. Papyrusz Book, Budapest
- Váradi Judit (2010): Hogyan neveljünk értő közönséget a komolyzenének? Faculty of Humanities of the University of Jyväskylä, Jyväskylä
- Vitányi Iván (2004): A művelődési házak közönsége, helye, szerepe a kulturális fogyasztásban – előszó. In: Hunyadi Zsuzsa (szerk.): A művelődési házak közönsége, helye, szerepe a kulturális fogyasztásban. Budapest, Magyar Művelődési Intézet MTA Szociológiai Kutató Intézet. 7-13. p.

- Wessely Anna (1998): A kultúra szociológiai tanulmányozása. In: Wessely Anna (szerk.): A kultúra szociológiája. Budapest, Osiris Kiadó. 7-27. p.
- Williams Raymond (1998): A kultúra elemzése. In: Wessely Anna (szerk.): A kultúra szociológiája. Budapest, Osiris Kiadó. 28-32. p.

Ihász Csilla:

Balatonakali közösségei, balatoni közösségek. A közművelődés speciális helyzete a Balaton-parton

Absztrakt: A közművelődés speciális helyzetét kívánja megvilágítani tanulmányom egy konkrét balatoni kistelepülésen, Balatonakalin keresztül. A kistelepülés sajátosságait, a törvényben, rendeletekben foglalt kötelezettségeit összevetve a turisztikai elvárásokkal, rendezvényekkel meglehetősen kettős helyzet tárható fel. A nyári turisztikai szezont megtámogató magatartást, egy csendesebb, a közösségi művelődést előtérbe helyező közművelődés váltja fel, ennek anomáliái fogalmazódnak meg a törvény számbavételével párhuzamosan.

Hosszútávú tervem e témában, a tanulmányban érintett kérdésköröket érintő, empirikus jellegű – elsősorban kérdőíves kutatás – lebonyolítása, mely arra világít rá, hogy ez a kettősség mennyire nehéz, nem szokványos helyzetbe hozza a balatoni közművelődés szervezőit, biztosítóit. Jelen tanulmány eddig a pontig nem jut el, elméleti gyűjtéssel reflektál csak a tézisre.

Abstract: The aim of this study is to explore the special circumstances of community education program through the example of a genuine village by Lake Balaton, called Balatonakali. If we contrast the particularities and responsibilities of the village decreed by laws and regulations with the tourist requirements, we will discover that there is a dichotomy. The summer tourist season is followed by a quieter period which focuses on community centred education. We shed lights on these anomalies and the law requirements. My long term plans are to carry out an empirical, mainly survey based research that will highlight the difficulties the organisers will have to face because of those anomalies. This study has not come to that point yet, it will only reflect on the theme in theory.

A kutatási folyamatot és a tanulmány elkészítését a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program Tudományos Diákköri munkát végzők számára alprogramja támogatta.

▪ v

Koncsol Krisztián:

A közösségfejlesztés lehetősége Toldon

Absztrakt: Told Hajdú-Bihar megye legelmaradottabbnak minősülő, komplex programmal segített leghátrányosabb helyzetű kistérségében (LHH), illetve egyik komplex programmal fejlesztendő járásában helyezkedik el. Növekvő problémaként a fejlettségbeli leszakadást, az oktatási nehézségeket, a nagyarányú munkanélküliséget és szegénységet, a működő vállalkozások minimális jelenlétét, a minőségi közszolgáltatások hiányát, egyszóval a felsoroltak alapján az egyenlőtlenséggel jellemezhetjük.

A településre 2022 tavaszára az etnikai kisebbség magas aránya, kevésbé sikeres integrációja, a közösségfejlesztési és közösségépítési nehézségek, valamint a marginalizáció jellemző. A feltörekvésre egyedüli lehetőségként az önkormányzat kitartó munkája, a lokális kezdeményezések és az Igazgyöngy Alapítvány kialakított modelljei nyújtanak alternatívát a romák számára. Az Igazgyöngy Alapítvány legfontosabb feladata a közösségfejlesztő gyakorlatokkal a képessé tevés, továbbá az, hogy a lokális közösség önállóan meg tudja szervezni az önálló életvitelt. Közösségfejlesztés szempontjából még messzire kell előre nézniük az alapítvány dolgozóinak, de megpróbálnak úgy segíteni, hogy az valamilyen aktivitást indítson el a szegregátumban.

Abstract: Told is located in one of the most disadvantaged and deprived districts (LHH) of Hajdú-Bihar county, which is to be assisted by a complex programme and one of the districts to be developed by a complex programme. Growing problems include underdevelopment, educational difficulties, high levels of unemployment and poverty, the minimal presence of viable businesses, the lack of quality public services, in short, inequality.

By spring 2022, the settlement will be characterised by a high proportion of ethnic minorities, less successful integration, difficulties in community development and community building, and marginalisation. The only alternatives for Roma people to move up are the persistent work of local government, local initiatives and the models developed by the Igazgyöngy (Pearl of Truth) Foundation. The most important task of the Igazgyöngy Foundation is to empower the local community through community development exercises and to enable the local community to organise their own independent living. In terms of community development, the foundation has a long way to go, but they are trying to help in a way that will trigger some kind of activation in the slum.

A kutatási folyamatot és a tanulmány elkészítését a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program Tudományos Diákköri munkát végzők számára alprogramja támogatta.

1. Bevezetés

Napjainkban még vannak olyan szegény falvak, amelyek sajnos nem felelnek meg az elvárható szocializációs, és integrációs igényeknek. Tanulmányom témaválasztását az indokolta, hogy az egyetemi tanulmányaim során sokkal nyitottabb lettem az etnikai kisebbségek iránt. Különösen

fontosnak érzem, hogy az általam megismert és kutatott Toldon élő romák helyzetét a közösségfejlesztés oldaláról is bemutassam.¹⁰

A kutatásom elkezdésénél motivált, hogy jelentős szakirodalmi bázisa van a témának, mely segítette a megismerés kereteinek kijelölését, valamint az eddigi szakmai ismereteim nagyban megkönnyítették a munka elkészítését. Legfontosabb forrásaim, természetesen, a településen dolgozó és intézményeket működtető szervezetek munkatársai voltak. Jelentősen segítette munkámat az Igazgyöngy Alapítvány vezetője L. Ritók Nóra, aki nagyban hozzájárul a község roma közösségének fejlesztéséhez. Ismereteim elmélyítésében sokat segített a Szekeres Csaba által 2010-ben elkészített Örvény című dokumentumfilm, mely Told község lakóinak életét, küzdelmét mutatja be a szegénység, az éhezés és az „uzsorázás” ellen. Nagy segítséget jelentettek még azok a szakirodalmak, amelyek segítségével megérthettem a roma társadalom lokális szerveződését, és a cigányság jelenlegi életét.¹¹

A lokális közösségekre irányuló közösségépítés a normál lakóhelyen élők minél nagyobb részvételét kívánja elérni a siker érdekében. Toldon az értelmezési keretet adja az a tény, hogy a község egy többszörösen hátrányos település, ahol fokozottan szükség van a közösségi összefogásra. Ebben a közösségben sok roma él, ezért az a feltevés, hogy a közösség életében kiemelt szerepe lehet a jó közösségfejlesztő gyakorlatoknak, amelyek könnyebben elősegíthetik a társadalmi integrációt. Véleményem szerint a fejlesztés szempontjából a középpontban jelentkeznie kell egy olyan jól megtervezett, és kidolgozott elképzelésnek, hogy a település közösséget fejlesztő szakemberek ne csak a hagyományos módon tudják ápolni a közösséget, hanem tevékenységi körük is ki tudjon szélesedni. (pl. a családokat segítő feladatokra, jelenjenek meg a képzések, vállalkozásfejlesztő programok, és a munkaerő-piaci lehetőségek is)

Toldon az Igazgyöngy Alapítvány saját többfunkciós intézményt hozott létre, azzal a céllal, hogy a roma közösség mindennapi életében minél hatékonyabban tudjon részt venni. A tanulmány a rendelkezésre álló keretek között arra keresi a választ, hogy közösségfejlesztés szempontjából ezek az új megvalósított modellek, szolgáltatások, rehabilitációs, kapcsolati kötések mennyire segítik elő a Toldi cigányság jelenlegi integrációját.

2. Közösségépítés, és közösségfejlesztés

Magának a szónak, mint közösségnek igen erős értéktartalma van a mai napig, mert nagyon gyakran használt és népszerű fogalomról van szó, amely sokféle jelentéssel, meghatározással bír. Szinte mindegyik meghatározásban vannak közös elemek, amelyek a fogalom lényegét ragadják meg: együvé tartozás tudata, hasonlóság, kapcsolat, földrajzi közelség, életmódbeli hasonlóságok.¹² Ha a szociológia kiemelkedő alakjaira és a közösségre gondolunk, akkor először Pablo meghatározása erre: a valódi közösség **szoros emberi kapcsolatokra épülő, tudatosság alapú, szándékolt, életmód közösséget jelent.**¹³

¹⁰ A tudományos kutatást a Nemzeti Művelődési Intézet támogatta, a Közművelődési Tudományos Kutató Program keretében (Közművelődés és közösségépítés témakörben).

¹¹ http://www.kallaierno.hu/data/files/magyarorszag_i_ciganysag_1971_2003_A+MalB.pdf; (letöltés ideje: 2022.02.10.)
<https://www.kulturalisszemle.hu/8-szam/nemzetkozi-kitekintes/ponyi-laszlo-roma-kozossegi-hazak-kialakulasa-elozmenyei-nemzetkozi-es-hazai-tapasztalatok> (letöltés ideje: 2022.01.06.)

¹² <https://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegefejleszt-es-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek> (letöltés ideje: 2022.01.28.)

¹³ <https://kozossegivallalkozas.hu/a-valodi-kozosseg-meghatarozasa/> (letöltés ideje: 2022. 01.17.)

Ebből a fogalomból is kiderül, hogy mennyire sokrétű a közösség fogalma és milyen széleskörűen használhatjuk.

Vercseg szerint, ahogy a közösségnek, úgy a közösségfejlesztésnek is sokféle meghatározása, értelmezési kerete lehet. Közösséget nem lehet fejleszteni, mert a közösség már maga egy minőségi együttlét, nem emberek puszta csoportja, hanem minőségi többlettel rendelkező, magasabb rendű társulása, amelyik vagy magától kialakul, vagy sem, de fejleszteni nem lehet.¹⁴ A közösséget a közösségfejlesztés gyakorlatában általában a lokalitás felől is megközelíthetjük, tehát ebben az értelemben olyan közösségeket vehetünk alapul, amiknek az alapját a lokalitás, az azonos lakóhely adja. A fejlesztés szó alatt pedig egy olyan folyamatot figyelhetünk meg, aminek célja az előrébb mozdítás, az előző állapotnál valamivel jobb létrehozása és az erre való folyamatos törekvés.¹⁵ „A közösségfejlesztés, mint szakma átmeneti, szervezett és szakszerű beavatkozást jelent a toldi közösség életében is, annak érdekében, hogy a közösség képes legyen a megújulásra, vagyis saját problémáinak kezelésére, mérséklésére és megoldására.”¹⁶ A közösségfejlesztés, mint tevékenység és szakmai professzió a múlt század hetvenes éveiben indult Magyarországon. Elsősorban a közművelődési tevékenységből nőtt ki, annak lett az egyik markáns szakmai orientációja. Olyan nevekhez köthető a teljesség igénye nélkül, mint Beke Pál, Vercseg Ilona, Varga A. Tamás, Péterfi Ferenc, akik az akkori Népművelési Intézet, majd későbbi jogutód intézményeiben dolgoztak, és mind a közművelődés, mind a közösségfejlesztés tekintetében főként francia tapasztalatokra támaszkodtak. A rendszerváltás időszakában ők alapították a Közösségfejlesztők Egyesületét 1989-ben, amely szervezeti kerete és egyben szellemi műhelye is a magyarországi közösségfejlesztők mozgalmának.”¹⁷

2012-2014-ben a toldi romák lehetőséget kaptak arra, hogy az emberek felmenjenek, illetve bemenjenek a közösségi házba, és elkezdődhessen egy, a közösséget újraépítő munka. Ponyi megállapításai szerint is a roma közösségi házak egyik legfontosabb tevékenysége a kultúraközvetítés lenne, és ezen belül a hagyományőrzés. Másrészt a mai tevékenységükben egyre jelentősebb szerepet kap az a szolgáltatássor is, amely a toldi romák társadalmi integrációját segíti: oktatás, felnőttképzés, informatikai szolgáltatások, jogi tanácsadás, szociális és családügyi feladatok.¹⁸

A téma kutatója 2013-2014-es kutatásában megfogalmazta azt is, hogy a magyarországi roma közösségi házakról lényegében még ma sem sokat tudhatunk. Nem ismerünk biztos adatokat a számukról, szervezeti felépítésük típusairól, tevékenységükről, finanszírozásukról. Néhány megelőző forrásoktól eltekintve – nem állnak rendelkezésre objektív adatok a fenntartóikról, a vezetőikről és arról sem, hogy kik milyen számban és milyen összetételben látogatják ma is országosan a programjaikat. Megbízható adatbázisok sem állnak rendelkezésünkre. Igaz, hogy az Interneten időnként napvilágot lát egy-egy hír roma közösségi házak létrejöttéről vagy éppen bezárásáról.¹⁹ Meggyőződése szerint, a közösségi házak rásegítő, kiegészítő tevékenysége – további programok és együttműködés esetén a közoktatási szférával – a toldi romák iskolázottságára is jótékony hatással lehet, és döntő szerepet játszhat a társadalmi integrációjukban.

¹⁴ <https://www.kodolanyi.hu/konyvtar/images/tartalom/File/Kozossegszervezes/kozossegfejlesztas.pdf> (letöltés ideje: 2022.02.12.)

¹⁵ <https://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutato-i-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztas-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek> (letöltés ideje: 2022.01.28.)

¹⁶ <https://www.kodolanyi.hu/konyvtar/images/tartalom/File/Kozossegszervezes/kozossegfejlesztas.pdf> (letöltés ideje: 2022.02.12.)

¹⁷ Ponyi (2017.): 2.

¹⁸ Ponyi (2013-2014.): 1.

¹⁹ Ponyi (2013-2014.): 2.

3. A toldi közösségfejlesztés lehetősége napjainkban

Told település a Berettyóújfalui kistérségben helyezkedik el, melynek településhálózata apró és kistelepülés jellegű. A falut körülvevő 29 településének átlagos lélekszáma nem éri el a 2000 főt. Jogállás szerint 26 község és 3 város, név szerint Berettyóújfalu, Biharkeresztes és Komádi tartozik hozzá.²⁰

A térség korösszetételét tekintve a 15-39 éves korosztály száma a legnagyobb, a 60 éves kor feletti réteg aránya pedig alacsony. A fiatalodási index a 2011-es népszámlálási adatok alapján az előregedő társadalom képét tükrözi. Az állandó és a lakónépesség számának fokozatos csökkenését figyelhetjük meg, melynek legfontosabb oka a jelentős mértékű elvándorlás. Az állandó lakosok száma a legutóbbi népszámlálás adatai alapján (2011) 301 fő volt. A legújabb felmérések szerint 2019-ben a lakosság száma 404 fő (a férfiak létszáma 209, a nők létszáma 195).²¹

A település népességének gazdasági aktivitás szerinti megoszlásában a legnagyobb arányt az eltartottak (általában a gyermekek) és az inaktív keresők (pl. nyugdíjasok) alkotják, ellenben a foglalkoztatottak aránya a legalacsonyabb. A kistérség legtöbb hátrányos helyzetű települése hasonló (a már korábban is jellemzett) gazdaságföldrajzi jellemzőkkel és problémákkal rendelkezik, azonban Toldon rég olyan helyzet alakult ki, amely a roma integráció szempontjából elérte a mélypontot. Minden olyan probléma megjelenik a településen, ami a roma kisebbségi közösségekhez kötődhet: szegregáció, munkanélküliség, bűnözés, rossz szociális és egészségügyi körülmények.

A foglalkoztatási helyzetet megfigyelve a kistérség 29 településéből 27 társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott, valamint az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott csoportba sorolhatjuk, mely bizonyítja a kistérség hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetét.

A leírtak bizonyítják, hogy Toldon szükség van egy olyan sajátos módszerre, ami átfogja a társadalmi leszakadás teljes halmazát. Ebben segít az Igazgyöngy Alapítvány, melynek vezetője L. Ritók Nóra. Ma már 17 településen végeznek különböző szociális munkát, és a toldi pilotprogram elemeit próbálják átvinni más helyekre is. A legnagyobb kihívás a szervezet számára, hogy forrásokat találjanak a segítő munkájuk finanszírozására. Támogatók között találjuk a civilszervezeteket, nagyobb cégeket, valamint kisebb állami támogatásokat. Sajnos az utolsó szóra helyezném a hangsúlyt. Miért is? Ha nincs megfelelő támogatás, akkor az eddigi kitartó munka visszarendezné ennek a közösségnek a kezdeti arculatát. Nem elegendő az elméleti tudás, ezért szükség lenne egy valós politikai szándékra is, ami olyan rendszert alakít ki, ami magát a leszakadást nem csak Toldon, hanem az ehhez hasonló szegregátumokban is meg tudná szüntetni. Igaz az állam megoldásokat próbál találni, mikor is új házakat kapnak azok a romák, akik a lakhatási szegénységből érkeztek. Ez sem lenne Toldon sem megoldás, mert igaz a körülmények jobbakké lennének, de a fenntarthatóság szintén nagyobb veszélyeket hozna magával. A kitartó munka jelenleg is működik, ezért is kerestem fel az alapítvány vezetőjét²², aki egy szakértői interjúban fejtette ki véleményét. Megállapítása szerint, a közösségfejlesztésnek az a célja, hogy valamilyen egységes etikai, elvre rendeződjünk bizonyos

²⁰ Forrás: TEIR adatai alapján (letöltés ideje: 2022.02.05.)

²¹ nyilvantarto.hu>kozerdeku_lakossag_2019 XLS (letöltés ideje: 2022.02.08.)

²² L. Ritók Nóra ([Berettyóújfalu, 1960. június 20.-](#)) pedagógus, az Igazgyöngy Alapítvány alapítója és szakmai vezetője, valamint az Igazgyöngy Alapfokú Művészet Iskola igazgatója. A gyerekszegénység, mélyszegénység ellen küzd, az esélyteremtésért és integrációért dolgozik. Aktív művész, folyamatosan publikál és tanít.

Forrás: L. Ritók Nóra (2022. 02.21.): Saját interjú. Nyíregyháza.

kérdéseknek a megítélésében. Ebbe természetesen az élet minden területe beletartozik, és nyilván, amikor a generációs szegénységben élőknel a hierarchizálódás szempontja előkerülnek, akkor ezt konfliktust jelenthet, többek között személyes konfliktusokat. A legtöbb konfliktus legtöbbször abból adódott, hogy valamilyen olyan sérelmet hoztak be, amit ott nagy indulati fokkal nem megfelelő konfliktuskezeléssel próbáltak meg rendezni (pl.) hazugságok pletykák, valótlan dolgok állítása. Amikor elkezdtek ezt a közösségépítő munkát, akkor rendszeres volt egymást nevetségessé tenni, kinevetni. Ezekkel mindig foglalkozni kellett. Lassan már odáig jutottunk, hogy akik bejönnek ezekre a foglalkozásokra, ők már egy olyan kommunikációs tudással rendelkeznek, amivel a konfliktusokat már tudják kezelni (pl.) meghallgatják egymást, nem bántják egymást, türelmesebbek. Ha valaki uzsorázik, vagy a másik nyomorúságából élősködik, azt nagyon óvatosan, tiszteletbe tartva kezeljük. Az a célunk, hogy egységes elvekre rendeződjünk. Ennek (pl.) annak is jelentősége van, mikor adományokat osztunk, az a helyi igazságosság rendszere az nálunk is elfogadható legyen. S ezért fontos, hogy ezekbe őket is bevonjuk, amikor döntéseket hozunk.

A toldi szegregátumban a közösséget úgy tudnám meghatározni, hogy olyan etnikai kisebbségi csoport, ahol az emberek azonos helyen élnek, akiket a lehetőségek és tudások ott tartanak, de mindig kiutat keresnek a megélhetéshez, és a másnaphoz. Ez az út igaz konfliktusokat, és az agresszió minden formáját magával hozza, mind a felnőtteknél, de nem utolsó sorban a gyermekek körében is. Vannak családok, akik ezt adják tovább a szocializáció során, és ilyenkor felmerülhet bennünk az a kérdés, hogy ezekből a gyermekekből hogyan is lesz egy normákat betartó felnőtt. Logikusnak tűnik, hogy külső segítségre van szükségük ezeknek a romáknak, bármilyen probléma lép fel a közösségükön belül. Közösségfejlesztésnél kialakulnak bizonyos konfliktusok, azért mert legtöbbször olyan sérelmeket hoznak be a közösségbe, amivel másokat bántanak, gúnyolnak, hazugságokkal vádolnak. Ha valaki uzsorázik, vagy a másik nyomorúságából élősködik, azt nagyon óvatosan, tiszteletbe tartva kezelik. Az a célja az alapítványnak, hogy egységes elvekre rendeződjének. Mikor adományokat osztanak, akkor működik a helyi igazságosság rendszere. Az egyházra sajnos nem számíthat senki, mert itt elég sajátos az egyház. Ahol a közösségfejlesztés és a pilot program működik Toldon, ott az egyház nincs is jelen. Nincs lelkész a faluban már 30 éve. Ez egy református környék, és a Biharkeresztesi Református Egyház tartja fenn Biharkeresztesen azt a szegregáló iskolát, amely nem vesz föl hátrányos, vagy SNI-s, illetve roma gyerekeket. A toldi gyerekek közül senki nincs az egyházi iskolában, ez egy elég ambivalens viszony. Részben adományokból, pénzbeli támogatásokból tartják fenn magukat, viszont az egy nagyon beszédes adat, hogy a költségvetésük 65%-át civil, és céges támogatók adják, de ide sorolhatjuk az adó 1% felajánlást is. Az alapítvány célja a képessé tevés, ha hosszú távon közösen gondolkodunk, akkor az a cél, hogy felszámolják a problémákat, és a végén a közösség az alapítvány nélkül is képes legyen megszervezni a saját életét. Most ott tartanak, hogy az élmények adásában tudnak segíteni, ami ugye nagyon meghatározó a közösségi létben, hogy pozitív élményeket tudjanak átadni. A fiatal anyukák klubjában tudnak olyan kulcspozíciókat keresni, hogy a kirándulásokat is már önállóan tudják az anyukák megszervezni. Ilyenkor az alapítvány is ott van a háttérben, de ők végzik a szervezeti feladatokat. Folyamatosan dolgoznak azon, hogy kulcsembereket találjanak, és azokat pozícióba hozzák, és biztassák őket, hogy szervezői és meghatározó alakjai a közösségnek. Helyi kezdeményezések igaz vannak, de a folytonos felügyelet szükséges az Igazgyöngy részéről. A legnehezebb a fekete zóna felszámolása, ezt a hierarchikus rendszert nem is tudják felszámolni, ezért az intézmény ezt teljesen elengedte. Kulturális szempontból

semmilyen pozitív eredmény nem várható, mert a közösségi ház sem tudja megfelelően ellátni a feladatát, és az állam sem tudja kivenni a saját támogató szerepét.²³

4. Összegzés

Toldon a teljes leszakadó társadalmi csoportra irányuló felzárkóztatási programokat az állami intézmények nem tudják kezelni, így a helyi finanszírozást az Igazgyöngy Alapítványnak önállóan kell megoldania. Szerencsére vannak cégek, civil szervezetek, vállalkozók, akik bizonyos felajánlásokkal tudják támogatni az alapítvány munkáját. Megállapíthatjuk, hogy a rendszer a toldi romákat több generáción keresztül magában hagyta. Sajátos helyzetben van a református egyház, hiszen az egyháznak nincs támogató szerepe sem az Igazgyöngy munkájában, sem a társadalmi leszakadás kezelésében. Az Igazgyöngy Alapítvány legfontosabb feladata a közösségfejlesztő gyakorlatokkal a képessé tevés, továbbá az hogy a roma közösség önállóan meg tudja szervezni az önálló életvitelt. Folyamatosan dolgoznak azon, hogy kulcsembereket találjanak a helyi közösségben a megvalósítható feladatokhoz, és ezzel úgy érezzék a roma lakosok, hogy meghatározó alakjai a közösségnek. Közösségfejlesztés szempontjából még messzire kell előre nézniük az alapítvány dolgozóinak, de megpróbálnak úgy segíteni, hogy az valamilyen aktivitást indítson el a szegregátumban. A toldi lokális fekete zóna még igaz hátráltatja az Igazgyöngy céljait, de ezt a hierarchiát is próbálja megtörni. Ez igaz veszélyekkel jár, mert az ő üzleti tevékenységüket ez sérti. A közösségi ház sem tudja ellátni a feladatát, mert nincsenek olyan programok, amelyek bevonzanák az embereket. Nekem is meggyőződésem, hogy az élhető településeknek az élhető közösség az alapja.

Felhasznált irodalom

- KEMÉNY István – JANKY Béla – LENGYEL Gabriella (2004): A magyarországi cigányság 1971-2003. Budapest, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet.
- KEMÉNY István – JANKY Béla – LENGYEL Gabriella (2004): A magyarországi cigányság 1971-2003. Budapest, Gondolat - MTA Etnika-nemzeti Kisebbségkutató Intézet. Elérhető: http://www.kallaierno.hu/data/files/magyarorszag_i_ciganysag_1971_2003_A+MalB.pdf, letöltés dátuma: 2022.02.10.)
- KOVÁCS Henrietta (2017): A közösségfejlesztés alapjai és a többfunkciós közösségi terek. In: Kulturális Szemle, 7. szám. Elérhető: <https://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutato-i-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejleszt-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek>, letöltés dátuma: 2022.01.28.
- PONYI László (2013-2014): Roma közösségi házak Magyarországon.
- PONYI László (2017): Roma közösségi házak kialakulása, előzményei – nemzetközi és hazai tapasztalatok.
- PONYI László (2017): Roma közösségi házak kialakulása, előzményei – nemzetközi és hazai tapasztalatok. In: Kulturális Szemle, 8. szám. Elérhető: <https://www.kulturalisszemle.hu/8-szam/nemzetkozi-kitekintes/ponyi-laszlo-roma-kozossegi-hazak-kialakulasa-elozmenyei-nemzetkozi-es-hazai-tapasztalatok>, letöltés dátuma: 2022.01.06.

²³ Az interjú: Forrás: L. Ritók Nóra (2022. 02.21.): Saját interjú. Nyíregyháza.

- VÁGVÖLGYI Gusztáv (2021): A valódi közösség meghatározása. [In: https://kozossegivallalkozas.hu/](https://kozossegivallalkozas.hu/). Elérhető: <https://kozossegivallalkozas.hu/a-valodi-kozosseg-meghatarozasa/>, letöltés dátuma: 2022. 01.17.
- VARGA Tamás – VERCSEG Ilona (1998): Közösségfejlesztés. Budapest, Magyar Művelődési Intézet.

Nagy Lilla – Márkus Edina:

A Debreceni Egyetem közösségi művelődéshez kötődő szakjain végzetek pályakövetése

Absztrakt: A tanulmány a Debreceni Egyetem közösség szervezés BA, andragógia BA, andragógia és kulturális mediáció MA szakos hallgatói körében végzett kutatás eredményeit ismerteti. A kutatás fő kérdései, hogy a hallgatók hogyan boldogultak a munkaerőpiacon, mit gondolnak jelenlegi munkaerő-piaci helyzetükről, egyetemi végzettségükről. A kutatás online kérdőív segítségével készült.

Az eredmények alapján elmondható, hogy szinte mindnyájuk szakhoz kötődő munkakörben helyezkedett el, rövid időn belül (max. 8 hónap álláskereső idő). Az egyetemen tanult ismereteket tudták hasznosítani életük valamely területén, és nem bánták meg, hogy a szakot választották. A munkaerő-piaci sikeresség kapcsán kiemelték a problémamegoldó képesség, kommunikációs képesség és a gyakorlatfontosságát.

Abstract: The study describes the results of a research conducted among students majoring in community organization BA, andragogy BA, and andragogy and cultural mediation MA at the University of Debrecen. The main questions of the research are how the students fared on the labor market, what they think about their current labor market status and university education. The research was completed using an online questionnaire and completed by students who graduated from the above-mentioned courses.

Based on the results, he says that almost all of them can be found in profession-related jobs within a short period of time (max. 8 months of job search time). To use the knowledge they learned at university in some area of their lives and they did not regret choosing the major. In relation to success in the labor market, problem-solving skills, communication skills and the importance of practice are emphasized.

A kutatási folyamatot és a tanulmány elkészítését a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program Tudományos Diákköri munkát végzők számára alprogramja támogatta.

Bevezetés

A felsőoktatás reformja, a Bologna-folyamat bevezetése Magyarországon is jelentős változásokat hozott. A megnövekedett hallgatói létszám, a nagyarányú diplomás kibocsátás átrendezte az oktatás és a munkaerőpiac kapcsolatát.

A kutatás a Debreceni Egyetemen közösség szervezés alapszakon, illetve kulturális mediáció és andragógia mesterszakon végzett hallgatók munkaerő-piaci helyzetét vizsgálta. A kérdőíves vizsgálat egy kifejezetten erre a célra készült kutatási eszköz segítségével folyt, amelynek alapját a magyarországi Diplomás Pályakövető Rendszer kérdőívsablonja adta, kiegészítve szakspecifikus kérdésblokkokkal is.

A fő kutatási kérdések a következők voltak. Miként hasznosíthatóak az egyetemen tanult elméleti és gyakorlati ismeretek? Milyen karrierutakra számíthatnak a jelenlegi hallgatók? Természetesen sok mindenről csak általánosságban lehetett következtetéseket levonni,

hiszen számos egyéni tényező is szerepet játszhat és játszik egy-egy sikeres pálya alakulásában.

Ebben a jelenlegi formájában (közösségszervezés BA) friss a képzés, így nem sok kutatási eredmény, statisztika áll róla rendelkezésre. Kifejezetten közösségszervezés szakos hallgatókra vonatkozó Juhász-Márkus-Benkei (2020a, 2020b) tanulmányai alapján vannak elemzések, bár ők a motivációs háttérrel, tanulmányi eredményességet vizsgálták. A pályaképre vonatkozóan a közösségszervezés szak elődszakjain végzettek körében vannak vizsgálatok (Diósi, 1998; Hidy, 2001; Beke, 2001; Kleisz, 2005).

A kutatás eredményei a szakot a Debreceni Egyetemen koordináló Művelődéstudományi és Humán Tanulmányok Tanszék számára is visszacsatolást jelenthetnek, megalapozva a későbbi képzésfejlesztési döntéseket.

Várhatóan az eredmények segítségével szolgálhatnak a szakmafejlesztés, a szakot indító intézmények számára egy még versenyképesebb képzési program összeállításához, pozitív visszajelzések esetén pedig jó marketingeszköz lehet a felvételizni készülő diákok bevonására.

A kutatás módszertana

Kutatás kvantitatív módszerrel zajlott. Ebben a fejezetben a kutatási eszköz felépítése és a kutatás körülményei kerülnek bemutatásra.

A kérdőív alapját a magyar Diplomás Pályakövetési Rendszer végzett hallgatóknak szóló kérdőíve, és a Debreceni Egyetem Művelődéstudományi és Humán Tanulmányok Tanszék által korábban andragógia mesterszakos hallgatók körében lebonyolított pályakövetés kérdőíve adta.

Kutatás célcsoportját a Debreceni Egyetemen végzett andragógia és közösségszervezés alapszakos, valamint a kulturális mediáció és andragógia mesterszakos hallgatók alkották. Az online kérdőív a 2011-től 2021-ig végzett hallgatók körének lett kiküldve a tanszéki adatbázis és a közösségi médiás platformok segítségével. A cél nem a nagy tömegekhez való eljutás, vagy országos lefedettségű felmérés készítése volt.

A kérdéssor 3 nagyobb egységre bontható és összesen 38 kérdést tartalmaz, melyben a nyitott és zárt kérdések váltakoznak. Az első részben a kitöltők általános adataira vonatkozó kérdések (nem, lakóhely, kor stb.), a második részben az egyetemi tanulmányokra irányuló rész volt meghatározó. Az utolsó blokkban a jelenlegi munkaerő-piaci helyzetre és az ezzel való elégedettségre fókuszáló kérdések jelentek meg. Fontosnak cél volt megvizsgálni, hogy a végzettek, mint munkavállalók mit gondolnak milyen kompetenciák, készségek fontosak a sikeres munkavégzés során.

Kutatási kérdések, hipotézisek

Az előfeltevések a megismert elméleti háttérre, kutatásokra épülnek. A kutatás fő kérdései, hogy a hallgatók hogyan boldogultak a munkaerőpiacon, mit gondolnak jelenlegi munkaerő-piaci helyzetükről, egyetemi végzettségükről. A kutatás online kérdőív segítségével készült, és a fent említett szakokon végzett hallgatók töltötték ki.

1. hipotézis: A szakon végzettek összességében jó döntésnek tartották, hogy ezt az alapszakot/mesterszakot választották.

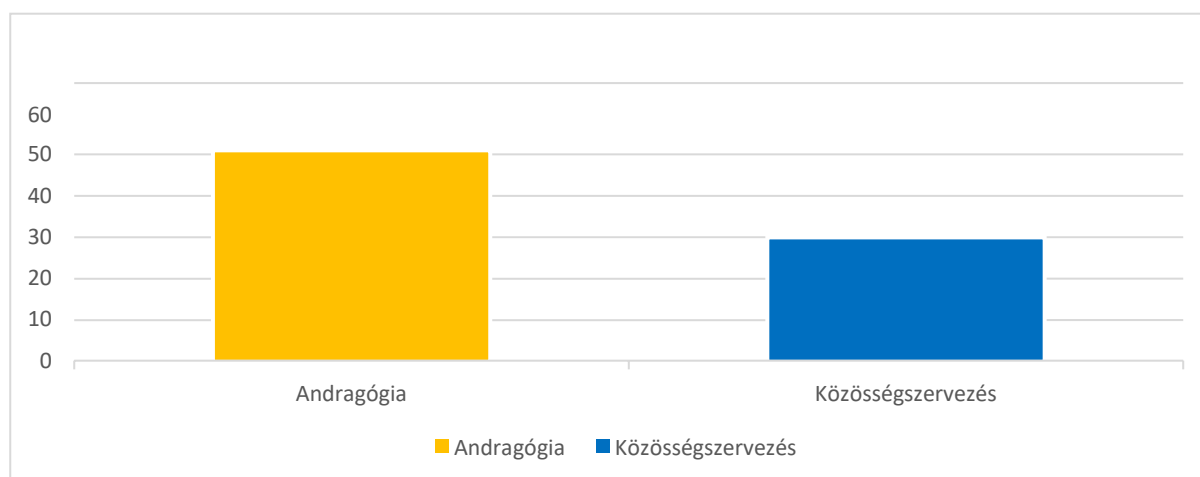
2. hipotézis: A szakon tanult ismereteket, kompetenciákat használják a mindennapi feladataik ellátása közben, azonban többségük nem közművelődési és nem felnőttképzési szakember, hiszen a képzés lehetőséget ad sok más területen való elhelyezkedésre is.
3. hipotézis: A rugalmasság, nyelvi ismeretek és problémamegoldó képesség fontosabb a munkaerőpiacon, mint az elméleti tudás.
4. hipotézis: Az egyetemi évek alatt szerzett gyakorlati tapasztalatok elengedhetetlenek a gyors munkaerő-piaci elhelyezkedéshez, a szakon végzettek gyorsan el tudtak helyezkedni.

A kutatás eredményeinek bemutatása

A kérdőívet összesen 85 személy töltötte ki. Közülük négyen nem közösség-szervezés, vagy elődszakos hallgatók voltak, viszont ketten a mesterszakot már a Művelődéstudományi és Humán Tanulmányok Tanszék által meghirdetett képzésen végezték. Összesen 83 válasz volt értékelhető. Két visszaérkező kérdőív válasza nem elemezhető, mert a válaszadók nem a tanszék által meghirdetett képzéseken szerezték diplomájukat.

72 nő és 11 férfi töltötte ki a kérdőívet. A kitöltők több, mint 2/3-a 20 és 40 év közötti (1. ábra). 51 volt hallgató andragógia alapszakot végzett, 30 hallgató közösség-szervezés alapszakot, 2 hallgató pedig más területről érkezett kulturális mediáció MA-ra. Az andragógia alapszakos hallgatók létszámbeli fölényét az adhatja, hogy ez a szak 10 éven keresztül indult egészen a Bologna-rendszerre való áttéréstől 2016-ig, a közösség-szervezés szak pedig 2017-től indult a jelenlegi formájában.

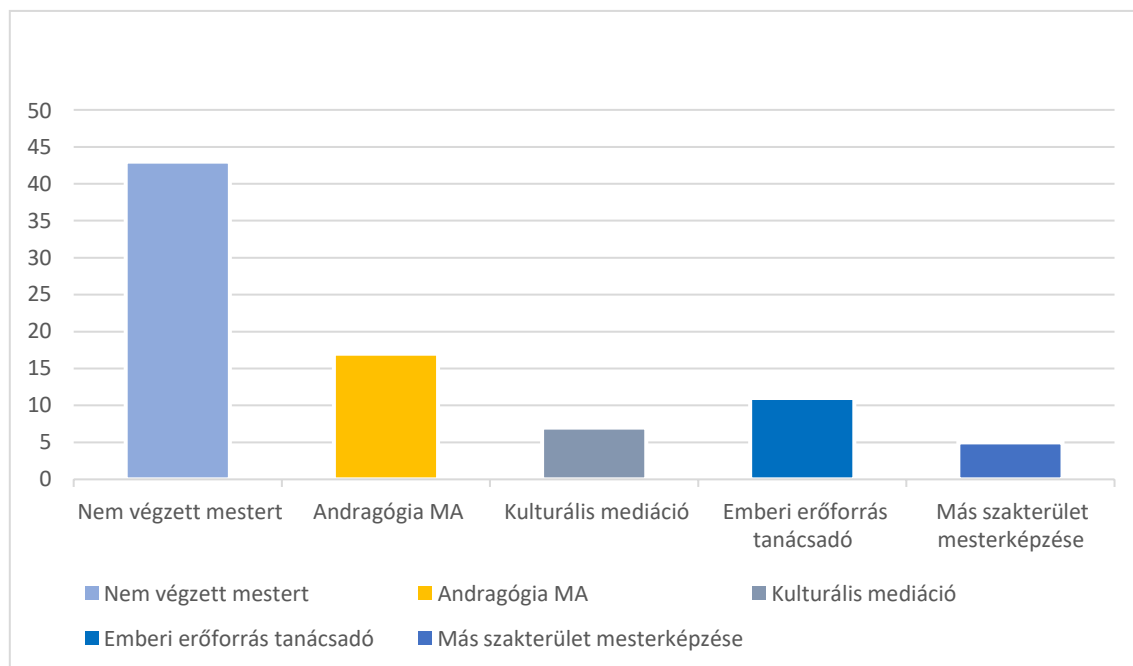
1. ábra: Alapszakos hallgatók végzettsége
(Forrás: saját szerkesztés)

A válaszadók fele nem kezdett bele további tanulmányokba, nem végeztek el mesterszakos képzést. Ennek az is lehet az oka, hogy sokszor a munkahely, vagy a későbbi tapasztalatok miatt végzi el valaki a mesterképzést, és nem feltétlenül saját indíttatásból érzi ezt szükségesnek, fontosnak. Emellett azt is mutathatja, hogy az alapszakos diplomával gyorsan el tudtak helyezkedni a végzett hallgatók, így nem tanultak tovább. Azok között viszont, akik az alapszak

után mesterképzést kezdtek, nagynak mondható azoknak az aránya, akik a Debreceni Egyetemen maradtak, és a kulturális mediáció, vagy az andragógia MA-t választották. Összesen 43 válaszadó nem végzett (még) el mesterképzést, 17 fő andragógia, 7 fő kulturális mediáció és 11 fő emberi erőforrás tanácsadó mesterszakot végzett. 5 fő más tudományterületen végzett el mesterképzést (2. ábra).

2. ábra: Mesterképzést végzettek
(Forrás: saját szerkesztés)

A tanulmányok alatti munkavégzés, tapasztalatszerzés nagyban meghatározhatja, befolyásolhatja a későbbi munkaerő-piaci sikerességet. Kérdések irányultak ezért arra is, hogy a kitöltő dolgozott-e egyetemi tanulmányai alatt, illetve, hogy ezt a szakhoz köthető, vagy a szakhoz nem köthető területen, munkakörben tette-e.

Fontos kiemelni, hogy a legideálisabb, hogyha már a tanulmányok alatt sikerül olyan gyakornoki helyet találni, amely köthető a tanulmányokhoz, de véleményünk szerint bármilyen munkaerő-piaci tapasztalat hasznára válhat az egyénnek a későbbiekben. A válaszadók nagy része (64 fő) már tanulmányai alatt is dolgozott, sokan a képzés nagy részét végigdolgozták. Ebben az esetben nem választottuk külön az alap- és mesterszakon diplomát szerzett hallgatókat.

Igen kicsi azok aránya, akik egyetemi éveik alatt bármilyen külföldi mobilitási programban részt vettek (mindössze 9 fő), így ennek a faktornak a hatását átfogóan nem állt módunkban vizsgálni a munkaerő-piaci státuszra vonatkozóan.

A válaszadók között elenyésző azok aránya, akik az egyetem befejezése óta nem dolgoztak még, közülük többen frissen végzett hallgatók. Irányult kérdés az egyetem befejezése utáni munkakeresésre is, és igen pozitív visszajelzések voltak, hiszen a válaszadók közül szinte mindenki azonnal el tudott helyezkedni, sokan ezt a tanulmányok alatt végzett munkavégzéssel is párhuzamba állították válaszaik során.

A leghosszabb álláskereséssel töltött időtartam a végzés után 8 hónap volt. Minimális azok aránya, akik nem a képzéshez, szakterülethez köthető munkakörben helyezkedtek el. Így tehát az az előfeltevés, hogy a szakon végzettek nem a szakhoz köthető munkakörökben helyezkedtek el nem nyert igazolást.

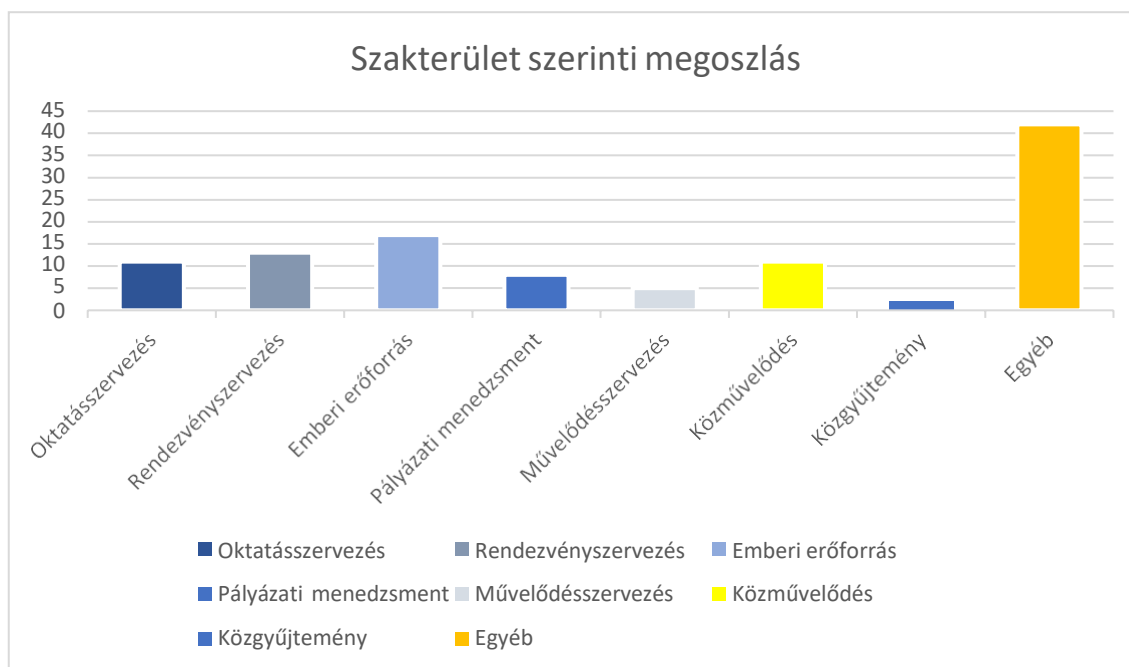
Meglátásunk szerint nagyon fontos, mind az egyetemi évek alatti, mind azután a kapcsolatépítés. A kapcsolatoknak nem kell mélyeknek lenniük, de a hálózatban gondolkodás, az együttműködés lehetősége nagyon fontos a mai világban. Sok esetben akapcsolati tőke az, ami segítséget nyújt, előremozdítja a szakmai fejlődést és érvényesülést, vagy megoldást találunk segítségével egy megfeneklett, kihívást jelentő szakmai feladatra. Az előzőek miatt kérdés volt az is, mit gondolnak a kitöltők, volt-e hatása az elhelyezkedésre - és ha igen, milyen -, az egyetemen kiépített kapcsolatoknak, az ott megszerzett tapasztalatoknak. Az, hogy ezt ki mennyire tartja fontosnak, és mennyire épít az emberi kapcsolatokra szintén személyfüggő.

A válaszadók nagy része (54 fő) úgy gondolja, hogy elhelyezkedését nem befolyásolták az egyetem falain belül kötött kapcsolatok és az ott szerzett tapasztalatok, 29 fő viszont úgy vélekedik, hogy ezek a tapasztalatok pozitívan befolyásolták a későbbi státuszukat és senki nem gondolja úgy, hogy az egyetemi tapasztalások és viszonyok negatív hatással lettek volna rájuk.

A jelenlegi munkaerő-piaci helyzet tekintetében elmondható, hogy a válaszadók közül 78-an dolgoznak, és 33-an az első munkahelyükön maradtak, nem váltottak. Többségében (66 fő) teljes munkaidőben látják el feladataikat. A szakterületük besorolása során szépen kirajzolódnak a képzés főbb elemei, azok a területek, ahová a fókusz kerül a képzés során. A felmérésben résztvevők szektor szerint is besorolhatták a munkahelyüket, választhattak az állami, piaci és nonprofit szektorok között. A válaszadókból 20 fő az állami szférában, 47 fő a piaci szektorban, 16 fő pedig a nonprofit területen tevékenykedik valamilyen formában.

A végzett munkavállalók szakterületek szerinti megoszlását az 3. ábra szemlélteti. Úgy tűnik, hogy a választott szakterületek és a munkahely típusa összefügg, hiszen a pályázati menedzsment az emberi erőforrások, de akár a rendezvényszervezés és az egyéb kategóriába sorolt területek nagy része a piaci szektorba sorolható, így érthető annak túlsúlya a válaszok között is.

3.ábra: Szakterület szerinti megoszlás
(Forrás: saját szerkesztés)

Ebben az esetben a feladatok összetettsége miatt két területet is meg lehetett jelölni, illetve az egyéb opció alatt továbbiakat megnevezni. Az utolsó, egyéb kategóriába a felkínált lehetőségeken kívül még 42 további területet neveztek meg a válaszadók, mely szintén azt a sokszínűséget mutatja, amiről már a képzés kapcsán is szót ejtettünk.

A válaszok alapján is jól kirajzolódik, hogy az oktatásszervezés, a rendezvényszervezés, az emberi erőforrás (HR), a közművelődés és a pályázati menedzsment azok a területek, ahol a legtöbben elhelyezkednek. Az egyéb kategóriában pedig megjelennek az építőipar, kereskedelem, vendéglátás, szépségipar, wellness sokszor például a rendezvényszervezéssel párosítva. A szakterületek sokszínűségéből következik a betöltött munkakörök változatossága is. A 4. ábra a válaszadók által megjelölt munkaköröket tartalmazza. A (betű)méret a szófelhőben az említett munkakör gyakoriságát is mutatja a válaszadók között, így a rendezvényszervező, oktatásszervező, művelődésszervező, toborzó, irodai adminisztrátor és kulturális menedzser munkakörök voltak a leggyakoribbak a megkérdezettek körében. Az emberi erőforrás területén belül is számos pozíciót találunk, melyben a végzett hallgatók el tudtak helyezkedni.

4. ábra: Betöltött munkakörök
(Forrás: saját szerkesztés)

Kérdés irányult arra is, hogy mennyire elégedettek a válaszadók jelenlegi munkahelyükkel. Ennek értékelését egy 1-től 5-ig terjedő skálán tehették meg, ahol az 1 az egyáltalán nem elégedett véleményt, az 5 pedig a teljes mértékben elégedett állapotot jelezte. A felmérésben résztvevők átlagosan 4,17-re értékelték munkahelyükkel való elégedettségüket.

A munkájukkal kapcsolatban is kifejtették véleményüket, miért szeretik, vagy éppen nem szeretik azt. A vélemények megoszlanak, de alapvetően a pozitív jellemzők kerülnek előtérbe, ahogy erre a 4-es feletti átlagszámból is következtethetünk. Többnyire úgy nyilatkoztak a kitöltők, hogy jó csapatban dolgozhatnak, kijönnek a kollégáikkal, van előrelépési lehetőség és fejlődhetnek, sokat tanulhatnak munkavégzésük során. Az egyik végzett hallgató kiemelte, hogy egyáltalán nem bánta meg az egyetemen és a szakon töltött éveket, mert mindent tud hasznosítani. A dolog másik oldalán megjelenik a kulturális területre sokszor jellemző alacsony bér, illetve a kevés szabadidő, hiszen a rengeteg rendezvény és a közösségek, egyének támogatása egész embert kíván, így áldozatokkal jár. Pozitívum azonban, hogy akik ezen a pályán tevékenykednek, nagyon elhivatottak, és inkább a programok általi fejlődést látják a szakmában, élvezettel végzik a feladatokat. Van olyan is, aki nem találta meg számításait, és új helyet keres, illetve kevés kihívást talál jelenlegi munkahelyén, de összességében az mondható el, hogy jól érzik magukat jelenlegi munkahelyükön a kérdésre választ adók. Mi sem mutatja ezt jobban, hogy sokan közülük (33 fő) az első munkahelyén dolgozik jelenleg, nem váltott munkahelyet az első elhelyezkedés óta.

A jelenlegi munkakör és az elvégzett képzés kapcsolatára is vonatkozott kérdés. Megítélésük szerint mennyire tudják hasznosítani munkájuk során az egyetemen megszerzett tudást, illetve, hogy az eddigi munkaerő-piaci tapasztalataik alapján mit változtatnának a képzési struktúrában.

A megkérdezettek nagy része (50 fő) úgy gondolja, hogy nincs olyan ismeret, amit még pluszban az egyetem keretein belül kellett volna megtanulnia.

A hasznos ismeretek közül kiemelkedik a kommunikációs és előadókészség (prezentációk, bemutatók általi fejlesztése), a projektmenedzsment és pályázati ismeretek, a rendezvényszervezés alapjai és általánosságban a szervezési készségek elsajátítása. A kérdőívet kitöltők nagy jelentőséget tulajdonítanak még a felnőttképzési és HR ismereteknek.

Összességében az mondható el – azok részéről is, akik nem hiányoltak semmit a képzésből –, hogy ezek jó alapot, egy általánosabb tudást jelentettek számukra, amelyet később a munkájuk során át tudtak ültetni a gyakorlatba, és erre építhettek a speciálisabb feladatok során, hiszen minden munka, projekt más és más. Többen visszajelezték, hogy a mesterképzés során több gyakorlati tudásra tehettek szert, az alapképzés során inkább a lexikális tudás került előtérbe. Többek úgy érzik, hogy csak bizonyos tantárgyakhoz kapcsolódó ismereteiket tudják hasznosítani az egyetemen megszerzett tudásból, ezek főleg a kommunikáció, HR ismeretek, szervezési készségek. Voltak azonban olyanok is, akik a tanulmányaik során megszerzett ismereteiket nem tudták hasznosítani, nem találták meg ezen a területen a helyüket és önmagukat, emiatt pályaelhagyók lettek. Közülük többen kiemelik, hogy a több gyakorlat (rendezvény szervezés) elengedhetetlen lett volna, illetve a szakmai angolt, a jogi ismereteket és a HR ismereteket is szélesebb körben, több szakmai tárgy keretében tudták volna elképzelni és ténylegesen hasznosítani a szakhoz kapcsolódó munkavégzés során. Ezt annyival kiegészítjük, hogy többen jelezték, hogy a képzés a végzésük óta változott, így lehet az, ami számukra hiányzott most már megtalálható a képzési hálóban.

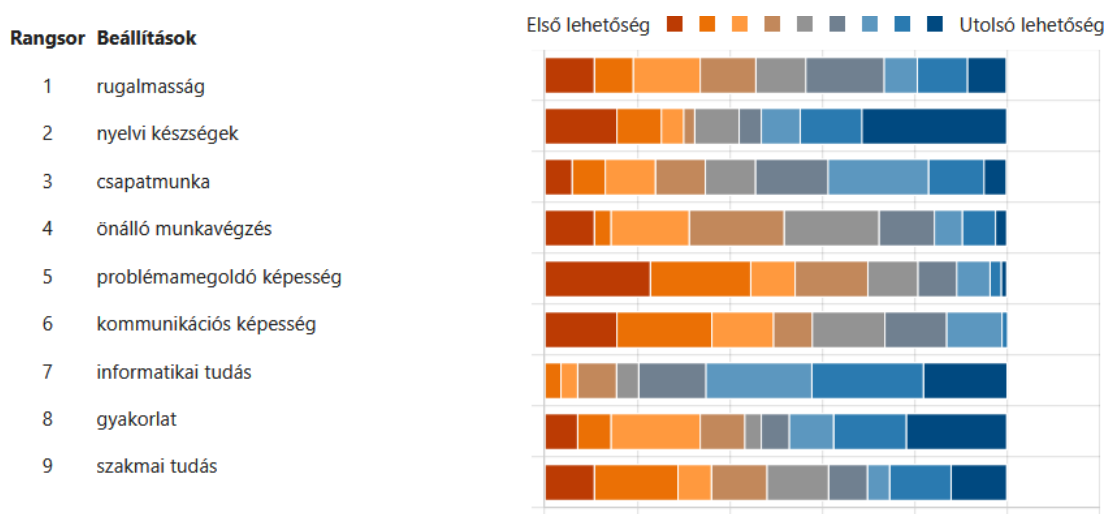
A felmérésben résztvevő végzett hallgatók egyetértettek abban, hogy több gyakorlatra lenne szükség, több nyelvi kurzusra, illetve kiemelték a közösségi médiás felületek, a weblapok és a grafikai programok ismeretének fontosságát. A nyelvi tudást többen is a szakmai tudás elé helyezték, ugyanis azt tapasztalták, hogy már Magyarországon sem tudnak elhelyezkedni kizárólag a saját anyanyelvükkel. Kiemelték a szakmai gyakorlatok fontosságát, hiszen véleményük szerint egy jó szakmai gyakorlati hely kulcsfontosságú a későbbi munkavállalás tekintetében.

Azt, hogy mennyire tartották általánosságban jó döntésnek az andragógia / közösségszervezés szak, vagy a már említett mesterszakok elvégzését szintén egy 1-5-ig terjedő skálán jelezhették. Ebben az esetben az 1 az „egyáltalán nem tartom jó döntésnek”, az 5 pedig a „nagyon jó döntésnek tartom” lehetőségeket jelentette. A kérdésre adott válaszok alapján átlagosan 3,93-ra értékelték egykori döntésük helyességét, amely arra enged következtetni, hogy a többség inkább elégedett a választásával, és szereti azt.

Fontos kérdés volt, hogy a végzettek hogyan vélekednek saját munkavállalói tapasztalataik alapján arról, hogy milyen kompetenciákra van szükségük a munkaerőpiacon, a sikeres munkavállaláshoz. Kilenc kompetenciát, készséget rangsorolhattak a munkaerő-piaci relevanciájuk szerint, ezek a következők voltak: rugalmasság, nyelvi készségek, csapatmunka, önálló munkavégzés, problémamegoldó képesség, kommunikációs képesség, informatikai tudás, gyakorlat, szakmai tudás. A válasz során a számukra legfontosabb kompetenciát kellett az első helyre, míg a legkevésbé fontosat az utolsó helyre tenni a rangsorban.

Ennek eredménye a következőképpen alakult (5.ábra).

5. ábra: Kompetencia rangsor
(Forrás: saját szerkesztés)

A végzett hallgatók véleménye alapján a problémamegoldó képességet, a kommunikációs képességet és a szakmai tudást rangsorolták az első három hely valamelyikére. Százalékolás helyett, azt tartalmazza az 1. táblázat, hogy hány fő milyen sorrendbe tette az egyes elemeket.

1. táblázat: A válaszok összesítése
(Forrás: saját szerkesztés)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
rugalmasság	9 fő	7 fő	12 fő	10 fő	9 fő	14 fő	6 fő	9 fő	7 fő
nyelvi készségek	13 fő	8 fő	4 fő	2 fő	8 fő	4 fő	7 fő	11 fő	26 fő
csapatmunka	5 fő	6 fő	9 fő	9 fő	9 fő	13 fő	18 fő	10 fő	4 fő
önálló munkavégzés	9 fő	3 fő	14 fő	17 fő	17 fő	10 fő	5 fő	6 fő	2 fő
problémamegoldó képesség	19 fő	18 fő	8 fő	13 fő	9 fő	7 fő	6 fő	2 fő	1 fő
kommunikációs képesség	13 fő	17 fő	11 fő	7 fő	13 fő	11 fő	10 fő	1 fő	0 fő
informatikai tudás	0 fő	3 fő	3 fő	7 fő	4 fő	12 fő	19 fő	20 fő	15 fő
gyakorlat	6 fő	6 fő	16 fő	8 fő	3 fő	5 fő	8 fő	13 fő	18 fő
szakmai tudás	9 fő	15 fő	6 fő	10 fő	11 fő	7 fő	4 fő	11 fő	10 fő

A sárga sorokban vannak a felmérés során megadott képességek, míg a kék oszlopok azt mutatják, hogy az adott kompetenciát hányan és hányadiknak sorolták be. Zölddel kiemelve látható minden sorban a legtöbbször megjelölt képesség.

Az informatikai tudás gyakorlatilag az utolsó három lehetőségnél volt szinte mindenkinél, 54 fő sorolta összesen az utolsó három hely egyikére. Továbbá a nyelvi készségeket, illetve a csapatmunkát sem tartották olyan fontosnak, mint például a kommunikációs képességet, vagy az önálló munkavégzést.

Az első három hely egyikére tette 45 fő a problémamegoldó képességet, 41 fő a kommunikációs képességet, illetve 31 fő a szakmai tudást.

A nyelvi képességek, informatikai tudás, illetve gyakorlat hátrább sorolása meglepő volt számunkra, mert a legtöbb álláshirdetésben találkozhatunk ezeknek valamely szintjét tartalmazó elvárással. A választ adó végzett hallgatók pedig, mind a képzés tekintetében, mind

pedig jelenlegi helyzetük véleményezése során kiemelték az idegen nyelv és a számítógépes ismeretek fontosságát, a gyakorlat és tapasztalatszerzésről nem is beszélve.

Korábbi a témában végzett vizsgálatok eltérő eredményeket mutattak. Varga és munkatársai egy 2017-ben végzett vizsgálata során felmérték, hogy a munkáltatói, illetve a frissen végzett diplomás munkavállalói oldal milyen kompetenciákat tart fontosnak a sikeres munkaerő-piaci részvétel tekintetében. Kettő olyan kompetencia volt, amit egyaránt előre soroltak ezek pedig a technológiai tudás és a nyelvi képességek voltak (Varga et al. 2017). Kővári és Polónyi (2005) kutatásával összevetve az mondható el, hogy abban az esetben kiemelkedett az elméleti tudás megléte, illetve az elmélet gyakorlatba való átültetése. A kérdőívet kitöltők között pedig, inkább a gyakorlatra helyezték a hangsúlyt, illetve úgy vélekedtek, hogy a speciális szakmai ismereteket a munkahelyen tanulták meg, ehhez csak alapot adhat az elméleti ismeret.

A jelenlegi kutatási eredmények tekintetében szembevetendő az, hogy ugyan mindenhol hangsúlyozták az informatikai tudás és a nyelvek fontosságát, a válaszadók mégis inkább hátrább sorolták ezeket a készségeket. Valami alapján viszont rangsorolniuk kellett a kitöltőknek és úgy látszik, hogy néhány szintén fontosnak tartott képesség és készség hátrább csúszott a rangsorban a vártnál.

Összegzés

Ha az előfeltevéseket tekintjük, az első hipotézis, miszerint a végzett hallgatók nem bánták, hogy a szakot választották igaznak bizonyult. Ezt egy 5 fokú Likert-skálán kellett értékelniük a válaszadóknak, ahol az 1-es az, hogy egyáltalán nem tartják jó döntésnek, hogy ezt a szakot választották, az 5-ös pedig, hogy nagyon jó döntésnek tartják. A válaszok átlaga 3,93, csak olyan véleményt, hogy teljesen megbánta volna a végzett hallgató nem is találunk.

Az a feltevés, miszerint a szakon végzettek nem feltétlenül közművelődési és felnőttképzési szakemberként helyezkedtek el, nem igazolódott.

A harmadik feltevés az volt, hogy a sikeres elhelyezkedéshez a problémamegoldó képesség, a rugalmasság és a nyelvi készségek a legfontosabbak. Ez a válaszadók által felállított sorrend alapján, csak részben lett igazolva, hiszen a rugalmasságot és a nyelvi készségeket is fontosnak tartották, de ezek sokaknál nem értek be az első három helyre a rangsorolás során.

A negyedik az egyetemi évek alatt szerzett gyakorlati tapasztalatokra vonatkozó hipotézis kapcsán azt láthatjuk, hogy a gyakorlat bekerült a legfontosabb 3 tényező közé, számos kitöltő véleménye szerint az egyik legfontosabb már a tanulmányok során is a gyakorlat és a tapasztalatszerzés.

Összességében elmondható, hogy a felmérésben résztvevők jelentős része jó döntésnek tartja a szak elvégzését, és rövid időn belül el is tudtak helyezkedni végzettségükkel. Fontosnak tartják a nyelvtanulást, az önkéntességet és a szakhoz kapcsolódó tapasztalatszerzést már a tanulmányok során is. Kiemelik a problémamegoldó képesség, a kommunikációs képesség és a szakmai ismeretek fontosságát a sikeres munkavállalás tekintetében. A képzés során tanult ismereteket adaptálni tudták életük és munkájuk során, a képzést több gyakorlattal és nyelvi kurzussal egészítenék ki.

Felhasznált irodalom:

- Beke Pál (2001): Méltóságkereső: önéletrajz és szakmatörténet. Budapest – Kaposvár. Shark Kiadó
- Diósi Pál (1998): Ex Lex '97. Népművelők magukról, foglalkozásukról és távlataikról. Német Népfőiskolai Szövetség Nemzetközi Együttműködési Intézete-Magyar Művelődési Intézet, Budapest
- Hidy Péter (2001.): Művelődésszervezők szerepfelfogása és pályaképe. Tudásmenedzsment. 2001/2. szám. 5-27.
- Juhász Erika – Márkus Edina – Benkei-Kovács Balázs (2020a): A közösségszervezés szakos hallgatók bemeneti kompetenciamérésének eredményei. Szín Közösségi Művelődés, 25/4, 18-23.
- Juhász Erika – Márkus Edina – Benkei-Kovács Balázs (2020ba): Erika Juhász – Edina Márkus – Balázs Benkei-Kovács: Investigation of the motivation and competencies of community organizer BA students in Hungary Kulturális Szemle 3. 23-35.
- Kleisz Teréz (2005): A népművelés és a szociális munka szakmászodása angolszász és magyar metszetekben. Debreceni Tudományegyetem, Multidiszciplináris Bölcsészettudományok Doktori Iskola, Neveléstudományi Doktori Program
- Kővári György – Polónyi István (2005): A felsőfokú képzés és a gazdaság szakemberigényének összehangolási lehetőségei OFA pályázat záró tanulmány - 2005 február
- Varga Erika - Szira Zoltán - Boda Helga - Hajós László (2017): A munkaerőpiacon elvárt kompetenciák relevanciájának összehasonlító elemzése a munkáltatók és a felsőoktatásban végzős fiatal munkavállalók aspektusából. Studia Mundi - Economica 4. évfolyam 1. 82-93.

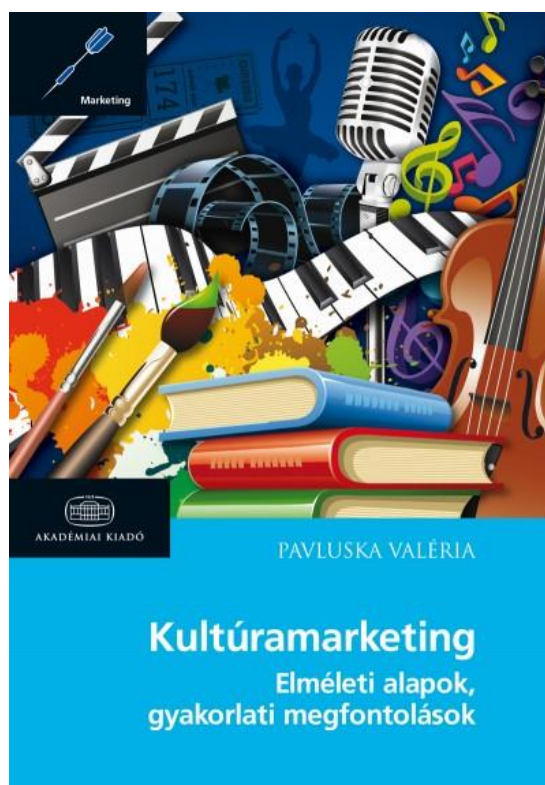

KÖNYVAJÁNLAT, RECENZÍÓ

Juhászné Kőműves Anikó – Márkus Edina:

Pavluska Valéria: Kultúramarketing - Elméleti alapok, gyakorlati megfontolások című kiadványáról

Akadémiai Kiadó, Budapest, 2014
(450 oldal, ISBN: 978 963 05 9529 2)

Dr. Pavluska Valéria a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Marketing és Turizmus Intézetének címzetes egyetemi tanára. Publikációinak többsége a kultúramarketing, a kulturális termék, kultúrafogyasztás témakörében íródott. Jelen kiadvány hiánypótlónak számít a hazai szakirodalmak sorában, mivel teljeskörűen igyekszik összefoglalni mindazt, amivel a külföldi szakirodalmak a kultúramarketing elméleti és gyakorlati kérdéskörében már évtizedek óta tárgyalnak és számtalan tanulmány, szakfolyóirat és könyv foglalkozott a feldolgozásával.

A kultúramarketing jelentősége egyre meghatározóbb, mivel a kulturális szolgáltatások, mint ahogy a szerző is kiemelte írásában, egyre jobban befolyásolják az egyéni és a társadalmi jóllét alakulását. A kultúramarketing azonban a marketing ismerete mellett magában foglal egy specifikusabb tudásanyagot, mivel a sikeresség érdekében, szükség van az alkotók, a kultúraközvetítők és a fogyasztók kölcsönös együttműködésére. A szerző a kultúramarketing

számára alapvető témaköröket érintett a könyvben, amelyeket a legtöbbször gyakorlati példákkal vagy kutatási eredményekkel igazolt is.

A könyv öt fejezetben tárgyalja a marketing jelentőségét, fogalmait és alkalmazását a kultúra területén. Az első fejezet a marketing szükségszerűségét tárgyalja a kulturális intézmények működésével kapcsolatban, hiszen ezen szervezeteknek alapvető célja, hogy minél magasabb látogatószámot érjenek el, de egyben meg kell felelniük az alkotók és a közönség igényeinek is. Röviden kitér a szerző a marketing alapfogalmaira és értelmezéseire, majd bővebben mutatja be a kultúramarketingnek a definícióját és sajátosságait, valamint alapvető elemeit. Bemutatásra kerül a kultúraközvetítő szervezetek kapcsolatrendszerének alapmodellje és a kultúramarketingnek más marketing ágazatokkal való metszéspontjai.

A második fejezet a kultúra fogalmának változásait, széleskörű értelmezéseit és használatához kapcsolódó definícióit összegzi. Bemutatja a külföldi és a hazai kulturális statisztikák alapján a kulturális ágazat tevékenységi területének és szervezeti felépítésének meghatározásait, a szervezeti formákat és finanszírozási módokat. Külön alpontokat szánt a szerző az állami, a nonprofit és a piaci szervezetek bemutatására és összehasonlítására. Ez az első és második fejezet a téma bevezetőjének is tekinthető, mivel a marketing és a kultúra területének alapfogalmait és intézményeit, összetettségét foglalja össze, mindkét szakterület irányából megközelítve a témát.

A harmadik fejezet már kifejezetten a kultúramarketing fogalomkörével foglalkozik. Megvizsgálásra került a kultúramarketing működési, azaz mikrokörnyezete és a tágabb, makrokörnyezete, valamint környezeti hatóerőinek a PEST-analízis négy kategóriája szerinti rendszerét tárgyalja. Végül kitért a szerző a kulturális intézmények makrokörnyezetében meghatározó négy fontos trend, amely a demográfiai változások, a globális gazdasági visszaesés, a digitális forradalom és a kultúra demokratizálódása, vizsgálatára.

A könyv negyedik és egyben leghosszabb fejezete a kultúramarketing legfontosabb elemével, a fogyasztóval és a fogyasztói magatartás megismerésével, megértésével foglalkozik, amelyhez szükséges több tudományág ismerete és alkalmazása. A fejezet négy oldalról vizsgálja a kultúrafogyasztói magatartást. Először az európai és a hazai kultúrafogyasztás jellemzőit és alakulását tekinti át a szerző, valamint részvételi statisztikai kutatások tükrében határozza meg a különböző kultúrafogyasztói típusokat. Ezt követően a kultúrafogyasztás elméleti hátterének vizsgálata következik a kultúramarketinghez kapcsolódó társtudományok segítségével. Bemutatásra kerültek kultúra-gazdaságtani, filozófiai, pszichológiai és szociológiai összefüggések és azok hasznosíthatóságára vonatkozó elméletek. A fejezet harmadik részében áttekintésre kerültek a kultúrafogyasztás jellemzői, folyamata, céljai és a kulturális fogyasztást befolyásoló néhány hatótényező. Az utóbbi évek kutatásai rámutattak arra, hogy igen nagy a kultúrát semmilyen formában nem fogyasztók száma, így egyre több vizsgálat foglalkozik azzal, hogy ennek milyen okai lehetnek. Jelen fejezet utolsó része is a kultúra-nemfogyasztás okaival, akadályjaival és marketing-összefüggéseivel foglalkozik.

A könyv ötödik, azaz utolsó fejezete a kulturális ajánlat kialakításáról, a vevőérték megteremtéséről és az ehhez kapcsolódó marketingfeladatokról szól. A fejezet első részében a kulturális termékek sajátos jellemzőit, a fogyasztói igényeket és a kulturális termékkoncepció modelljeit tárgyalja a szerző, és bemutatja a kulturális termékfogalma modelljét. A fejezet második részében a fogyasztói élményt, valamint az élményjavak és élménygazdaság-konceptiókat mutatja be a szerző, kitér ezek marketing vonásaira és az élménytípusokra és kategóriákra.

Ez a tudományos igényű, logikusan felépített mű a maga terjedelmében alaposan végig járja a kulturális fogyasztás, a kultúrafogyasztó és a kulturális ajánlat kapcsolatrendszerét, átgondolt

válaszokat ad a marketing oldaláról a felmerülő problémákra és helyzetekre. Hasznos olvasásélményt nyújt a kötet oktatóknak, hallgatóknak és a kulturális ágazat bármely területén dolgozó szakembereknek, de közérthető megfogalmazása és felépítése által bárkinek, aki érdeklődik a téma iránt.

Ponyi László:

***Gondolatok egy önmagán túlmutató példaértékű könyvről.
Recenzió a Helyi értékek nyomában: A települési értéktárak és a
kulturális örökség vizsgálata Fót, Göd és Vác viszonylatában című
könyvről***

Erről a könyvről recenziót írni megtisztelő feladat és persze nagy kihívás is. Pusztán önmagában és lehetne bemutatni, értelmezni, elemezni a kötet értékeit, azonban vélhetően tanulságos lesz azokat a tágabb dimenziókat is beemlíteni, amelyek okán ez a könyv példaértékűnek, önmagán túlmutatónak is nevezhető. A könyv megszületését és érdemeit a szakmatörténet, a szakmai professzió alakulása, a szakma és a felsőoktatási intézmények kapcsolatának összefüggéseiben, a felsőfokú szakemberképzés történetiségének és megújításának vonatkozásában, valamint a Nemzeti Művelődési Intézet paradigmatisztikus változásainak tükrében is érdemes áttekinteni. Részben horizontálisan és részben vertikálisan is elhelyezni abban a változásfolyamban, amely 2012-től indult el a közösségi művelődés területén. Fentiek okán a recenzió írója először ezekbe az összefüggésekbe igyekszik ágyazni a könyv megszületését, majd magát a könyvet, annak érdemeit igyekszik bemutatni.

Kezdjük a szakmatörténeti vonatkozásokkal! A közösségi művelődés rendszerváltást követő időszakával kapcsolatban legalább három nagy periódust különböztethetünk meg. Az átmenet időszaka a rendszerváltást követően 1997-ig, a kulturális törvény megjelenéséig (1989-1997). Ezt követően a kulturális szakmaterületek, köztük a közművelődés elsősorban kulturális jogi alapokra helyezkedő legitimációjának időszaka a tevékenység, finanszírozás, a szervezet és a humán erőforrás vonatkozásában (1997-2012). Végül pedig a 2012-13-tól napjainkig a paradigmaváltás, egyes vélemények szerint az igazi kulturális rendszerváltás időszaka, ahol a korábbi évek sodródása, elbizonytalanodása után a szakma lényegében valamennyi eleme és maga a szakmai gondolkodás is új szempontok és értékek alapján változott meg gyökeresen.

A paradigmaváltás időszakának fontos része és egyfajta objektivációja ennek a kötetnek a megjelenése is. Hogyan is? Úgy, hogy szakmáról történő innovatív gondolkodás középpontjába már 2012-ben bekerült az a fontos és alapvető elgondolás, hogy a felsőfokú szakemberképzés gyökeres reformja nélkül légvárat építünk a szervezet, a humán erőforrás, a tevékenység és a finanszírozás reformja tekintetében is. Magyarán, ha nem rakjuk rendbe a felsőoktatást, akkor az egyéb innovatív elképzelések sem fognak hosszú ideig tartani. Ehhez, akkor és ott azonban a négy fő aktor: a közművelődés és annak szakmai szervezetei és intézményei, a központi kulturális szakigazgatás, a felsőfokú szakemberképzés intézményei, valamint a politikum szoros, építő, egymást elfogadó együttműködése volt szükséges. Ezekben a folyamatokban, a fentiekkel összefüggésben további fontos célként jelentkezett a szakma és magának a felsőfokú szakemberképzés felsőoktatásbeli presztízsének további emelése, a tudományos és akadémiai beágyazottság erősítése. Néhány lépés ebből az időszakból. Megjelent a közösségi művelődés-tanár szak a tanári mesterszakok jegyzékében (kétszakos osztatlan képzés keretében). Felsőoktatási munkacsoport jött létre az Intézet keretében az egyetemek, a minisztérium, a közösségfejlesztő szakma és a közművelődési szakemberek képviselőivel, az új célok és

eszközök megfogalmazására. Ezeket az elképzeléseket vitte tovább a fejlesztések során aztán az egyetemek képviselőiből álló Andragógia és Közművelődési Szakbizottság. Időközben létrejött és megerősödött a kulturális mediáció mesterszak és a pozitív jogszabályi változások alapján kialakult egy új és működőképes szakmapiramis is.

A Nemzeti Művelődési Intézet a fenti célok szolgálatában stratégiai megállapodások sorát kötötte az egyetemekkel. Létrehozta és működteti a szakma online tudományos folyóiratát a Kulturális Szemlét, amelybe a felsőoktatásból már számos közművelődés-szakmai tudományos tanulmány érkezik mind az oktatók, mind a hallgatók részéről. Az Intézet a szakmai utánpótlás megerősítése érdekében minden évben nyári táborokat szervez a közösség-szervező BA, a kulturális mediáció MA és a közösségi művelődés-tanár szakos hallgatóknak. A szervezeten belül létrejött a tudományos Kutatóközpont, regionális kutató hálózattal és a Felsőoktatásfejlesztési Központ is. Az intézmény honlapjáról le lehet tölteni a Tudástár a közművelődésben kötetsorozatot, amely mára már beépült a felsőoktatás közművelődés-szakmai képzéseinek tananyagába. Az intézmény szakmai gyakorlati helyszín a közösség-szervezőknek és kulturális mediáció szakos hallgatóknak, valamint az Andragógia és közművelődési munkacsoport munkáját segítő háttérintézmény is. Az itt dolgozó közművelődési szakemberek pedig számos egyetemen szakmai gyakorlatot vezetnek és szakmai ismereteket tanítanak.

Ami a megjelent kötet szempontjából talán a legfontosabb, 2019-ben elindult az a Közművelődési Tudományos Kutatási Program, amely tehetséges hallgatók/szakemberek, egyetemi kutatócsoportok kutatásait segíti. Az egyik legfontosabb célként fogalmazódott meg ebben az esetben is a közművelődési szakma és a felsőoktatásban dolgozó oktatók és hallgatók együttműködésének erősítése. Az elmúlt három év adatai önmagukért beszélnek. Összesen 28 hallgató, 9 kutatócsoport munkáját tudta támogatni az Intézet, mintegy 11 tanulmány jelent meg ezekből a pályázatokból a Kulturális Szemlében és további 9 van megjelenés alatt. Ebben a Programban indult és nyert támogatást a Budapesti Gazdasági Egyetem KVIK Pedagógia Tanszéke is, amelynek kutatási eredményei, indikátorai, azok elméleti és empirikus megállapításai a recenzált kötetben láttak napvilágot.

A tágabb összefüggéseket követően beszéljünk a kötetről! Egy tudományos igénnyel készült tanulmány értékelésénél a recenziót író a következő alapkérdéseket teheti fel legelőször. Mi is az adott munka újdonsága? Miben haladta meg elődeit? Hogyan kapcsolódik a hagyományokhoz? Levonhatóak-e a munka révén olyan következtetések, amelyek a gyakorlat számára is fontosak? Miben tud újat mondani a közösségi művelődés szakmai ismereteihez? Ezeket a kérdéseket egyenként és összességében is megvizsgálva a BGE KVIK Pedagógia Tanszék munkatársainak együttműködése révén született kötet kifejezetten jól vizsgálzik.

A szerzők kutatási céljaik alapján differenciált képet igyekeztek feltárni Fót, Göd és Vác viszonylatában a települési értéktárak működési mechanizmusaival és a kulturális örökséggel kapcsolatban. Ebben a dimenzióban újnak, érdekesnek és tanulságosnak bizonyult a települési értéktárakhoz, azok feltárt és nevesített értékeihez, kincseihez való személyes, érzelmi viszonyulások vizsgálata is. Másodlagos célként jelentkezett még, hogy új értéktári elemek felterjesztéséhez is javaslatokat gyűjtsenek települési szinten, olyan lakossági narratívák kíséretében, amelyek hozzájárulhatnak az értékek szélesebb körű ismertségének elterjesztéséhez, népszerűségének növeléséhez, és egy erősebb személyes kötődés kialakításához.

A könyv alapvetően interdiszciplináris szemléletben íródott, a szociológiai, pszichológiai, nevelés- és művelődéstudományi aspektusok, az elméleti alapok és az empiria koherensen, a

kutatási célok és kérdések vonatkozásában „szépen összebeszélnek”, illeszkednek egymáshoz és harmonikusan egészítik ki egymást. A vegyes kutatási módszertan tekintetében a kutatócsoport 33 félig strukturált interjúra, fókuszcsoporthozos vizsgálatra és 900-as elemszámú nagymintás online főként zárt kérdőíves lakossági felmérésre támaszkodott. Ezt a fajta interdiszciplináris szemléletet és a vegyes módszertant a kutatás és vizsgálat holisztikus szemlélete, igényesen megvalósított teljességre törekvése, a sokféle dimenzióban való meg- és bemutatás igénye szülte.

Jó és példamutató dolog az egyes települések értéktárbizottságainak összehasonlítása. Ez az alapja is lehet egy későbbi országos összehasonlító vizsgálatnak, különböző működési mechanizmusok modellezéseinek és különböző típusok felállításának. Sok más mellett, értékes fejezet a munkában az értéktárak különböző funkcióinak és feladatok jellegzetességeik feltárása: a helyi identitás erősítése, az értékek közösségépítő funkciója, és a gazdaságfejlesztés. Megjegyzendő, hogy a korábbi hazai vizsgálatok erre rendszerint nem, vagy igen kismértékben tértek ki. A hazai szakirodalomban megjelent közel két tucatnyi publikáció elsősorban az értékgyűjtés és őrzés, valamint a gyűjtemények leltározása, másodsorban pedig a nemzeti értékeknek a lakossági percepciókban történő megjelenésének elemzésére fókuszált. A közművelődési szakemberek által ellátandó feladatok, és az értéktári funkciók empirikus alapú összegzése korábban nem valósult meg. Fontos a kötet nemzetközi összehasonlításra vonatkozó dimenziója is, amely betekintést enged néhány nyugati értékrendszer működésébe (például Hollandia, Svájc vagy a skandináv országok).

Az egyes lakossági nézetek típusokba sorolása is nagyon izgalmas, egyben általánosítható megállapítások sorát adta. Sajnos a nemzeti értékek és a Hungarikumok ismerete még nem átfogó hazánkban. Ebben a tekintetben a kutatómunka a korábbi előzménykutatások eredményeit csak megerősíteni tudta (Péli–Némediné–Tóth 2015 és Kis–Pesti 2015). A Hungarikum lakossági értelmezése nagyon erősen kötődik az agrárium értékeihez, amelyek a kiemelt nemzeti értékek között valóban felülreprezentáltak. Emiatt azonban sajnos, de érthetően, a magyarok egy része egyfajta „csőlátással” tekint a Hungarikumokra („paprika, gulyásleves, tokaji bor”), és nincs tudatában annak, hogy akár egy hazai természeti jelenség (mint a tiszavirágzás), egy életmű (mint a Puskás-életmű) vagy egy kulturális örökségi érték (mint a magyar huszár, a pálos rend vagy a solymászat) is a kiemelt nemzeti örökség listájára tartoznak. Ebben a tekintetben a magyar közművelődésnek a közeljövőben további ismeretterjesztő feladata lehet.

Nézzük konkrétan is a munka újdonságait! A tanulmány három vizsgált városban – különféle értéktári modelleket azonosított és hasonlított össze. Az értéktárakhoz kötődő funkciókat és a sikeres értéktári munkához tartozó feladatcsoportokat megfelelően különítették el. Az értéktárakat a korábbi vizsgálatok kapcsán a közművelődés területén elsősorban gyűjtési céllal vizsgálták (Adott régióban milyen értékek lelhetőek fel), és jó gyakorlatok megosztására törekedtek a korábbi munkák (módszertani ötletek – pl. Minden értéknek legyen közössége).

Tudomásom szerint a helyi értékekhez kötődő lakosság érzelmek vizsgálatára ebben a kötetben került sor először, pszichológus szakemberek, oktatók részvételével a kutatócsoportban, lefordítva és beépítve a munkába a Russel-féle érzelmi kerék (36. o.) skáláját. Innovatív, más településeken is adaptálható kutatási eszközök kerültek kidolgozásra, melyek lefedik a nemzeti értéktár és a Hungarikumok fő kategóriáit, valamint építenek korábbi jelentős környezetpszichológia jellegű kutatásokra is (a Dull-féle placemetria). Külön érdeme a módszertannak, hogy az eredmények feldolgozásához korszerű szoftvereket (Atlas.ti, és SPSS) használtak mindkét vizsgálati panel esetében (kvalitatív és kvantitatív). Új perspektívát ad az értéktárról való gondolkodáshoz a felismerés: a hatékony értéktári munka csapatmunka, amely

a helyi, lokálpatrióta önkéntesek nélkül települési szinten nem igazán hatékony (csupán munkaköri feladatként leírva „holt betű marad”).

A könyv miben is haladta meg elődeit és hogyan kapcsolódik a hagyományokhoz? Korábban voltak ugyan vizsgálatok a Hungarikumokról - de jellemzően nem lakossági, hanem egyetemista, valamint szakértői célcsoportok bevonásával. Az elért nagy minta – fókuszált a geolokáció tekintetében – részletesebb, egyúttal mélyebb összefüggések feltárását eredményezte. Az empiria alapján itt valódi mélyfúrásokkal találkozunk. Nagy érdeme még a műnek, hogy a szakértői vizsgálat eredménye lehetővé tette az értéktár modellek kialakítását. A lakossági vizsgálat eredménye pedig sikeresen kapcsolta össze az értéktárak kapcsán megjelenő emóciók vizsgálatát és az értékek ismeretét (kvantitatív szakasz, 8. fejezet).

Levonhatóak-e a munka révén olyan következtetések, amelyek a gyakorlat számára is fontosak? Azt mondhatjuk igen, nagyon is. Bár a kutatócsoport fő feladata a lakossági narratívák feltárása és bemutatása volt – ami igen részletesen meg is valósul a munkában – az összegzésben (utószóban) kiemelésre kerül 3 olyan fejlesztési pont, ami holisztikus szemlélettel támaszkodik a kutatási anyag egészére. Az egyik ilyen tapasztalat és javaslat, hogy az értéktárak és a helyi civil szervezetek további együttműködését erősíteni célszerű a hatékonyabb működés érdekében. Másodsorban kistérségi szinten egy aktívan működő értéktári-közművelődési szakmai kapcsolati háló kialakításán érdemes elgondolkozni a települési közművelődési szakembereknek (jó gyakorlatok átvétele, gyakoribb látóutak, közös megbeszélések a szomszédokkal - ez a kutatás alapján egyelőre ezekben a mintaértékű városokban is hiányzik). Végül az értéktárak működtetői lehetőség szerint próbáljanak saját kommunikációs csatornát létrehozni (és ha lehet minél többet).

Összességében a Budapesti Gazdasági Egyetem ezzel a könyvvel belépett a felsőfokú szakemberképzéssel évtizedek óta foglalkozó egyetemek klubjába és nem akármilyen minőségben tette le a névjegyt. Igazi csapatmunka volt. A könyv elméleti és empirikus részei biztos, hogy kiindulási alapok lesznek/lehetnek az újabb települési értéktárakat és magát a Hungarikum mozgalmat, annak különböző dimenzióit elemezni szándékozó vizsgálatokban. Mindezeket már történeti dimenzióban is lehet és kell is elemezni, hiszen éppen 10 éve jelent meg a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény és annak végrehajtó rendelete. A kötet további érdeme még, hogy szinte biztosan beépül majd mind a középfokú, mind a felsőfokú szakemberképzés szellemi muníciói közé és a továbbiakban hivatkozási alap lesz a következő, ebben a témában elvégzett elméleti és empirikus vizsgálódásokban is. Az is egészen biztos, hogy kiejánlható, jól használható elméleti és gyakorlati dokumentum a terepen dolgozó kollégáknak is

Összességében gratulálok az egyetemnek, a szerzőknek ehhez a remek kiadványhoz, valamennyien jól fogunk járni vele. Használjuk „egészséggel” az elméletben és a gyakorlatban is egyaránt!

Felhasznált irodalom:

- Farkas Julianna – Benkei-Kovács Balázs – Vácziné Takács Edit (2021) (szerk.): *Helyi értékek nyomában. A települési értéktárak és a kulturális örökség vizsgálata Fót, Göd és Vác viszonylatában*, Budapest, BGE KVIK, 220. p.
- Kis Krisztián – Pesti Kitty (2015): *Szegedi élelmiszeripari hungarikumok helyzete, lehetőségei a globalizáció és a lokalizáció kölcsönhatásában: eredet, hagyomány és*

- minőség szögediesen. In. Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok. 2015.(2.), pp. 9-34.*
- Péli László – Némediné Kollár Kitti – Tóth Tamás (2015): *A hungarikumok magyarországi és nemzetközi megítélésének főbb aspektusai az egyetemi hallgatók körében. In. Gazdálkodás. Agrárökonómiai tudományos folyóirat. Hermann Ottó Intézet. 2015.(6.) pp. 547-562.*

TUDOMÁNYOS KONFERENCIÁK HÍREI

Juhász Erika – Zelei-Pintér Magdolna:

Innovációk a művelődés és a felnőttképzés világában

A Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Művelődéstudományi és Humán Tanulmányok Tanszke 2022. június 23-24. között 8. alkalommal rendezte meg a Durkó Mátyás emlékére szervezett Tudományos Konferencia és Szakmai találkozót. A 2006 óta két évente megrendezésre kerülő emlékkonferenciára a pandémiás helyzetet követően már újra jelenléti formában érkeztek a közművelődési, felnőttképzési és felsőoktatási szakemberek, tudományos kutatók. A hazai közművelődési szakmát érintő új kihívásokra reagálva a konferencia központi témaköre a közművelődésben és felnőttképzésben bevezetett innovációkat helyezte előtérbe. A Debreceni Egyetem szervező Tanszékét a konferencia és szakmai programjának megszervezésében több társszervező is segítette, mindamellett tudományos, szakmai háttérrel biztosítottak a rendezvényhez, úgy mint:

- Nemzeti Művelődési Intézet vezetői, munkatársai,
- Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Tudományos Bizottságának Andragógiai Albizottsága,
- Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottságának Nevelés-, Művelődéstudományi és Pszichológiai Albizottsága,
- Művelődéstudományi és Andragógiai Szakbizottság tagjai,
- KultúrÁsz Közhasznú Egyesület (Debrecen) tagjai,
- Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesület vezetői, tagjai.

A kétnapos konferencia Debrecen Megyei Jogú Város kulturális ügyekért felelős alpolgármesterének, Puskás Istvánnak a köszöntőjével indult. A köszöntőjében kiemelte, hogy *„a város életében mindig kiemelt szerepet töltött be a közművelődés, amelynek fontos tényezője az a szellemi és tudományos műhely, amit a Debreceni Egyetem jelent”*, továbbá kihangsúlyozta a konferencia kohéziós szerepét is a különböző területekről érkező szakemberek számára, amely nélkülözhetetlen a közösségek építése szempontjából. A résztvevők köszöntését követően Prof. Dr. Bartha Elek a Debreceni Egyetem oktatási rektorhelyettese nyitotta meg a konferenciát, amelyben emlékeztette a konferencia résztvevőit a Durkó Mátyás által alapított tanszék több mint 60 éves múltjára és folyamatos működésére, valamint a képzés iránti töretlen és nagyfokú érdeklődésre. A megnyitót a plenáris előadások követték: Dr. Szabó Péter, a Kodolányi János Egyetem rektora a modellváltó felsőoktatásról, Dr. Juhász Erika, a Nemzeti Művelődési Intézet szakmafejlesztési igazgatója és a Debreceni Egyetem alapító tanszékének vezetője a közművelődés elmúlt 10 évének rendszerváltozásáról, dr. Németh Balázs, az MTA Andragógiai Albizottság elnöke és a Pécsi Tudományegyetem intézetigazgató helyettese pedig a felnőttképzés nemzetközi trendjeiről tartotta meg vitaindító előadását.

A konferencia programjából idén sem hiányozhatott a Durkó Mátyás emlékérem átadása, amelyet 2006 óta adnak a kultúra és közművelődés területén kiemelkedő szakmai és tudományos munkát végző szakembereknek. 2022-ben ezt az életműdíjat Dr. Szabó Irma Ibolya (közművelődési szakértő, Debreceni Egyetemen óraadó egyetemi oktató) kapta, aki egyben Durkó Mátyás professzor utolsó doktorandusza volt.

A konferencia programja főként szimpózium jellegű: műhelymunkákra, tanácskozásokra adott lehetőséget, így a 13 szekcióülés mellett a tapasztalat- és véleménycserére 2 kerekasztal-beszélgetés, 1 szakbizottsági ülés és a tudományos vagy szakmai poszterek bemutatására alkalmas poszterszekció nyújtott lehetőséget.

A jelenléti konferencián ezalkalommal több mint 50 előadás került befogadásra. Ezek között a legnagyobb számban a közösségi művelődés, kultúrakutatások és kulturális projektek témában vitatták meg a hazai és nemzetközi kutatásokat. Emellett az időséssel, időskori tanulással és művelődéssel kapcsolatos témák, valamint a felnőttképzési, közösségi tanulási kutatások köré szerveződtek a kutatási eredményeket bemutató előadások.

A szekcióülések mellett a poszterszekció keretében lehetőség nyílt 19 tudományos igényű vagy szakmai poszter megtekintésére is. A poszterszekció egyediségét adja, hogy a gyakorlati szakemberek és a fiatal, tehetséges kutatók munkáit a poszterszekció felvezetését követően a konferencia látogatói megtekinthették és a szerzőktől kérdezhettek, a poszterek pedig a konferencia két napján folyamatosan elérhetőek voltak.

Az emlékkonferencia sorozat egyik sajátossága, hogy mindig nagy figyelmet fordít a tehetséggondozásra, így ezalkalommal is egy külön szekció keretében lehetőséget biztosított a tehetséges fiatal kutatók számára, hogy az ifjúsággal kapcsolatos felmérések eredményeit bemutassák. Kutatási témáik között megjelent a fiatalok értékrendjének, szabadidős, közösségi életének vizsgálata vagy az olvasáskutatás.

A konferencia szekcióelőadásai mellett a kerekasztalbeszélgetések (utalva a konferencia „Innovációk a művelődés és a felnőttképzés világában” központi témájára) a szakmai innováció és az utánpótlás aktuális kérdéseire fókuszáltak. A Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesület a konferencia társszervezőjeként közreműködve olyan két izgalmas szakmai innovációt mutatott be az emlékkonferencián, amelyek a közösségi művelődés valós igényeire kínálnak módszereket: ezek a Látópont Hálózat és hozzá kötődő látóutak, valamint a Minta-mentorálás programok.

A Látópont Hálózat létrehozása, a látóutak megvalósítása program célja a jó gyakorlatok adaptációja a közművelődésben, miközben új ismeretekkel, szakmai kapcsolatokkal és élményekkel gazdagodnak a program résztvevői. A kerekasztal beszélgetés ideális módszernek bizonyult a program sokszínűségének bemutatására. A beszélgetést Dr. Baloghné Uracs Marianna, a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesület elnöke vezette. Beszélgető partnerei voltak Fróna Katalin és Jantyik Zsolt, a KÖZÖSÉRTÉK Egyesület Látópont munkacsoportjának vezetői, és kiváló látópontok koordinátoraiként Józsa Katalin (Hírös Agóra, Kecskemét), Jandácsik Pál (Abonyi Lajos Művelődési Ház, Abony), Hadnagy Jolán (Tamási Áron Művelődési Egyesület, Farkaslaka) és Lovász Tibor (polgármester, Kőtelek). A hazai és határon túlról érkező szakemberek különböző nézőpontokból, de egymást erősítve tudták bemutatni a program eredményeit, lehetőségeit és a projekt tapasztalatokat az érdeklődő szakmai közönség számára.

A másik módszer, a MINTA-MENTORÁLÁS program tapasztalatainak megvitatására, eredményeinek bemutatására is kerekasztal beszélgetés keretében került sor. A program célja a junior szakemberek felkészítése, szakmai kompetenciáik fejlesztése, fejlődésük elősegítése és szakmai elkötelezettségük megerősítése tapasztalt szakemberek bevonásával. A kerekasztal beszélgetést Pető Lilla (Nemzeti Művelődési Intézet Hálózati központvezető), mint ezen egyesületi munkacsoportvezető vezette. Beszélgető partnerei Veszpréminé Turtsányi Valéria

projektvezető és a két mentor-mentorált páros – Kiss Andrea mentor és Farkas Kata (Agora Savaria Kulturális és Médiaközpont), valamint Bartha Anikó mentor és Gyüre Kitti (Hajdúszoboszló Kovács Máté VMK) voltak, akik a mintaprogram tapasztalatait, tanulságait osztották meg a konferencia résztvevőivel.

A szekcióülések és kerekasztal beszélgetéssel mellett a Művelődéstudományi és Andragógiai Szakbizottság ülésére is sor került. A Szakbizottság zárt ülésén a Közösségszervezés BA és Kulturális mediáció MA szakot indító egyetemeket képviselő tagok megvitatták a szakmát és a felsőoktatást érintő aktuális kérdéseket, így a szakirányok indítását, a felvételizők létszámát vagy a szaknépszerűsítés koncepcióját illetően.

A Tudományos Konferencia és Szakmai találkozó további pozitív hozadéka, hogy a konferencia tanulmányaiból lektorált kötet is készül, amely online formában is elérhető lesz 2023. nyarán (<https://www.durkokonferencia.hu/kotetek/> – a korábbi évek kötetei is itt olvashatóak). A tanulmánykötet segítségével a konferencia eredményei mind szélesebb körben eljutnak a hazai és nemzetközi szakmai szervezetekhez.

Az esemény megvalósulását a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

FELHÍVÁS PUBLIKÁLÁSRA

A folyóirat magyar elnevezése: Kulturális Szemle

A folyóirat műfaja: interdiszciplináris online tudományos folyóirat

A folyóirat angol elnevezése: Cultural Review

A publikálás feltételei:

1. A Kulturális Szemlébe bárki publikálhat, aki az alábbi feltételeknek megfelel.
2. A Kulturális Szemlébe a kultúra tágabb értelmezési témakörébe tartozó írásokkal lehet nevezni, azonban elsődlegesen a közművelődés és a közösségi művelődés témaköreiben, illetve az ezekkel kapcsolatba hozható témákban várjuk az írásokat. A beküldött írásokkal kapcsolatosan elvárás, hogy tematikailag a Kulturális Szemle küldetésnyilatkozatához igazodjanak.
3. A Kulturális Szemlébe a tudományos etika betartásával, a tudományos hivatkozási és bibliográfiai rendszer elveinek alkalmazásával lehet publikálni (formai megoldását a honlapon elérhető publikációs sablon keretében adjuk meg).
4. A Kulturális Szemlébe magyar nyelvű tanulmányokat várunk rövid, angol nyelvű absztrakttal a publikációs sablon alapján. A szerkesztőbizottság angol nyelvi különszám megjelentetését külön meghirdeti és alapján kezdeményezni fogja.
5. A Kulturális Szemlében elsősorban ún. első közlések fogadhatók el, ettől csak szerkesztőbizottsági döntés értelmében térünk el. A más nyelven megjelent, de a Kulturális Szemlébe leadott nyelven még nem publikált írások első közlésnek minősülnek.
6. A Kulturális Szemle tanulmányait minden esetben a szerző nevének megjelölése nélkül két független lektor bírál, akik közül az egyik lektor általában a szerkesztőbizottság tagja, a másik lektor pedig más, a tudományos közéletből felkért személy. A felkért lektorok mindegyike tudományos fokozattal rendelkezik, és a hazai kulturális életben ismert, elismert kutató. Amennyiben az egyik bíráló nem fogadja el a tanulmányt közlésre, a másik bíráló pedig elfogadja, akkor harmadik bíráló kijelölésére kerül sor. A lektorálás módja dupla vak lektorálás:
 - **Blind, or Anonymous Peer Review**
Content is reviewed by external reviewers and the author's identity is unknown to the reviewer. A double-blind peer-review process is where both the reviewer and the author remain anonymous throughout the process.
 - **Vak vagy névtelen lektorálás**
A cikk tartalma külső szakértő által kerül lektorálásra és a szerző személye ismeretlen a lektor számára. Dupla vak lektorálásnak nevezzük azt, amikor a szerző és a lektor személye is ismeretlen marad egymás előtt a lektorálási folyamat során.
7. A Kulturális Szemlébe leadott publikációkat csak a 3. pontban jelzett, elérhető publikációs sablonban elkészítve fogadjuk el. Min. terjedelem 8.000 karakter, max. terjedelem 25.000 karakter. Ettől csak kivételes esetekben térhet el a szerkesztőbizottság.
8. A publikálás díjtalan mindkét fél részéről: sem a publikációt megjelentető Nemzeti Művelődési Intézet, sem a szerző nem tartozik díjazással a publikáció megjelentetésért.

9. A publikáló a tanulmányának publikálásra történő beküldésével hozzájárul, hogy a szerkesztőbizottság a Kulturális Szemlét (és benne a beküldött tanulmányokat) elektronikus formában honlapján, és más, szakmai és tudományos honlapokon (pl. Magyar Elektronikus Könyvtár, Magyar Folyóiratok Adatbázisa) közzétegye.
7. A publikációk leadása folyamatosan történik, és évente min. 4 alkalommal kerül elbírálásra. Az elbírálási határidők a honlapunkon nyomon követhetők. A tanulmányok beküldésének elektronikus levelezési címe, és a szerkesztőbizottság elérhetősége:
kulturalisszemle@nmi.hu

A folyóirat publikációs sablonja elérhető a www.kulturalisszemle.hu honlapon.

IMPRESSZUM

Kulturális Szemle

online interdiszciplináris tudományos folyóirat
2022. évi 1. szám (IX. évfolyam 1. szám)

Nyilvántartási száma: CE/4420-2/2017 Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság
ISSN: 2416-2329

Tárgyköre: művelődéstudomány-kultúra

Alapító: Nemzeti Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.
6065 Lakitelek, Felsőalpár sor 3.

Felelős kiadó: Závogyán Magdolna, ügyvezető igazgató

Online elérhetőség: www.kulturalisszemle.hu

Email: kulturalisszemle@nmi.hu

Főszerkesztő:

Dr. Juhász Erika

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Barabási Tünde

Dr. Kerülő Judit

Dr. Kleisz Teréz

Dr. Ponyi László

Dr. Simándi Szilvia

Dr. Szabó Péter

Dr. T. Molnár Gizella

Dr. Viola Tamasova

Szerkesztőségi titkár:

Deák Orsolya